

вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Кафедра банківської справи

ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

д.е.н., професор

_____ І.В. Сало

« ____ » _____ 2011 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр
за спеціальністю 8.050105 «Банківська справа»

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Виконав студент 5 курсу, група МБС-01 _____ М.П. Полежаєва

« ____ » _____ 2011 р.

Керівник дипломної роботи

_____ Т.Г. Савченко

« ____ » _____ 2011 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ.....	9
1.1 Сутність, види та фактори виникнення валютного ризику банку.....	9
1.2 Інформаційне та організаційне забезпечення управління валютним ризиком банку.....	18
1.3 Етапи управління валютним ризиком банку.....	27
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ У ВАТ «ОЩАДБАНК».....	42
2.1 Загальна характеристика діяльності банку.....	42
2.2 Аналіз валютного ризику ВАТ «Ощадбанк».....	56
2.3 Організаційно–методичні підходи до управління валютним ризиком у ВАТ «Ощадбанк».....	64
Висновки до розділу 2.....	71
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ В ВАТ «ОЩАДБАНК».....	73
3.1 Розробка динамічного індикатора для оцінки валютного ризику банку.....	73
3.2 Визначення рівня валютної безпеки ВАТ «Ощадбанк» як орієнтира для контролю валютного ризику.....	85
Висновки до розділу 3.....	93
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку неможлива без вирішення проблем економічної стабілізації та забезпечення стійкості банківської системи України. Сучасний стан вітчизняного банківського ринку значною мірою спричинений не тільки турбулентністю на світових фінансових ринках, політичною нестабільністю й інституційною слабкістю регулювання, але й чинниками мікросередовища, зокрема недосконалою системою управління ризиками. Високий ступінь змінюваності вартості залучення та непередбачуваність вартості розміщення ресурсів, можливість різкої зміни валютних курсів обумовлюють проблеми управління валютним ризиком в банках України. Саме тому одним з першочергових завдань банківського менеджменту є саме управління валютним ризиком. Гострота проблеми посилюється тим, що банки України тільки освоюють ринкові методи управління. У зв'язку з цим розробка дієвих і ефективних методів, моделей та інструментів управління валютним ризиком має особливу актуальність.

Саме з цих причин дослідженням даної теми займається багато як вітчизняних, так і закордонних вчених, а саме: С. Стельмах, А. Мороз, Е. Хохлов, О. Лаврушин, Д. Примостка, І. Сало, Т. Савченко, П. Роуз, К. Редхед і С. Хьюс, та інші.

Незважаючи на такий вагомий доробок зарубіжних та вітчизняних вчених у сфері банківської діяльності, проблема комплексного дослідження теоретичних та практичних засад аналізу та оцінки валютних ризиків комерційних банків залишається недостатньо дослідженою. Відчувається потреба у розробленні нових праць, в яких знайшли б висвітлення основні аспекти формування методики системного аналізу та інструментарію управління валютним ризиком у різних площинах його виникнення.

Метою даної роботи є розробка науково–методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення управління валютним ризиком у ВАТ «Ощадбанк».

Відповідно до мети були поставлені наступні завдання:

- вивчення сутності, видів, та факторів виникнення валютного ризику банку;
- ознайомлення з системою управління валютним ризиком банку на різних етапах її здійснення;
- складання загальної характеристики діяльності ВАТ «Ощадбанк»;
- оцінка ефективності управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк»;
- пошук передумов для запровадження змін в системі управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк».

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини пов'язані з управлінням валютним ризиком банку. Предметом дослідження при цьому є механізм управління валютним ризиком банку.

При виконанні роботи біли використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація. З теоретичних прийомів було використано метод формалізації при вивченні математичних рівнянь, гіпотетичний метод – при здійсненні певних припущень; аксіоми – при визначенні впливу окремих факторів на досліджуване явище. Серед емпіричних прийомів використовувалось спостереження та експеримент. Інформаційною базою дослідження виступають роботи вітчизняних та закордонних дослідників, чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків, офіційні матеріали Державного комітету статистики та Національного банку України, Асоціації українських банків та інші матеріали з різних ресурсів. Доцільними напрямками досліджень у цій сфері є удосконалення методів управління валютним ризиком, методик оцінювання ризику.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

1.1 Сутність, види та фактори виникнення валютного ризику банку

В економічній літературі та практиці термін «ризик» вживається досить часто, і залежно від контексту в це поняття вкладається різний зміст, оскільки визначення ризику багатогранне.

У загальному випадку ризиком називають невизначеність щодо здійснення тієї чи іншої події в майбутньому. Ризик – це ймовірність того, що очікувана подія не відбудеться або відбудеться з певними відхиленнями, що, зрештою, призведе до небажаних наслідків [29, С.14].

НБУ визначає банківський ризик за його впливом на капітал та надходження банку. З позиції НБУ ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, матимуть негативний вплив на капітал та (або) надходження банку [41].

З позицій банку ризик – це ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників.

Валютний ризик відноситься до тих видів ризиків, яких банк не може уникнути в своїй діяльності. Більш того, відповідальність за вимірювання, аналіз і управління ним повністю лежить на менеджменті кредитної організації. Органи нагляду обмежуються, в основному, оцінкою ефективності створеної в комерційному банку системи управління ризиками.

Автори Ющенко В. та Міщенко В. [5, С.16] під валютним ризиком розуміють можливість грошових втрат суб'єктів валютного ринку через коливання валютних курсів. Під суто економічним кутом зору, такий ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів щодо кожної з валют за термінами і сумами.

Також під валютним ризиком розуміють імовірність для банку грошових збитків або зменшення вартості капіталу внаслідок несприятливих змін валютних курсів у період від придбання до продажу позицій у валюті [15].

Примостка Л.О. під валютним ризиком банку розуміє ймовірність втрат, пов'язаних зі зміною курсу однієї валюти щодо іншої або цін на банківські метали [29,С.24].

З позиції форексного ринку Д.Ю. Піскулов вважає, що банк стикається з такими елементами валютного ризику як кредитний ризик, який підлягає зовнішньому лімітуванню і є ризиком неплатежу контрагентом за укладеною угодою та ринковий ризик. Він обумовлений несприятливими змінами ринкової кон'юнктури і має бути врегульований за допомогою внутрішніх торгових лімітів [61,С.73]. При цьому валютний ризик для банку тісно пов'язаний із процентним ризиком та ризиком ліквідності.

Валютний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень чи капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали [30,С.47].

Негативний вплив валютного ризику на фінансовий стан кредитної організації, її доходи і капітальну базу обумовлює особливу увагу менеджменту до даної проблеми. У зв'язку з цим, вплив валютного ризику на доходи і капітал банку доцільно розглядати в двох аспектах. По–перше, це традиційний підхід до валютного ризику, при якому увага концентрується на впливі зміни валютних курсів на чистий дохід банку.

У нормативній базі можна знайти дещо схожі підходи до визначення даного поняття. Відповідно до постанови №361 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик–менеджменту в банках України» [55] валютний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали. Цей ризик впливає як на прибутковість банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів.

На мою думку, саме це визначення є найбільш точним, тому що валютний ризик розглядається з точки зору потенційно можливих втрат за наявними ресурсами, та ресурсами, надходження яких очікується у майбутньому.

Валютний ризик є зовнішнім оскільки джерелом його виникнення є валютні курси. Виходячи з результату він є спекулятивним, оскільки потенційно дає змогу отримати як прибуток, так і збиток для банку.

За класифікацією Базельського комітету, валютний ризик відносять до групи ринкових ризиків, тому що він обумовлюється ринковими відносинами. А виходячи з класифікації категорій фінансового менеджменту, даний вид ризику входить до групи фінансових цінових ризиків.

Валютний ризик є складним, тобто має свою внутрішню структуру. За характером і місцем виникнення валютні ризики поділяють на [83,С.22–27]:

- операційні;
- трансляційні (бухгалтерські);
- економічні.

Операційний ризик пов'язаний з торговельними операціями, а також із грошовими угодами з фінансового інвестування та дивідендних платежів. Цей ризик може виникати під час підписання угод на здійснення платежів або на отримання коштів в іноземній валюті в майбутньому.

Трансляційний (бухгалтерський) ризик пов'язаний з переоцінкою активів і пасивів та прибутку закордонних філій в національну валюту, а також може виникати за експорту чи імпорту інвестицій. Він впливає на показники балансу та фінансові результати після перерахунків, сум інвестицій у національну грошову одиницю. Врахувати даний ризик можна під час складання фінансової звітності.

Економічний валютний ризик підрозділяють на три види: прямий, непрямий та ризик ліквідності.

Прямий валютний ризик – ймовірність втрат банку в результаті переоцінки його валютних позицій.

Непрямий валютний ризик (валютно–кредитний ризик) – ймовірність втрат банку в результаті зниження кредитоспроможності позичальника через несприятливу зміну валютного курсу. Даний вид ризику особливо проявився під час економічної кризи в Україні та інших країнах світу. Реалізація непрямого валютного ризику виявилася як синергетичний ефект від взаємодії кредитного та валютного ризиків [63].

Валютний ризик ліквідності – неможливість банку вчасно і без додаткових витрат виконати свої зобов'язання або надати нові кредити в іноземній валюті.

Основними типами валютного ризику є:

- ризик зміни вартості ресурсів, який виникає через різницю в строках погашення та переоцінки різних валют банківських активів, зобов'язань та позабалансових позицій;
- ризик зміни кривої доходності;
- базисний ризик, який виникає через відсутність достатньо тісного зв'язку між валютою, отриманою та сплаченою за різними інструментами;
- ризик права вибору, який постає із наявності права відмови від виконання угоди (тобто реалізації права вибору), яке прямим чи непрямим чином присутнє в багатьох банківських активах, зобов'язаннях та позабалансових портфелях.

За ефектами від зміни валютного курсу виділяють :

- ризик, що призводить до зміни чистого прибутку банку;
- ризик, що призводить до зміни ринкової вартості капіталу банку.

За можливістю диверсифікації:

- диверсифікований (несистематичний) – ризик, що може бути усунений за рахунок диверсифікації;
- не диверсифікований (систематичний) – ризик, що не може бути усунений за рахунок диверсифікації.

За впливом на інші ризики банку:

- прямий;

– непрямий.

За об'єктом валютного ризику:

- валютний ризик окремих банківських продуктів;
- валютний ризик торгового портфеля банку;
- валютний ризик діяльності банку в цілому.

За рівнем валютного ризику:

- прийнятний рівень валютного ризику;
- допустимий рівень валютного ризику;
- критичний рівень валютного ризику [5,С.25].

В узагальненому вигляді схематично класифікація валютного ризику банку наведена на рисунку А.1 (див. додаток А).

Головним чинником валютних ризиків є коротко – та довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. У довгостроковому періоді визначальну роль відіграє загальний економічний стан країни, рівень виробництва, збалансованість основних макроекономічних пропорцій, обсяги зовнішньої торгівлі тощо, а в короткостроковому – збалансованість окремих ринків і загальний стан ринкового й конкурентного середовища. Коливання кількісних показників окремих чинників та їх певне співвідношення відіграють вирішальну роль у змінах валютних курсів, а тому можуть мати суттєвий вплив на характер виникнення і рівень валютного ризику.

Структурно валютний ризик банку є комбінацією джерела ризику, валютної експозиції та наслідків [66].

Джерелом валютного ризику, на наш погляд, є короткострокові та довгострокові коливання обмінних курсів, які несуть в собі загрозу виникнення втрат (матеріальних чи нематеріальних), або, навпаки, шанс отримання додаткових доходів.

Експозиція до валютного ризику (ступінь схильності до ризику) характеризує масштаби реалізації загрози або шансу при зміні обмінного курсу на одиницю виміру за певний період.

Вираженням величини валютного ризику можуть слугувати його наслідки, які визначаються як результат реалізації загрози або шансу, що можна представити за допомогою формули (1.1):

$$CrC_j = \Delta ER_j \times \sum CrExp_{ij}, \quad (1.1)$$

де CrC_j – наслідки реалізації валютного ризику по валюті j ;

ΔER_j – зміна обмінного курсу j -ї валюти;

$CrExp_{ij}$ – скоригована валютна експозиція i -го виду у валюті j .

На основі структурного визначення можна виділити фактори першого порядку, що впливають на валютний ризик банку: коливання курсів валют та розміри окремих видів експозицій банку до ризику [76].

Експозиція до ризику розраховується за формулою (1.2):

$$CrExp_{ij} = \xi_{ij} \times CrP_{ij}, \quad (1.2)$$

де $CrExp_{ij}$ – валютна експозиція i -го виду у валюті j ;

ξ_{ij} – еластичність вартості позиції i -го виду по курсу j -ї валюти, %;

CrP_{ij} – валютна позиція i -го виду у j -й валюті.

Формула для розрахунку еластичності має наступний вигляд (1.3):

$$\xi_{ij} = \frac{\% \Delta CrP_{ij}}{\% \Delta ER_j} \quad (1.3)$$

де ΔCrP_{ij} – зміна у відсотках вартості пропозиції i -го виду у j -ї валюті, грн.

ΔER_j – зміна у відсотках обмінного курсу j -ї валюти, %.

Для транзакційної та трансляційної експозицій значення ξ завжди дорівнює одиниці, а для інших воно може бути як більшим, так і меншим від одиниці.

ξ виступає зовнішнім фактором валютного ризику банку. Значення еластичності для стратегічної валютної експозиції залежить від характеру конкуренції у банківському секторі й на ринку факторів виробництва, а також від цінової еластичності попиту і пропозиції, яка існує на ринках факторів виробництва і банківських послуг.

На більш довгих часових інтервалах тенденція зміни валютного курсу залежить від фундаментальних факторів, що визначають стан національної економіки. Основними серед зазначених факторів є наступні [76]:

- загальна економічна ситуація в країні;
- політична ситуація;
- рівень відсоткових ставок;
- рівень інфляції;
- стан платіжного балансу;
- система валютного регулювання та ін. [29,С.50].

Необхідно також ураховувати дію шоків факторів, які залежно від масштабів можуть впливати на валютні тренди як упродовж року, так і на більш довгих часових проміжках. До зазначених чинників можна віднести стихійні лиха (землетруси, цунамі, тайфуни, повені й т.д.), політичні події (політичні скандали, вибори, війни, терористичні акти й т.д.), спекулятивні атаки тощо [76].

Дані фактори є зовнішніми стосовно банку. Банк може мати дуже незначний вплив на формування цих факторів, тому зусилля банку мають бути спрямовані на управління валютним ризиком усередині самого банку. Елемент валютного ризику для банку сконцентовано у співвідношенні активів і пасивів, позабалансових вимог та зобов'язань в іноземній валюті. Тобто банківські фахівці здійснюють управління валютними ризиками через

управління валютною позицією. Отже, результат (збитки або прибутки) залежить не лише від зміни валютного курсу, а й від зайнятої валютної позиції.

Короткострокові фактори виникнення валютного ризику містять у собі незбалансованість окремих ринків та стан ринкового і конкурентного середовища.

Валютна позиція визначається співвідношенням між сумою активів і позабалансових вимог у певній іноземній валюті та сумою балансових і позабалансових зобов'язань у тій самій валюті й розраховується окремо за кожною іноземною валютою, що входить до мультивалютного портфеля банку.

За фактором впливу на баланс банку розрізняють балансову, позабалансову та загальну валютні позиції [15]. Балансова валютна позиція – це співвідношення (різниця) між сумами балансових активів і зобов'язань банку в одній валюті. Вона виникає в результаті проведення операцій, що безпосередньо впливають на баланс банку. Особливістю такої позиції є те, що її переоцінка внаслідок зміни валютного спот–курсу повинна відноситися безпосередньо на фінансовий результат банку як курсова різниця.

Позабалансова валютна позиція – це співвідношення (різниця) між сумами позабалансових вимог і позабалансових зобов'язань банку в одній валюті. Вона виникає внаслідок проведення операцій, що безпосередньо не впливають на баланс банку. Особливістю такої позиції є те, що її переоцінка внаслідок зміни валютного спот–курсу не визнається фінансовим результатом до моменту реального перенесення позиції на баланс, а переоцінка, пов'язана зі зміною форвард–курсу, фінансовим результатом визнається.

Загальна валютна позиція – це сума балансової і позабалансової валютної позицій. Саме така позиція розраховується з метою оцінки й аналізу загального обсягу валютних операцій банку.

За фактором схильності до валютного ризику виділяють закрити й відкрити валютні позиції. Остання, у свою чергу, поділяється на коротку та довгу валютні позиції.

Закрита загальна валютна позиція виникає в разі, коли сума активів і позабалансових вимог у певній іноземній валюті дорівнює сумі балансових та позабалансових зобов'язань у тій самій валюті. З погляду валютного ризику така позиція не становить загрози для банку, оскільки внаслідок зміни валютного курсу і активи, і зобов'язання зміняться на однакову величину при постійному розмірі капіталу банку.

Відкрита валютна позиція виникає, коли сума активів і позабалансових вимог у визначеній іноземній валюті не збігається з сумою балансових та позабалансових зобов'язань у тій самій валюті. З погляду ризику така позиція становить загрозу для банку, оскільки зі зміною валютного курсу активи і зобов'язання зміняться не на однакову величину, що призведе до зміни розміру капіталу банку.

Довга відкрита валютна позиція – це ситуація, коли сума активів у певній іноземній валюті перевищує суму зобов'язань у тій самій валюті. Банк за такої позиції може понести збитки внаслідок падіння курсу іноземної валюти щодо національної й отримувати дохід у вигляді позитивної курсової різниці у випадку падіння курсу національної валюти щодо іноземної.

Коротка відкрита валютна позиція – це ситуація, коли сума зобов'язань у певній іноземній валюті перевищує суму активів у тій самій валюті. Банк за такої позиції може понести збитки внаслідок падіння курсу національної валюти щодо іноземної валюти й отримає дохід у вигляді позитивної курсової різниці у випадку знецінення іноземної валюти щодо національної.

За тривалістю валютна позиція поділяється на:

- денну відкриту валютну позицію – змінюється протягом дня;
- балансову відкриту валютну позицію, що переходить в наступні дні та відображається на відповідних рахунках балансу.

За призначенням виділяють спекулятивну валютну позицію та валютну позицію для хеджування. Крім того, розрізняють ще й структурну валютну позицію, до якої банк вдається, аби захиститися від несприятливого впливу

можливих змін валютних курсів на співвідношення його капіталу й активів (ризик недостатності капіталу).

Слід зазначити, що зміни у валютних позиціях банку виникають постійно як результат здійснення операцій в іноземній валюті. Банківська установа потребує постійного обліку відкритих позицій банку. Причому за умов ефективного управління відкритою валютною позицією банку, кожна довга позицію в іноземних валютах завжди має врівноважувати коротка позиція. Валютна позиція уповноваженого банку визначається щоденно, окремо щодо кожної іноземної валюти [10,С.50].

Таким чином, валютний ризик доцільно розглядати як наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали.

Є багато класифікаційних ознак, але однією з основних є класифікація за характером і місцем виникнення валютного ризику. При цьому валютні ризики поділяють на: операційні, трансляційні (бухгалтерські) та економічні. Головним чинником валютних ризиків є короткою та довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. Банківські фахівці здійснюють управління валютними ризиками через управління валютною позицією. За фактором схильності до валютного ризику виділяють закриту й відкриту валютні позиції. Остання, у свою чергу, поділяється на коротку та довгу валютні позиції.

1.2 Організаційне та інформаційне забезпечення управління валютним ризиком банку

За сучасного підходу [65] управління ризиком можна визначити як систему, що об'єднує у собі керуючу підсистему (суб'єкт) та керовану підсистему (об'єкт), що взаємодіють між собою на основі різноманітних

зв'язків (механізму управління), а також підсистеми, що забезпечують реалізацію таких зв'язків з метою досягнення цілей банку.

Керуюча підсистема складається з підсистеми органів управління валютним ризиком; підсистеми розподілу функцій, обов'язків, повноважень та відповідальності; підсистеми матеріального та нематеріального заохочення. Управлінський вплив керуючої підсистеми спрямовується на джерело ризику, експозиції до окремих видів валютного ризику та наслідки їх реалізації. Отже, керованою підсистемою у системі валютного ризик-менеджменту є система валютного ризику.

Цей вплив реалізується шляхом прийняття та виконання суб'єктом управління рішень на основі механізму управління валютним ризиком банку, елементами якого є підсистема цілей банку (цільова функція); апетит та толерантність банку до ризику (критерій оптимальності); підсистема обмежень (внутрішніх і зовнішніх); алгоритм дій.

Внутрішні обмеження визначаються особливостями функціонування банку й прийняття управлінських рішень. Основними з них є інституційні, кваліфікаційні, бюджетні, капітальні, технічні та інформаційні обмеження. Основними формами зовнішніх обмежень є законодавчі та кон'юнктурні обмеження (амплітуда коливань курсів валют; рівень попиту на валютні послуги банку з боку клієнтів та контрагентів тощо).

В рамках такого підходу дослідники [65] пропонують виділяти такі етапи управління валютним ризиком у контексті загального ризик-менеджменту банку:

- визначення місії банку;
- аналіз та прогнозування стану внутрішнього та зовнішнього середовищ з метою визначення системи обмежень;
- коригування і затвердження системи цілей;
- забезпечення ефективного функціонування керуючої підсистеми та підсистем забезпечення;
- виявлення профілю ризиків;

- визначення толерантності до окремих ризиків;
- проведення алокації капіталу;
- встановлення системи лімітів;
- встановлення індикаторів раннього реагування;
- аналіз ризику;
- прогнозування ризику (управління джерелом);
- оцінка можливості зменшення/збільшення ризику;
- оцінка доцільності використання окремих інструментів регулювання ризику;
- регулювання залежно від толерантності (управління експозицією);
- фінансування ризику (управління наслідками);
- аналіз ефективності управління ризиком.

При класичному ж підході, згідно вивчення якого і буде здійснена подальша робота, система управління валютним ризиком є сукупністю елементів, до яких відносяться:

- об'єкт управління;
- суб'єкти управління;
- інструменти управління;
- підсистеми забезпечення процесу управління.

Метою управління валютним ризиком банку є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношення прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції кредитної установи, як підприємства.

У Базельських принципах сформульована мета управління – підтримувати розмір валютного ризику в межах встановлених самим банком параметрів. У зв'язку з цим банку необхідно визначити прийнятний рівень валютного ризику [19].

Згідно з методичними вказівками щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, метою управління ризиками є

сприяння підвищення вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін, а саме:

- клієнтів та контрагентів;
- керівництва;
- працівників;
- спостережної ради і акціонерів (власників);
- органів нагляду;
- рейтингових агентств, інвесторів та кредиторів;
- інших сторін.

При побудові ефективного управління валютним ризиком слід використовувати системний підхід, що полягає у взаємному узгодженні елементів управління і обліку, а також рахування впливу особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища банку.

Суб'єктом виступають відповідальні особи, які мають право приймати управлінські рішення і несуть відповідальність за ефективність здійснюваного процесу управління валютним ризиком банку. Відповідно до рекомендацій процес ризик-менеджменту в банку повинен охоплювати всі його структурні шаблі та рівні – від вищого керівництва банку (спостережної ради та правління) до рівня, на якому безпосередньо приймається ризик.

Основними суб'єктами виступають:

- Спостережна рада, що визначає стратегічні орієнтири у сфері управління валютним ризиком;
- Правління банку забезпечує стратегічний моніторинг валютного ризику банку;

– комітет з управління активами і пасивами (КУАП) здійснює моніторинг реалізації стратегії банку, оцінку тенденцій основних показників діяльності, розглядає відповідні положення і ліміти, оцінює позиції щодо прийнятих ризиків, вибір засобів хеджування, готує висновки для правління банку, директиви та вказівки підпорядкованим підрозділам;

– казначейство здійснює регулювання валютного ризику, додержання лімітів, затверджених КУАП, короткострокові дилерські операції, досліджує ринок, фінансовий інжиніринг для VIP клієнтів;

– підрозділ ризик–менеджменту проводить оцінку та аналіз ризиків, розробку методики оцінки ризиків, ідентифікацію і моніторинг порушення лімітів, виносить рекомендації правлінню щодо подальшої тактики роботи з ризиками;

– фінансово–аналітична служба здійснює збір, фіксацію, обробку та систематизацію первинної інформації, аналіз, структурування, формування звітів;

– інформаційний відділ – інформаційна підтримка управління валютним ризиком, створення і супровід програмного забезпечення;

– служба внутрішнього контролю проводить оцінку якості та ефективності управління валютним ризиком.

– Функції всіх вищезгаданих структурних підрозділів повинні бути чітко визначені та задокументовані, а банк повинен зробити все належне для уникнення конфлікту інтересів між цими органами.

Виходячи з рівня розгалуженості відділень та філій кожного окремого банку, банкам рекомендується:

– створювати на рівні вищих колегіальних органів банку – спостережної ради та/або правління – окремі комітети, наприклад Комітет з ризик–менеджменту спостережної ради, – з метою оптимізації процесів загального нагляду за діяльністю банку в цьому аспекті;

– залучати незалежних експертів та інших спеціалістів для побудови системи внутрішнього контролю та оцінки її адекватності (залучення внутрішніх аудиторів банку в якості консультантів, укладання угод про аутсорсинг консультативних чи аудиторських послуг, залучення зовнішніх аудиторів банку);

– в залежності від обраної організаційної структури банку, а також обсягу та рівня складності операцій – здійснювати виділення підрозділів та проводити розподіл функцій між ними на рівні територіальних чи інших утворень (філій, відділень, департаментів, управлінь тощо).

Система управління валютним ризиком складається з підсистем [66,С.162]:

– стратегічне управління (рівень визначення принципів управління, в рамках яких виробляються інструкції і порядки);

– аналітична підсистема (процес ухвалення рішень по управлінню валютним ризиком);

– виконавча підсистема (збір інформації, безпосереднє здійснення операцій в цілях виконання рішень про заходи по управлінню валютним ризиком).

Основним документом, що забезпечує управління валютним ризиком, є стратегія розвитку банку, як складова частина стратегії банку в сфері управління ринковими ризиками або як елемент «Положення про організацію системи управління валютним ризиком» в даній кредитній організації.

Серед підсистем забезпечення управління валютним ризиком виділяють наступні [64]:

- нормативне забезпечення;
- інформаційне забезпечення;
- технічне забезпечення;
- кадрове забезпечення.

До зовнішнього нормативного забезпечення відносять кодекси та закони, постанови Кабінету Міністрів, Національного банку України ті інші нормативно-правові акти як вітчизняних так і міжнародних законотворчих органів, що регламентують діяльність банку у сфері управління валютним ризиком. Основні з них: Закон України «Про банки і банківську діяльність» [32], Декрет Кабінету Міністрів України про систему валютного регулювання і

валютного контролю [52], Методичні вказівки щодо організації та функціонування систем ризик–менеджменту в банках України [55], Постанова № 460 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес–тестування в банках України» [56], Постанова Правління Національного банку України Про порядок та умови торгівлі іноземною валютою [51], документи Базельського комітету та інші.

До внутрішнього нормативного забезпечення відносять політики і положення щодо ризику зміни валютних курсів, у тому числі процедур ціноутворення для активів і зобов'язань, як балансових, так і позабалансових.

Такі положення мають враховувати розмір банку і складність його операцій, та розглядатися і затверджуватися спостережною радою або правлінням банку виходячи із принципів корпоративного управління, і не мають суперечити зовнішньому нормативному забезпеченню.

Також Національним банком України рекомендується, щоб регламентні документи банку мали наступну структуру викладення:

– загальні положення та визначення ключових термінів – посилання на основні нормативно-правові акти і документи, на підставі яких був розроблений документ, а також чітке визначення термінів, які вживаються в документі;

– цілі документа;

– межі застосування – коло питань, що входять до компетенції цього документа;

– карта ризиків – перелік і визначення ризиків банку, на які розповсюджується дана політика;

– положення політики – детальний опис положень політики, в якому визначено принципи управління ризиками, розподіл повноважень і принципи взаємодії між учасниками процесу управління ризиками (правління і профільні комітети банку, підрозділу фронт – і бек–офісів), структура внутрішніх і зовнішніх лімітів, моделі оцінки і прогнозування ризиків;

– звітність – ключові елементи процесу підготовки і надання звітності. Дотримання цих елементів повинне легко перевірятися, а вимоги до звітності повинні бути викладені у вигляді переліку з вказівкою періодичності їх подання (щоденні, щотижневі, щомісячні і т. д.);

– системи підтримки – системи ІТ, які повинні використовуватися для менеджменту ризиків, і основні вимоги щодо розробки нових систем (автоматизована банківська система, спеціалізоване програмне забезпечення тощо);

– супровід політики – вказати перелік підрозділів, які повинні супроводжувати політику і системи підтримки;

– заключні положення – терміни перегляду політики і визначений регламент внесення змін;

– додатки, в яких наведена детальна інформація щодо методик, регламентів, інструкцій, техніка оцінки ризиків, теоретичного обґрунтування моделей, процедур перевірки адекватності моделей, приклади звітів і т. п..

До технічного забезпечення відносять [75,С.63]:

- програмне забезпечення;
- засоби передачі даних;
- засоби захисту інформації; системи управління базами даних.

Для цілей ефективного управління валютним ризиком в кредитних організаціях розробляється система внутрішніх звітів.

Звіти складаються на регулярній основі, містять точну, необхідну і своєчасну (актуальну) інформацію про рівень прийнятого кредитною організацією валютного ризику та його відповідності встановленим лімітам. При цьому кредитні організації керуються принципами розкриття інформації щодо валютного ризику за фінансовими інструментами, чутливим до зміни валютних курсів, викладеними в документі Базельського комітету з банківського нагляду. У процесі управління валютним ризиком використовується інформація, яка надходить як із зовнішніх (додаток Б), так і з внутрішніх джерел інформації [26].

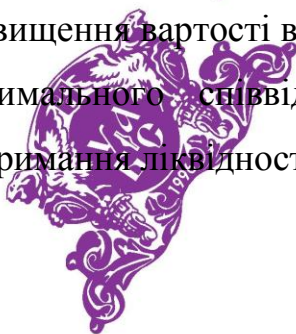
При поданні фінансової звітності до департаменту бухгалтерського обліку Національного банку України у примітці 37 «Управління фінансовими ризиками» банк зазначає у таблиці 37.1 розподіл на монетарні та немонетарні статті банку. При цьому банк має самостійно оцінити характер та рівень ризиків, пов'язаних з впливом змін офіційного курсу гривні до іноземних валют, на його фінансовий результат та потоки грошових коштів.

У таблиці 37.2 банк розкриває інформацію щодо чутливості фінансового результату та власного капіталу в результаті зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют. Банк має розкрити метод, який був використаний під час складання аналізу чутливості та основні оцінки та припущення.

Величина можливих змін валютних курсів у розмірі 5 % зазначена, як орієнтир. Банк самостійно визначає та застосовує вимір відсотку зміцнення (послаблення) валют відповідно до внутрішньої політики банку [25,С.74].

Внутрішню інформацію можна умовно розділити на обов'язкову та управлінську. Порядок формування та подання обов'язкової внутрішньої інформації, що складається з фінансової та статистичної звітності, регулюється НБУ. Правила та процедури управління валютним ризиком постійно аналізуються і при необхідності переглядаються залежно від зміни стратегії управління валютним ризиком.

Таким чином можна підсумувати, що система управління валютним ризиком є сукупністю блоків елементів, до яких відносяться об'єкт управління, суб'єкти управління, інструменти управління, блок забезпечення процесу управління. При цьому метою управління валютним ризиком банку є сприяння підвищенню вартості власного капіталу банку, а завдання полягає в знаходженні оптимального співвідношення між прибутковістю і ризиком за умови дотримання ліквідності.

1.3 Етапи управління валютним ризиком банку

В управлінні валютним ризиком, як і будь яким іншим ризиком банку, науковці умовно виділяють чотири етапи [29,С.67]:

- виявлення та ідентифікація ризику, а також визначення причин його виникнення;
- вимірювання, оцінювання та аналіз величини ризику;
- реалізація управлінських рішень, спрямованих на пом'якшення, мінімізацію або усунення ризиків за допомогою відповідних методів управління.
- контроль та моніторинг за рівнем ризиків з механізмом зворотного зв'язку.

На першому етапі процесу управління валютним ризиком здійснюються виявлення та ідентифікація всіх ризиків, які супроводжують діяльність банку або можуть виникнути в майбутньому. Виявлення – це визнання та розуміння наявних ризиків та ризиків, які можуть виникнути у зв'язку з новими діловими ініціативами. Виявлення ризиків є безперервним процесом і здійснюється на рівні окремих банківських операцій, на рівні банківських портфельів, на рівні структурних підрозділів банку.

Складність практичної реалізації першого етапу процесу управління ризиками залежить від джерела виникнення та характеристики ризику. Управління валютним ризиком передбачає не лише його ідентифікацію, а й оцінку результатів прийняття даного ризику банком. Ідентифікація й аналіз ризику на якісному рівні є необхідними, проте ще не достатніми процедурами.

Результатом першого етапу процесу управління є з'ясування сутності валютного ризику, на який наражається банк, та визначення, чи узгоджуються він із завданнями, стратегією та політикою банку.

На другому етапі управління проводять вимірювання величини валютного ризику. Оцінка валютного та інших ризиків банку повинна здійснюватися та

підтверджуватися незалежною службою – виконавчим органом з ризик-менеджменту.

Вимірювання валютного ризику здійснюється по відношенню до фінансових інструментів, чутливих до зміни валютних курсів. Кредитна організація може використовувати будь-які загальноприйняті у світовій практиці методи вимірювання валютного ризику, до числа яких належать: геп-аналіз, метод дюрації, VaR-метод, стрес-тестування, бек-тестування та інші методи, які будуть в подальшому розглянуті детальніше.

Однією з найбільш популярних методик оцінки ризику є VaR-аналіз (Value-at-Risk). Дана методика була розроблена однією з найбільших інвестиційних компаній США – JP Morgan у рамках їх внутрішньокорпоративної системи Risk Metrics. Методи оцінки ризиків на основі концепції VaR дозволяють розрахувати із заданою вірогідністю максимальні очікувані збитки банківського портфеля за умови збереження поточних ринкових тенденцій в майбутньому [76].

VaR характеризується наступними параметрами [79]:

- часовий горизонт, який залежить від ситуації, що розглядається. За Базелем II – 10 днів [64], за методикою Risk Metrics – 1 день. Частіше розповсюджений розрахунок у часі з горизонтом 1 день;

- рівень довіри – рівень допустимого ризику. За базельськими угодами використовується величина 99 %, в системі Risk Metrics 95 %;

- базова валюта, в якій вимірюється показник. Базова валюта при розрахунку VAR, звичайно збігається з валютою власного капіталу і валютою фінансової звітності.

Розглядаючи VaR як певну величину втрат, яка з певною імовірністю, що дорівнює рівню довіри (95 або 99 %) не буде перевищена. Тобто за певних обставинах (5 та 1 %, відповідно) величина втрат може перевищити величину, одержану за методикою VaR. У процесі аналізу активів та пасивів встановлення контролю над рівнем валютного ризику необхідно виділити операції банку, що впливають на розмір відкритої валютної позиції, а, отже, і на активи та пасиви

банку в іноземній валюті. У процесі аналізу валютних операцій слід зіставляти взаємопов'язані статті активу й пасиву, де зафіксовано залишки в іноземних валютах, та розраховувати нетто–позицію за кожною групою парних статей. Це дає змогу оцінити напрями використання різних видів залучених валютних ресурсів, а також з'ясувати, за рахунок яких видів ресурси розміщувалися у ті чи інші активи.

Провівши узагальнення на основі наявного матеріалу було створено схему комплексного аналізу валютних операцій комерційного банку, яку наведено на рисунку 1.1:

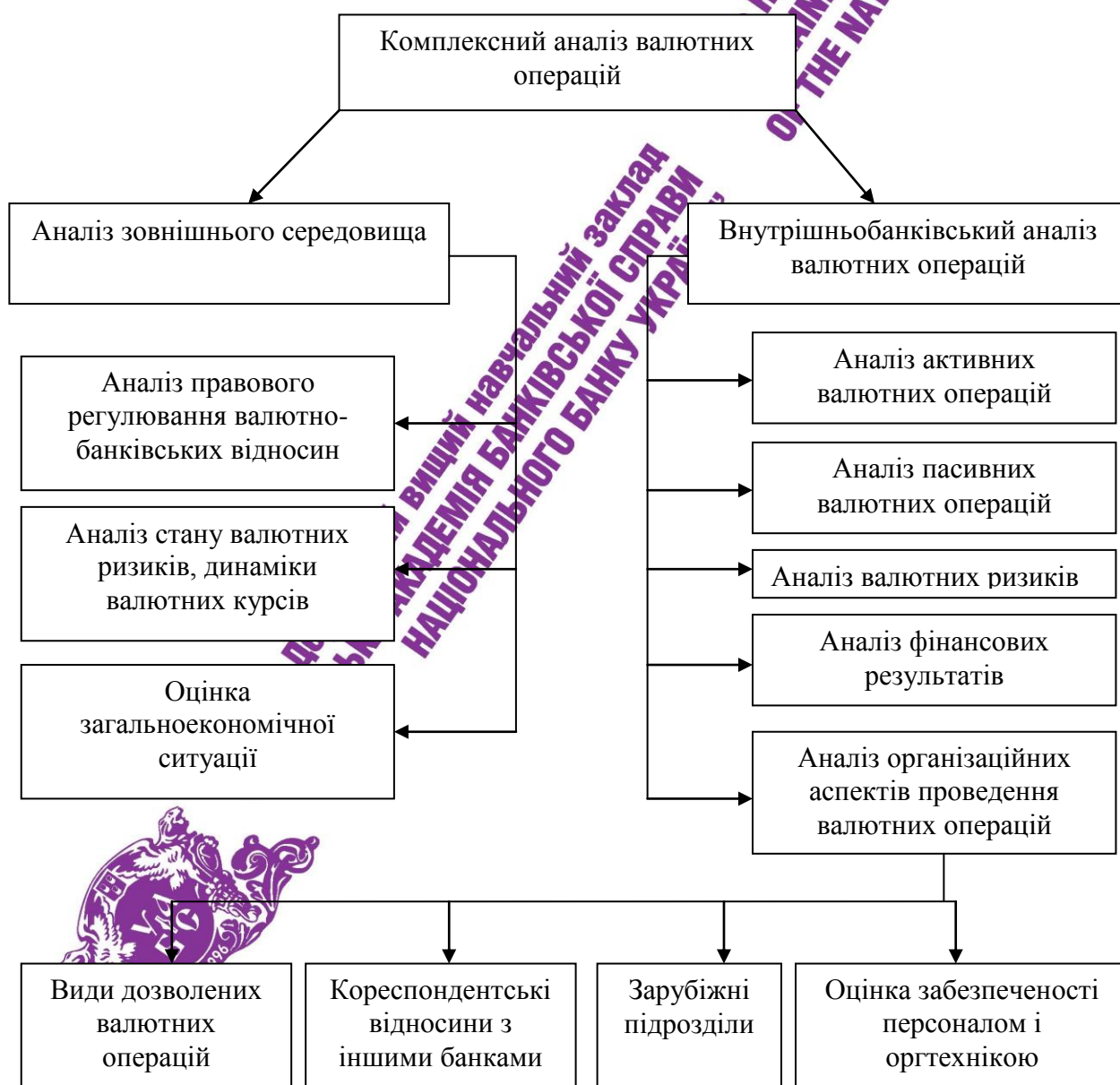

Рисунок 1.1 – Складові комплексного аналізу валютних операцій комерційного банку

Розрахунок оцінки валютного ризику на підставі методу VaR здійснюється у розрізі всіх валют, у яких на звітну дату в банку відкриті позиції. За видами валют з обмеженою конвертацією або тих, що не конвертуються, розрахунок VaR не здійснюється, а розмір позиції вказується довідково у звітності про валютний ризик.

Результатом розрахунку VaR є такі показники як абсолютна оцінка VaR, відносна оцінка VaR та оцінка капіталу під ризиком CaR (Capital at Risk).

Оцінка загального розміру валютного ризику (сукупного значення VaR) проводиться з врахуванням кореляції ринкових вартостей (курсів) валют і похідних фінансових інструментів. Вхідними даними для проведення оцінки ризику є щоденні дані про офіційний курс валют щодо гривні за певний період (квартал) та обсяг відкритих валютних позицій банку. Банк, який використовує VaR-модель, повинен здійснити перевірку прогностичних даних (back-testing), отриманих цією моделлю. Тестування за допомогою історичних даних має показати наявність розбіжностей (коли реальні зміни валютних курсів більше тих, що розраховані за допомогою VaR-моделі) [18].

Моделі прогнозування та оцінки на основі VaR-підходу статистичних параметрів факторів ризику наведено у додатку В [12].

Якщо значення ймовірності лежить в інтервалі від 5 % до 95%, тоді модель оцінки показника VaR вважається адекватною (зелена зона). Якщо значення цієї ймовірності лежить в діапазоні від 1 % до 5 % або від 95 % до 99 %, тоді модель вважається сумнівною (жовта зона). Якщо ж значення цієї ймовірності менше 1% або більше 99%, тоді модель вважається неадекватною (червона зона) [66, С.176].

Двома найбільш часто використовуваними значеннями коефіцієнта K є – 2,33 (для ймовірності 99 %) і 1,65 (для ймовірності 95 %).

Дуже часто постає проблема визначення величини впливу таких ризиків, ймовірність появи яких може складати набагато менше 1 %, проте результати їх прояву можуть завдати значних збитків. Методика, яка дозволяє визначити вплив таких малоімовірних ризиків на перспективи діяльності фінансової

установи має назву стрес–тестування. Міжнародний Валютний Фонд визначає стрес–тестування як методи оцінки чутливості портфеля до суттєвих змін макроекономічних показників або до виключних, але можливих подій. Згідно Банку Міжнародних Розрахунків стрес–тестування – термін, що описує різні методи, які використовуються фінансовими інститутами для оцінки своєї уразливості по відношенню до виключних, але можливих подій [5]. Національний банк України під стрес–тестами розуміє [56] метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шоків величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу. Відповідно до опрацьованих джерел з урахуванням власних пропозицій складена узагальнена класифікація стрес–тестів, що наведена на рисунку А.2 в додатку А.

Відповідно послідовності проведення процедури стрес–тестів умово можна виділити 7 основних етапів, що схематично зображені на рисунку А.2.

На третьому етапі з метою мінімізації валютного ризику банку здійснюється його регулювання – обґрунтування та реалізація управлінських рішень, що забезпечують утримання валютного ризику на рівні, встановленому суб'єктами управління.

Виділяють наступні рівні валютного ризику банку:

- нищій за прийнятний,
- прийнятний,
- критичний;
- катастрофічний.

У випадку, коли ризик знаходиться на рівні нищому за прийнятний, керівництво банку не повинно нічого робити. Якщо ж ризик на критичному рівні, вживають основний масив засобів регулювання. При катастрофічному рівні ризику, необхідно максимальне застосування заходів регулювання ризику.

При регулюванні валютного ризику зважають на обрану банком стратегію – його схильність або толерантність до ризику. При агресивному стилі управління підбираються валютні позиції таким чином, щоб отримати

максимальний результат при прийнятному рівні ризику з урахуванням прогнозованого руху валютних курсів. Консервативний підхід передбачає закриття усіх валютних позицій або їх зменшення до мінімального значення. При поміркованому підході валютні позиції банку будуть відповідати середньоринковим.

Механізм нейтралізації фінансових ризиків, який ґрунтується на використанні сукупності методів і прийомів зменшення можливих фінансових втрат наведено на рисунку Г.1 в додатку Г.

Залежно від періоду застосування інструменти регулювання валютного ризику поділяють на доподійні та післяподійні. Доподійні інструменти використовуються шляхом планування і здійснення завчасно, їх дія спрямована на зниження імовірності втрат, прибутку або капіталу банку. Післяподійні інструменти застосовуються після реалізації ризику, спрямовані на ліквідацію його наслідків.

Основними доподійними інструментами є використання трансфертного ціноутворення, лімітування, диверсифікації, метод «leads and legs».

Трансфертне ціноутворення є інструментом розсіювання ризику. Полягає у встановленні вартості на певні ресурси або послуги, що передаються всередині банку. З метою найефективнішого використання ресурсів банку необхідно застосовувати механізм ціноутворення, за яком всі, хто використовує ресурси, мають платити за право їх використання тим, хто залучає ці ресурси [14, 67]. Такий механізм ціноутворення визначає рівень ставки, за якою один підрозділ фінансової установи платить за кошти, залучені іншим її підрозділом.

Ключовим моментом побудови системи трансфертного ціноутворення, що забезпечує її дієвість, є встановлення адекватного рівня трансфертних ставок. Витчизняні реалії функціонування грошового ринку свідчать про складність визначення певного ринкового орієнтира для трансфертного ціноутворення і підтверджують необхідність розробки специфічної, адаптованої до українського ринку системи встановлення трансфертних цін.

Для цього у складі казначейства банку доцільно створити відділ управління позицією (ВУП), який здійснюватиме купівлю всіх ресурсів, залучених центрами фінансової відповідальності (ЦФВ), з подальшим їх продажем для проведення всіх активних операцій за визначеними трансфертними цінами [72]. Трансфертна ціна $TЦ^{bid}_i$, за якою ВУП купує фінансові ресурси певного типу в ЦФВ, розраховується за формулою (1.5):

$$TЦ^{bid}_i = BC_i + M_{кi} + M^{bid}_{стим_i} + M^{bid}_{дестим_i} \quad (1.5)$$

де BC_i – базова ставка для розрахунку трансфертної ціни для даного типу фінансових ресурсів;

$M_{кi}$ – компенсаційна маржа;

$M^{bid}_{стим_i}$ – стимулююча маржа;

$M^{bid}_{дестим_i}$ – дестимулююча маржа.

Система трансфертного ціноутворення дає змогу об'єктивно проаналізувати внутрішню дохідність банку, оцінити дохідність кожної операції та прийняти рішення щодо оптимального використання ресурсів.

Основним інструментом управління валютним ризиком як на рівні банку, так і централізовано з боку державного регулятора поки що залишається лімітування. Фінансові установи застосовують цей інструмент шляхом встановлення лімітів на загальну відкриту валютну позицію по банку в цілому, у розрізі підрозділів та операцій; суму можливих збитків від зміни валютного курсу; казначейські операції (арбітражні конверсійні операції, казначейські неторговельні операції із готівковою іноземною валютою, операції із банківськими металами) [18].

Згідно до постанові № 290 «Про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції в безготівковій та готівковій формах та контроль за їх дотриманням уповноваженими банками» [46]

Національний банк України встановлює наступні ліміти регулювання валютного ризику:

– ліміт загальної відкритої валютної позиції банку (Л13) визначається як співвідношення загальної величини відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами в гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку;

– ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Л13–1) визначається як співвідношення величини перевищення обсягу вимог за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом зобов'язань у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку;

– ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13–2) визначається як співвідношення величини перевищення обсягу зобов'язань за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом вимог у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку.

Внутрішні ліміти банку можуть бути встановлені в розрізі окремих операцій та портфелів фінансових інструментів і підрозділів, і філій кредитної організації. Крім того, встановлюється загальний ліміт валютного ризику для кредитної організації в цілому по всіх операціях з фінансовими інструментами, чутливими до зміни валютних курсів, що затверджується радою директорів. Аналіз встановлених лімітів і при необхідності їх перегляд здійснюється на постійній основі. Інформація про порушення встановлених лімітів негайно доводиться до відома виконавчого органу. Необхідно передбачити перелік заходів і процедур у випадку перевищення встановлених лімітів, в тому числі можуть бути передбачені обмеження (припинення) відповідних операцій.

Дуже важливою є система диверсифікації ризиків, за фінансовими інструментами, кодами валют, географічними регіонами, контрагентами, що напряму пов'язана з лімітуванням. Тому що дана система реалізується через упровадження досить складної системи обмежень (або лімітів). Так, більшість фінансових структур під час роботи на валютному ринку дотримується встановлення:

- загальних лімітів відкритої валютної позиції;
- лімітів відкритої позиції за кодами валют, групами валют та банківськими металами;
- лімітів на контрагентів та певні географічні регіони;
- денних лімітів (тобто лімітів на термін роботи банківського робочого дня);
- нічних лімітів (установлюється, як правило, на обсяги відкритих валютних позицій у часи роботи поза межами банківського робочого дня).
- лімітів на кожного валютного дилера;
- лімітів «stop loss», спрямованих на закриття відкритих валютних позицій, у разі несприятливого руху валютних курсів;
- лімітів на роботу з похідними фінансовими інструментами (за видом інструменту, кодами та групами валют, дилерами, контрагентами та ін.) [78].

Зміну терміну платежу звичайно називають тактикою «leads and legs». Вона полягає у маніпулюванні строками здійснення розрахунків, що застосовується тоді, коли очікуються різкі зміни курсів валюти ціни або валюти платежу. Застосування такої тактики дає змогу закрити короткі позиції за певними валютами до зростання їх ринкового курсу і, відповідно, довгі позиції – до зниження курсу.

В міжнародній практиці одним з основних післяподійних інструментів регулювання валютного ризику є хеджування за допомогою ф'ючерсів, форвардів, свопів та їх комбінацій, що лише нещодавно були дозволені законодавством України [82].

Форвардні угоди (forward contract) закордоном є найбільш поширеним методом хеджування валютних ризиків, який дозволяє здійснити обмінну валютну операцію на даний момент часу з постачанням валюти в майбутньому.

Основою форвардної угоди є договір купівлі–продажу іноземної валюти протягом певного періоду або на певну дату в майбутньому за обмінним курсом, обумовленим на дату укладення угоди. Форвардні контракти є терміновими контрактами міжбанківського валютного ринку. Основне

призначення форвардних валютних угод – забезпечити надійне страхування майбутніх платежів або надходжень за контрактами в іноземній валюті. Форвардні угоди є твердими, тобто обов'язковими для виконання, і укладаються переважно з метою реальної купівлі або продажу валюти. Найбільш поширеним є використання таких угод для страхування незабезпечених відкритих валютних позицій, але часто вони можуть бути використані зі спекулятивною метою.

Головний з недоліків використання форвардних угод полягає в тому, що угоди укладаються на міжбанківському ринку, а не на біржовому, як ф'ючерсні контракти, а тому відповідальність за виконання таких угод повністю лягає на учасників конкретної угоди. І якщо один з учасників угоди не зможе виконати її умов у повному обсязі, то інший зазнає значних збитків.

Другим інструментом хеджування є фінансовий ф'ючерсний контракт, що надає одночасно право і зобов'язання купити або продати актив у встановлений термін у майбутньому на умовах, узгоджених у даний час. Валютні ф'ючерси укладаються на обмін валют у майбутньому по курсу, визначеному на момент укладання угоди в контракті. Ці контракти можуть вільно купуватися і продаватися.

Валютний опціон є своєрідною формою термінової угоди двох сторін – продавця і власника опціону, внаслідок якої власник опціону отримує право, а не зобов'язання, купити у продавця опціону або продати йому заздалегідь визначену суму однієї валюти в обмін на іншу (або на національну грошову одиницю) за обумовленим валютним курсом чи за курсом, визначеним на день обміну. Такий фіксований курс називають ціною виконання.

Порівняльна характеристика біржових і позабіржових опціонів наведена у додатку Д.

Своп – операція, яка сполучає наявну купівлю–продаж з одночасним укладанням контругоди на певний строк. Дана операція може бути використана для хеджування. Угоди своп зручні для банків, тому що не створюють

непокритої валютної позиції – обсяги вимог і зобов'язань банку в іноземній валюті збігаються [75,С.65].

Ще одним з післяподійних інструментів регулювання валютного ризику банку є резервування. Створення резерву для відшкодування можливих втрат як метод управління валютним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації при реалізації валютного ризику.

Мінімізації негативного та підсилення позитивного впливу валютного ризику на майбутні грошові потоки банку може бути досягнуто в результаті урахування стратегії управління ризиками при розробці банківських договорів.

Найбільш відомими договірними методами управління валютним ризиком банку є вибір валюти номінації договору та валюти платежу, а також застосування валютних застережень. Використання зазначених методів може мати як хеджувальний, так і спекулятивний характер.

Проводячи активні операції, банк зацікавлений у виборі для номінації договору найбільш стійкої валюти або валюти, щодо якої прогнозується підвищення курсу. За умов проведення пасивних операцій банк, навпаки, прагне укласти договір у валюті, яка має тенденцію до девальвації протягом терміну дії договору. Однак при використанні даного методу існує ймовірність того, що напрямок зміни валютного курсу, його динаміка або розміри коливань будуть неправильно оцінені. Валютним застереженням є включення у банківський договір положення, що обумовлює перегляд суми платежу пропорційно зміні курсу валюти застереження.

За прямого застереження валюта платежу співпадає з валютою номінації договору, але сума за договором може знаходитися в залежності від курсу іншої валюти. Непряме валютне застереження застосовується у випадку, коли валюта платежу не співпадає з валютою номінації договору. На практиці поширення набули мультивалютні застереження, дію яких заснована на коригуванні суми платежу пропорційно до зміни курсу кошика валют. Кошик валют може бути стандартним (СПЗ, євро) або розрахованим за згодою сторін. Мультивалютне застереження як метод визначення середньозваженого курсу валют знижує

ризик різкої зміни суми платежу. Водночас до недоліків мультивалютного застереження можна віднести складність формулювання застереження в договорі залежно від способу розрахунку курсових втрат, неточність якого призводить до різного трактування сторонами умов застереження [62].

Останнім етапом в управлінні валютним ризиком банку є його контроль, що являю собою спостереження за дотриманням встановлених показників ризику, раннє виявлення відхилень та розробка заходів щодо їх усунення.

Контроль поділяється на попередній, поточний та підсумковий.

Основними інструментами контролю валютного ризику виступає спостереження, порівняння, моніторинг, перевірка та аудит. Об'єктами контролю виступають фактори валютного ризику як зовнішні, так і внутрішні.

На тактичному рівні суб'єктами виступають підрозділи ризик-менеджменту, на стратегічному рівні – комітет з управління активами та пасивами банку (КУАП) та Спостережна рада банку, на оперативному рівні – Казначейство банку.

Банк має забезпечити чіткий розподіл функцій, обов'язків та повноважень з ризик-менеджменту, а також чітку схему відповідальності згідно з таким розподілом. Розподіл функцій і повноважень повинен охоплювати всі організаційні рівні і підрозділи банку.

Необхідно також приділяти належну увагу розподілу функцій і повноважень з ризик-менеджменту між операційними та контрольними службами, особливо коли йдеться про забезпечення оптимального виконання функцій внутрішньобанківського контролю.

Підрозділи фронт-офісу несуть відповідальність за оперативне управління ризиками, що пов'язані з їх діяльністю, згідно встановлених рівнів толерантності до ризиків та лімітів, а також за результати від прийняття цих ризиків. Така відповідальність має існувати незалежно від наявності в структурі банку підрозділу, що виконує функції з управління ризиками [29, С.47–49].

Для цілей здійснення контролю за рівнем прийнятого банком валютного ризику та дотриманням встановлених лімітів організовується система

моніторингу операцій з фінансовими інструментами, чутливими до зміни валютних курсів. Інформація про результати моніторингу доводиться до ради директорів, виконавчого органу та при необхідності до окремих менеджерів.

Об'єктом моніторингу валютного ризику є:

- зміни валютних курсів;
- зміни форми кривої прибутковості;
- валютна позиція банку.

В існуючій банківській практиці частіше за все використовуються тільки елементи моніторингу. При цьому не виконуються принципи моніторингу, не визначено систему критеріїв моніторингу ризику, що робить його малоефективним. Внутрішній контроль за управлінням валютним ризиком є частиною загальної системи внутрішнього контролю кредитної організації.

Основною функцією внутрішнього контролю з управлінням валютним ризиком є проведення на регулярній основі незалежної перевірки і оцінки ефективності прийнятої в кредитній організації системи управління валютним ризиком. Виявлені під час здійснення внутрішньої або зовнішньої аудиторської перевірки недоліки в системі управління валютним ризиком враховуються при здійсненні заходів щодо її вдосконалення.

Отже, ефективне управління ризиками в банках повинно проводитися наступними етапами: планування ризик-менеджменту, ідентифікація ризику, якісний аналіз ризику, кількісний аналіз ризику, планування реагування на ризик, прийняття управлінського рішення, оцінка ефективності реалізованих заходів, моніторинг та контроль ризику. Важливим при цьому є використання правдивої та об'єктивної інформації, отриманої як з зовнішніх, так і внутрішніх джерел.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи напрацювання вітчизняних та закордонних науковців можна зробити наступні висновки.

Поняття валютного ризику доцільно розглядати не лише з точки зору наявного у банку ризику, а й з точки зору потенційного його виявлення.

У своїх працях науковці виділяють багато класифікаційних ознак, але однією з основних є класифікація за характером і місцем виникнення валютного ризику. При цьому валютні ризики поділяють на: операційні, трансляційні (бухгалтерські) та економічні.

Головним чинником валютних ризиків є коротко – та довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. Банківські фахівці здійснюють управління валютними ризиками через управління валютною позицією. Вони можуть відкривати та закривати валютну позицію, виходячи з обраної стратегії та прогнозованих коливання валютних курсів. Відповідно до цього банк може відкривати довгу та коротку позиції.

Система управління валютним ризиком є сукупністю елементів, до яких відносяться об'єкт управління, суб'єкти управління, інструменти управління, підсистеми забезпечення процесу управління. Усі елементи системи управління валютним ризиком забезпечують мінімізацію впливу на прибуток даного фінансового ризику.

Ефективне управління ризиками в банках повинно проводитися на наступних етапах: планування ризик-менеджменту, ідентифікація ризику, якісний аналіз ризику, кількісний аналіз ризику, планування реагування на ризик, прийняття управлінського рішення, оцінка ефективності реалізованих заходів, моніторинг та контроль ризику. Важливим при цьому є використання правдивої та об'єктивної інформації, отриманої як з зовнішніх, так і внутрішніх джерел. Національний банк в нормативних документах визначив систему для

оцінки кожної категорії ризику, яка надає можливість в послідовний спосіб вимірювати ризики і визначати, яких наглядових процедур необхідно взяти.

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи, та з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищення позитивного іміджу, особливого значення для банків набуває потреба вдосконалення валютного ризик-менеджменту. Незважаючи на швидке поширення практики управління ризиками в банках та інших фінансових установах, досі існують різноманітні тлумачення ризиків, що ускладнює розроблення єдиних норм і правил управління ними. Існуючі методики виявлення, вимірювання та оцінки валютного ризику банку не дають повністю достовірних результатів, тому останнім часом все більше вітчизняних науковців і практиків досліджують та розробляють методології стрес-тестування, трансфертного ціноутворення, хеджування ризиків зміни валютного курсу, використовуючи зарубіжний досвід.

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE
Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 2

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ У ВАТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Загальна характеристика діяльності банку

ВАТ «Ощадбанк» – одна з найбільших банківських установ в Україні, яка стабільно працює в умовах постійної конкуренції на ринку банківських послуг та прагне бути сучасним конкурентоспроможним банком.

Стратегія банку спрямована на максимальний розвиток роздрібногo бізнесу та створення умов для повного банківського обслуговування корпоративних клієнтів [31].

Маючи статус державного банку, ВАТ «Ощадбанк» прагне бути уособленням стабільності, впевненості та динамічного розвитку, національним надбанням держави та символом її респектабельності.

ВАТ «Ощадбанк» – це єдиний банк, який відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [32] має державну гарантію по вкладах населення. Пропоновані умови вкладів в ВАТ «Ощадбанк» на 01.04.2011 наведено у додатку І. Крім того, ВАТ «Ощадбанк» має відносини з пов'язаними державними компаніям ПАТ «НАК «Нафтогаз України» та ВАТ «Укртранснафта» і здійснює виплати за вкладами ПАТ «Родовід Банк» [34].

Зареєстровано Національним банком України 31 грудня 1991 року за № 4. Ліцензія НБУ № 148 від 16 січня 2002 року на право здійснення банківських операцій. Засновником банку є держава в особі Кабінету Міністрів України [35].

ВАТ «Ощадбанк», маючи 240 філій–представництв та 5667 безбалансових територіальних відділень пропонує своїм клієнтам – фізичним та юридичним особам – максимально повний перелік банківських послуг. Схема організаційної структури банку наведена на рисунку Е.1.

Структура банку, відповідно до статуту та внутрішніх положень банку будується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням і складається з:

- центрального апарату;
- філій банку, що виділені на окремий баланс (обласних управлінь, Головного управління по м. Києву та Київській області, Кримського республіканського управління, відділень);
- територіально відокремлених безбалансових відділень;
- представництв.

Інформаційною загальнодоступною базою за даними якої можна проводити аналіз, та яка використовувалась при написанні даної роботи виступають баланс банку (таблиця Ж.1), узагальнений звіт про фінансовий результат (таблиця И.2), звіт про власний капітал (таблиця Ж.2) та річні звіти банку [68, 69, 70].

Ощадбанк при здійсненні банківської діяльності керується чинним законодавством України, зокрема Законами України: «Про Національний банк України» [42], «Про банки і банківську діяльність» [32], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [45], «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [33], Цивільним кодексом України [81], Господарським кодексом України [14], іншими законодавчими актами; нормативно–правовими актами Національного банку України, а також нормативно–правовими актами банку, основними з яких є Статут банку, постанови правління банку, нормативні документи банку (накази, положення, інструкції тощо).

При кредитуванні керується Цивільним кодексом України [81], законодавчими актами, нормативними актами Національного банку України, Статутом банку, положенням «Про порядок проведення роботи з позичальниками (юридичними особами) та розподіл обов'язків між службами банку в процесі надання, супроводження та повернення кредитів» [49], технологічними картками з питань кредитування, «Положенням про порядок

кредитування фізичних осіб у системі ВАТ «Ощадбанк» [47], іншими нормативними документами банку.

Основою облікової політики банку є законодавство України, нормативно–правові акти Національного банку України: Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України [43], затверджене постановою Правління НБУ від 30.12.1998 № 566, Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [37], затверджена постановою Правління НБУ від 27.12.2007 № 480, План рахунків бухгалтерського обліку банків України [38], затверджений постановою Правління НБУ від 17.06.2004 № 280, міжнародні стандарти фінансової звітності, національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку та внутрішньобанківські нормативні документи. Аналізуючи пасиви банку, необхідно відмітити, що за рахунок того, що ні капітал банку, ні його зобов'язання протягом аналізованого періоду майже не змінились, наявне незначне загальне збільшення на 1231051 тис. грн., або на 2,13 %. Безперечно, що власний капітал має важливе значення при проведенні банківської діяльності, але оскільки його частка в загальному обсязі фінансових ресурсів складає лише приблизно 23–24% і перевага належить зобов'язанням, тому зобов'язання банку визначають обсяги та напрямки його діяльності. Що стосується зобов'язань банку, значну долю в них займають кошти банків, хоча і спостерігається поступове зменшення їх питомої ваги з 40,07 % в 2008 до 26,87 % у 2010 році (на 7298111 тис. грн.). Серед банків першої групи за обсягом коштів банків у активах на 1.01.2011 банк посідає четверте місце і його частка у сукупному обсязі першої групи за даною статтею складає 10%, що є досить непоганим показником, і свідчить про високу довіру з боку банків–контрагентів. Відповідно до призначення банку як ощадної установи, у структурі коштів клієнтів більша питома вага належить коштам фізичних осіб у порівнянні з юридичними особами. Величина коштів фізичних осіб за період аналізу зросла на 6070453 тис. грн., тобто на 45,27 %. Досить велику частку у пасивах банку займають кошти фізичних осіб на вимогу: 18,48 %, 12,45 % та

14,82 % відповідно по роках. Найбільше підвищення даного показника за період аналізу спостерігалось в 2009 році. Субординований борг у структурі зобов'язань банку присутній, але не в значній кількості. За обсягом коштів фізичних осіб ВАТ «Ощадбанк» (10 % обсягу коштів фізичних осіб першої групи) займає друге місце після ПАТ «ПриватБанк» (30 % обсягу коштів фізичних осіб першої групи). Капітал банку представлений на 90 % статутним капіталом, обсяг якого не змінювався протягом періоду аналізу, і на 01.01.2011 склав 13892000 тис. грн., банк займає третє місце по обсягу статутного капіталу серед банків України [19]. Незважаючи на нестабільне економічне становище, резервний капітал банку за період 2008–2010 роки зріс лише на 24 %.

Структура капіталу ВАТ «Ощадбанк» та частка власного капіталу у загальній структурі пасивів за 2006–2010 роки представлені на рисунках 2.1 та 2.2 відповідно:

Рисунок 2.1 – Структура капіталу ВАТ «Ощадбанк» за 2006–2010 роки, млн..грн.

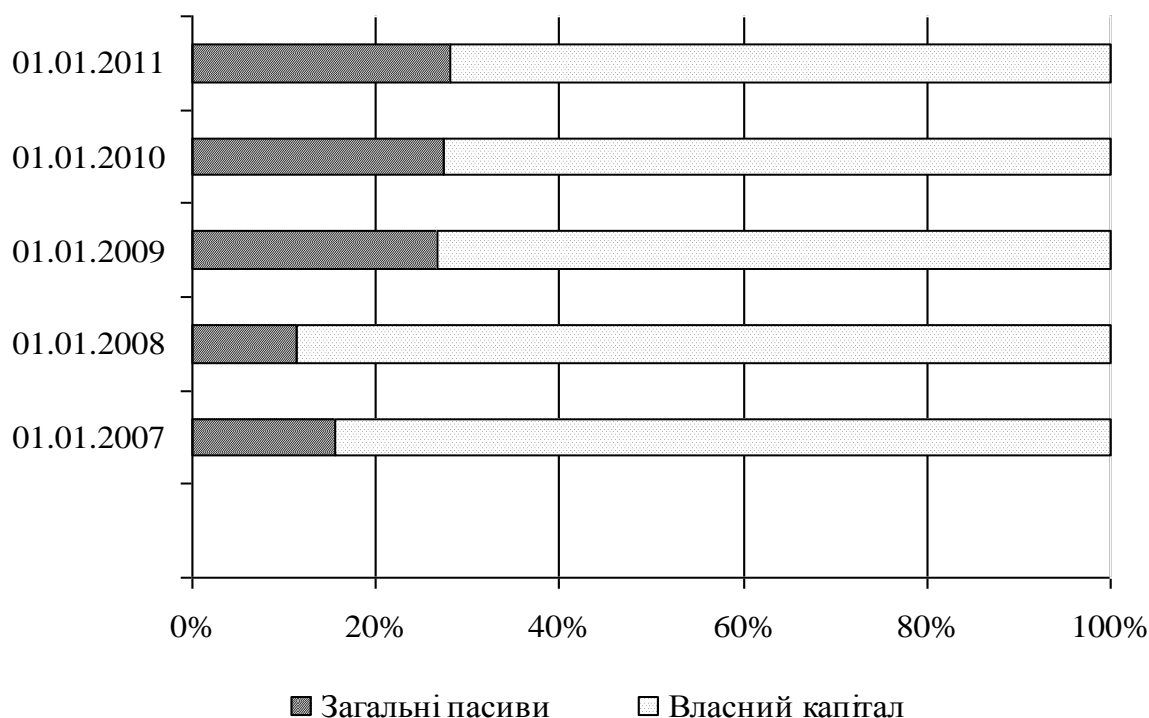

Рисунок 2.1 – Частка власного капіталу у загальній структурі пасивів ВАТ «Ощадбанк» в 2006–2010 рр., %

Аналізуючи дані про стан власного капіталу банку, варто застосовувати метод коефіцієнтів, за допомогою якого виявляється кількісний взаємозв'язок між різними статтями, розділами та групами статей балансу.

Для оцінки достатності власного капіталу банку використовується коефіцієнт співвідношення власного капіталу та залучених коштів. Середнє його значення за три роки складає 28,77 %, це дає змогу зробити висновок, що в банку достатньо власних коштів для забезпечення надійного зберігання коштів вкладників та кредиторів. За останні два роки відбулося зменшення коефіцієнту достатності капіталу, що теоретично є негативним явищем для банку, але зважаючи на високе значення даного показника, це не є значущим.

Залежність банку від його засновників характеризується співвідношенням сплаченого статутного капіталу до балансового власного капіталу. За досліджуваний період цей показник зберігав тенденцію зниження.

У зв'язку з оновленням матеріально-технічної бази ВАТ «Ощадбанк» з а останні 3 роки коефіцієнт захищеності власного капіталу збільшився.

Ефективність використання власного капіталу відображає показник рентабельності капіталу, який значно збільшився (з 1,97 % в 2008 році до 4,99 в 2010 %), що характеризуємо з позитивної сторони.

Коефіцієнт рентабельності статутного капіталу визначає ефективність використання коштів власників та доцільність вкладання коштів до комерційного банку. Його зміни відбувалися аналогічно змінам коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

В ВАТ «Ощадбанк» використовується метод розділення джерел фондів, тобто залучені кошти розділяють за ознакою строковості, а відповідно до виділених ознак у відповідних обсягах будуть проводитись активні операції банку.

На 1.01.2011 року сума зобов'язань банку склала 42392804 тис. грн. (8 % від загально суми зобов'язань по групі), при цьому кошти банків в загальному обсязі зобов'язань склали 15859360 тис. грн. або 71,83 % валюти балансу, в 2010 році порівняно з 2008 роком дана стаття збільшилися на 76 665 тис. грн., що є досить незначним. Банк дає можливість підприємствам оперативно розміщувати вільні грошові кошти на депозитні рахунки (при чому, чим більша сума депозиту, тим вище процентна ставка). Для населення також існує диференціація процентних ставок в залежності від строку та суми вкладу (від 7 % річних у євро до 13,25 % річних у гривні).

Таким чином, за період аналізу обсяг коштів фізичних осіб зріс майже на 45 %, юридичних – на 30,45 %. Майже не змінився обсяг боргових цінних паперів, емітованих банком (зростання лише на 3,36 %).

Динаміку обсягу, складу та структури зобов'язань банку проілюстровано на рисунку 2.3. Варто зазначити, що дані показники заслуговують на загальну позитивну оцінку і це дозволяє зробити висновок, що керівництво ВАТ «Ощадбанк» здійснює активну політику по залученню коштів клієнтів, як найвигідніших джерел фінансових ресурсів. Крім того, значну роль відіграє

державна підтримка ВАТ «Ощадбанк», як одного з головних фінансових агентів уряду.

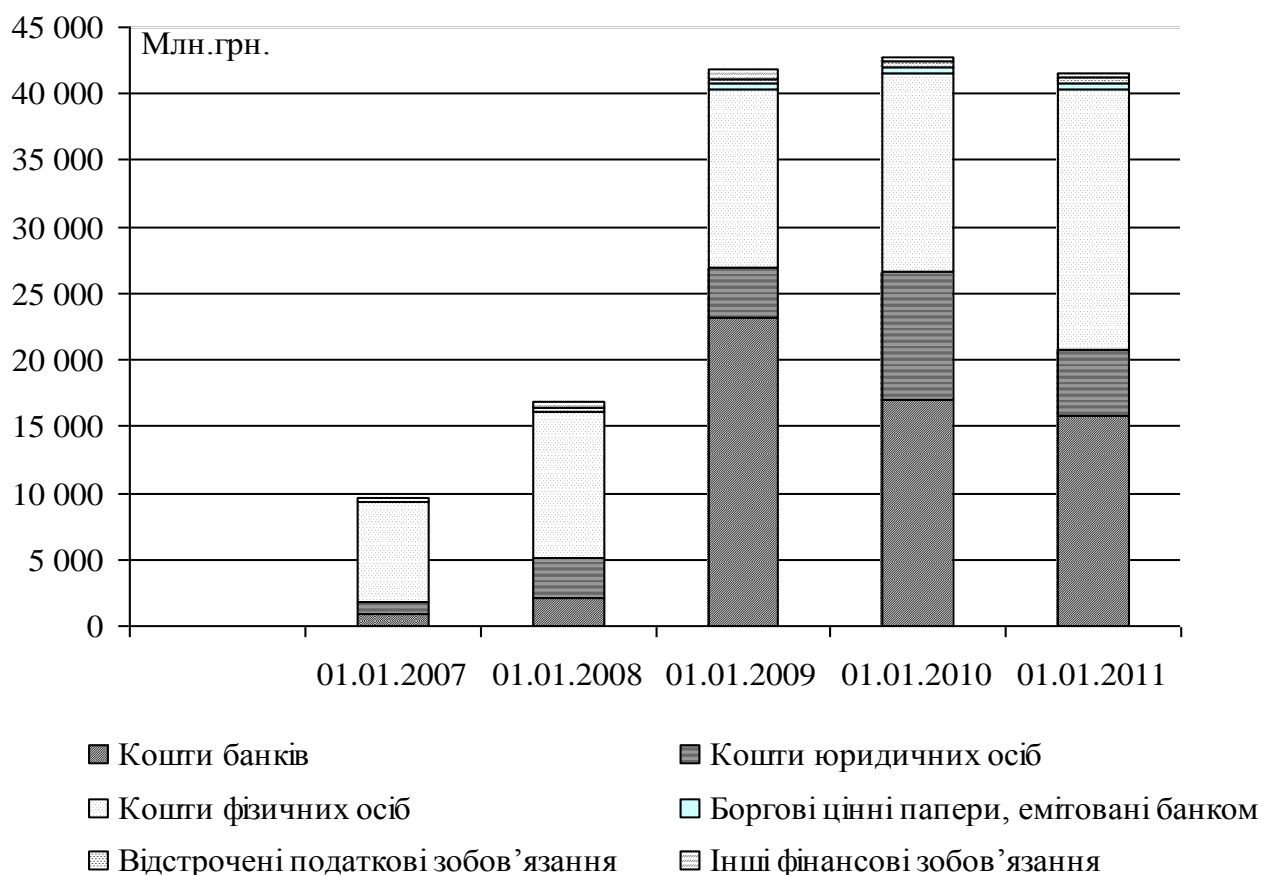

Рисунок 2.3 – Структура зобов'язань ВАТ «Ощадбанк» в 2006–2010 рр., млн. грн.

Загальна сума активів ВАТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2011 р. склала 59019133 тис. грн. (третє місце по першій групі з часткою 9 % від сукупних активів по групі), що в порівнянні з початком 2009 є незначне збільшенням.

Найбільше значуще збільшення було у 2009 році, коли активи зросли в 2,3 рази, але 2010 року сума активів зменшилася в порівнянні з 2009 на 578693 тис. грн. Це говорить про нестабільний але все ж таки позитивний розвиток банку протягом двох останніх років. Збільшення активів було обумовлено зростанням більшості структурних складових, що позитивно вплинуло на структуру активів. Структура активів ВАТ «Ощадбанк» за 2006–2010 роки представлена на рисунку 2.4:

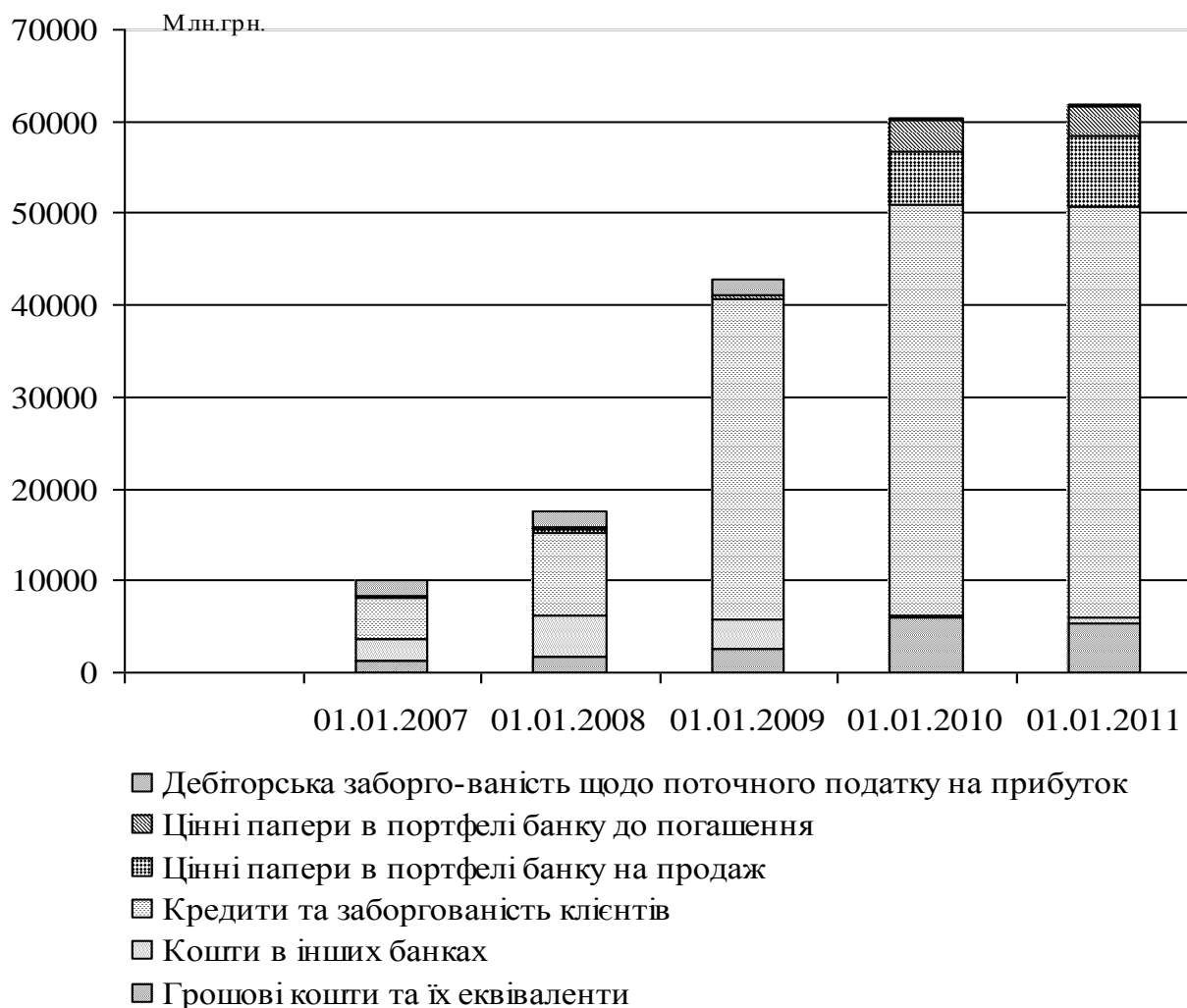

Рисунок 2.4 – Структура активів ВАТ «Ощадбанк» в 2006–2010 рр., млн. грн.

Кредити та заборгованість клієнтів збільшувалися як у питомій вазі так і у обсязі стабільно, протягом 3-х останніх років – з 34883269 тис. грн. у 2008 році до 44778201 тис. грн. у 2010, тобто на 28,37%; стосовно питомої ваги спостерігалось поступове збільшення з 60,36% у 2008 році від валюти балансу до 75,87% станом на 01.01.2011. При цьому усе більшу частку займають кредити та заборгованість юридичних осіб на фоні постійного зменшення суми та питомої ваги кредитів, виданих фізичним особам. Співвідношення обсягу кредитів, наданих ВАТ «Ощадбанк» за 2006–2010 роки у розрізі клієнтів фізичних та юридичних осіб представлено на рисунку 2.5:

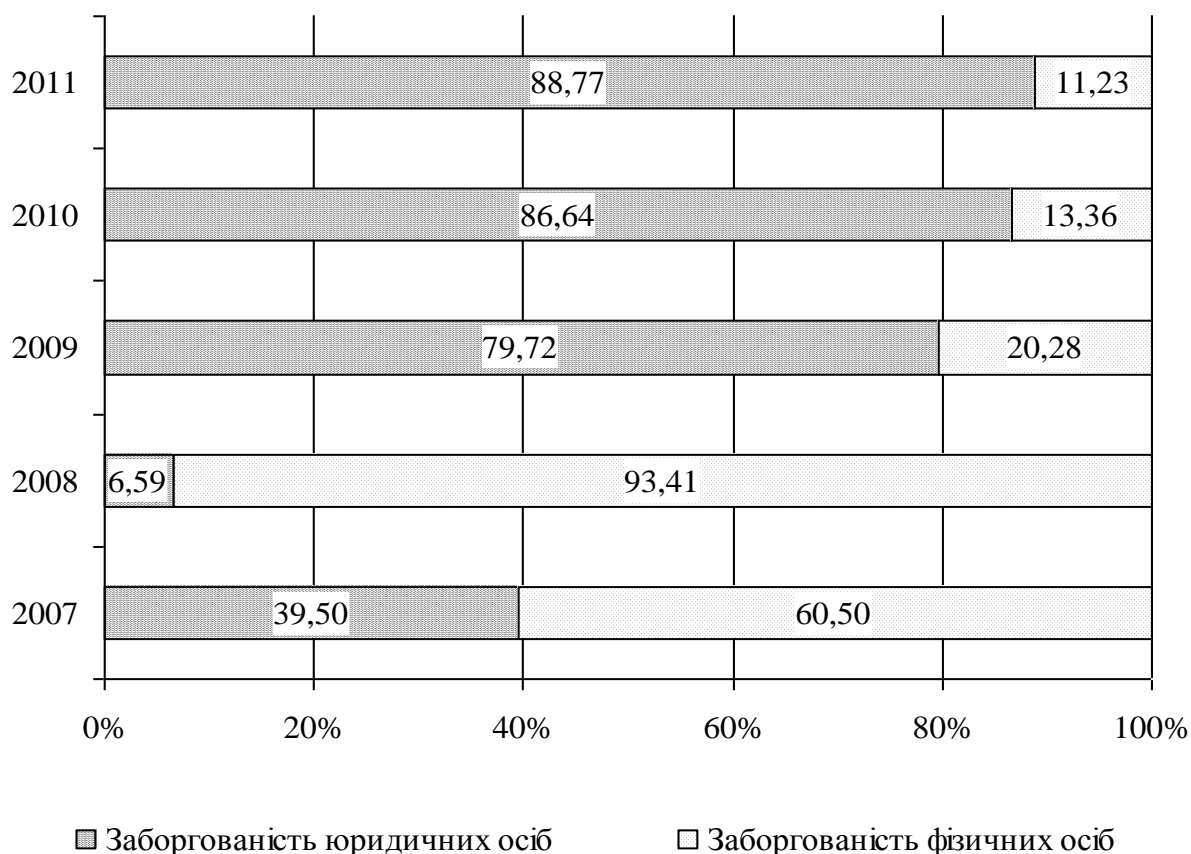

Рисунок 2.5 – Співвідношення обсягу кредитів, наданих ВАТ «Ощадбанк» за 2006–2010 роки у розрізі клієнтів фізичних та юридичних осіб, %

Станом на 31 грудня 2010 та 2009 років зазначені вище суми включають позики, надані пов'язаним державним компаніям ПАТ «НАК «Нафтогаз України» та ВАТ «Укртранснафта», на загальну суму 25061257 тисяч гривень (51 %) та 29089711 тисяч гривень (58 %), що становить значну концентрацію.

Сума виданих фізичним особам кредитів зменшилась за 2010 рік у порівнянні з 2008 на 2045261 тис. грн., а кредитів юридичним особам зросла на 11940193 тис. грн.. – приблизно в 1,4 рази.

При цьому обсяг резервів під знецінення кредитів зріс лише у 2009 році майже в 2 рази з подальшим зменшенням у 2010 році, що пов'язано з наслідками фінансової кризи, але враховуючи, що кредити видаються в

ВАТ «Ощадбанк» лише позичальникам за класом не нище Б, дана банківська установа майже не відчула на собі впливу кризових явищ, на відміну від інших банків України. Що стосується статті «Грошові кошти та їх еквіваленти», то варто відзначити значне збільшення обсягу по даній статті у 2009 році – більше ніж в 2,3 рази на 3441008 тис. грн. з відповідним збільшенням у структурі балансу – з 4,49 % на 01.01.2009 до 10,07 % на 01.01.2010. Але у порівнянні з групою дане значення є досить не великим – п'яте місце серед банків першої групи. Значно зменшилась сума коштів в інших банках як у обсязі, так і у питомій вазі – на 2608650 тис. грн. за останні 2 роки, з 5,44 % в 2008 році до 0,91 % у 2010.

Основні засоби та нематеріальні активи поступово зросли як у обсязі так і у питомій вазі 4,15 % від валюти балансу, з 1820341 тис. грн. на 01.01.2009 до 2447593 тис. грн. на 01.01.2011, тобто на 34,46 % за 3 роки. Враховуючи кризові явища, що спостерігались як у світовій економіці, так і в економіці України протягом 2008 – 2009 років, а також зважаючи на політику Національного банку України, постановою правління ВАТ «Ощадбанк» від 02.03.2009 № 57/1 «Про підтримку стабільного функціонування ВАТ «Ощадбанк» [44] були затверджені обмеження обсягів кредитного портфеля юридичних осіб.

В умовах кризових явищ на фінансових ринках діяльність банку була спрямована на утримання стійких позицій державного банку та підтримку державних програм фінансування реального сектору економіки країни. Керівництвом банку було ухвалено ряд рішень щодо надання кредитних коштів великим позичальникам. Фактична сума заборгованості за кредитами, які надано суб'єктам підприємницької діяльності, станом на 01.01.2011 склала 37821042 тис. грн., у тому числі: за основним боргом – 35618853 тис. грн., за нарахованими доходами – 626576 тис. грн., за позабалансовими зобов'язаннями з кредитування – 1575613 тис. грн. Що дозволило банку зайняти третє місце серед інших банків першої групи за обсягом наданих кредитів. Обсяг балансової заборгованості за кредитами, наданими суб'єктам підприємницької діяльності, збільшився за рік на 7809673 тис. грн. (у тому числі строкової

заборгованості – на 7752773 тис. грн., простроченої заборгованості – на 60542 тис. грн., сума нарахованих несплачених доходів – а 581107 тис. грн., сума неамортизованого дисконту – на 3 642 тис. грн.) і станом на 01.01.2010 склав 36 245429 тис. грн. Номінальна вартість портфеля державних цінних паперів станом на 01.01.2009 склала 13698,6 млн. грн., депозитних сертифікатів НБУ – 1000000 тис. грн., номінальна вартість портфеля корпоративних облигацій – 660,14 млн. грн., з них корпоративних цінних паперів, що рефінансуються НБУ, – 551,64 млн. грн. У 2008 році ВАТ «Ощадбанк» вийшов на внутрішній ринок із розміщенням власних цінних паперів – облигацій серії «А» на суму 300 млн. грн., дохідність яких склала 10,25 %, та серії «В» на суму 200 млн. грн. із дохідністю 10,5 %. Процентні витрати за цією операцією склали у 2008 році 32 450,1 тис. грн.

Станом на 01.01.2010 номінальна вартість портфеля державних цінних паперів склала 7321,36 млн. грн., цінних паперів та корпоративних облигацій, що рефінансуються НБУ – 1037,71 млн. грн., портфеля корпоративних облигацій – 195,2 млн. грн. Формування портфеля цінних паперів, емітентами за якими є корпоративні суб'єкти господарювання, здійснювалося за рахунок боргових цінних паперів – облигацій, які мали найбільший попит на ринку цінних паперів. Процентні доходи ВАТ «Ощадбанк» за 2009 рік від вкладень у цінні папери склали 992440,3 тис. грн. Обсяг цінних паперів власного боргу станом на 01.01.2010 склав 438000 тис. грн. Процентні витрати за цінними паперами власної емісії за звітний рік склали 59985,6 тис. грн.. Протягом 2009 року відділ вкладень у недержавні цінні папери департаменту корпоративного бізнесу проводив роботу за такими напрямками:

Аналізуючи структуру і динаміку доходів ВАТ «Ощадбанк» за 2008–2010 рр., можна сказати, що темп росту чистого процентного доходу за період аналізу склав 2,76 рази, що обумовлено значним зростанням обсягу процентного доходу (темп росту майже тричі зростання), який за період аналізу зріс з 2591804 до 7680095 тис. грн. Також велику частку у питомій вазі займають комісійні доходи, які протягом періоду зросли з 855801 до 1088714

тис. грн., тобто приблизно у 1,3 рази. Дивитись таблицю И.1. Загальне збільшення доходу за період аналізу супроводжувалось зростанням практично всіх складових. Загалом, порівнюючи за загально груповими показниками, ВАТ «Ощадбанк» займає третє місце серед банків України за обсягом отриманого у 2010 році доходу. Аналізуючи структуру і динаміку витрат ВАТ «Ощадбанк» за 2008–2010 рр., можна сказати, що темп росту комісійних та процентних витрат дещо випереджав зростання доходів по цим статтям. Крім того, зросли й інші витрати. Зокрема зростання загальних адміністративних витрат і витрат на персонал за період аналізу на 24,6 % зумовлено розширенням клієнтської бази і з відкриттям нових відділень.

Зміна результатів фінансової діяльності ВАТ «Ощадбанк» у розрізі статей за 2006–2010 роки наведена на рисунку 2.6.

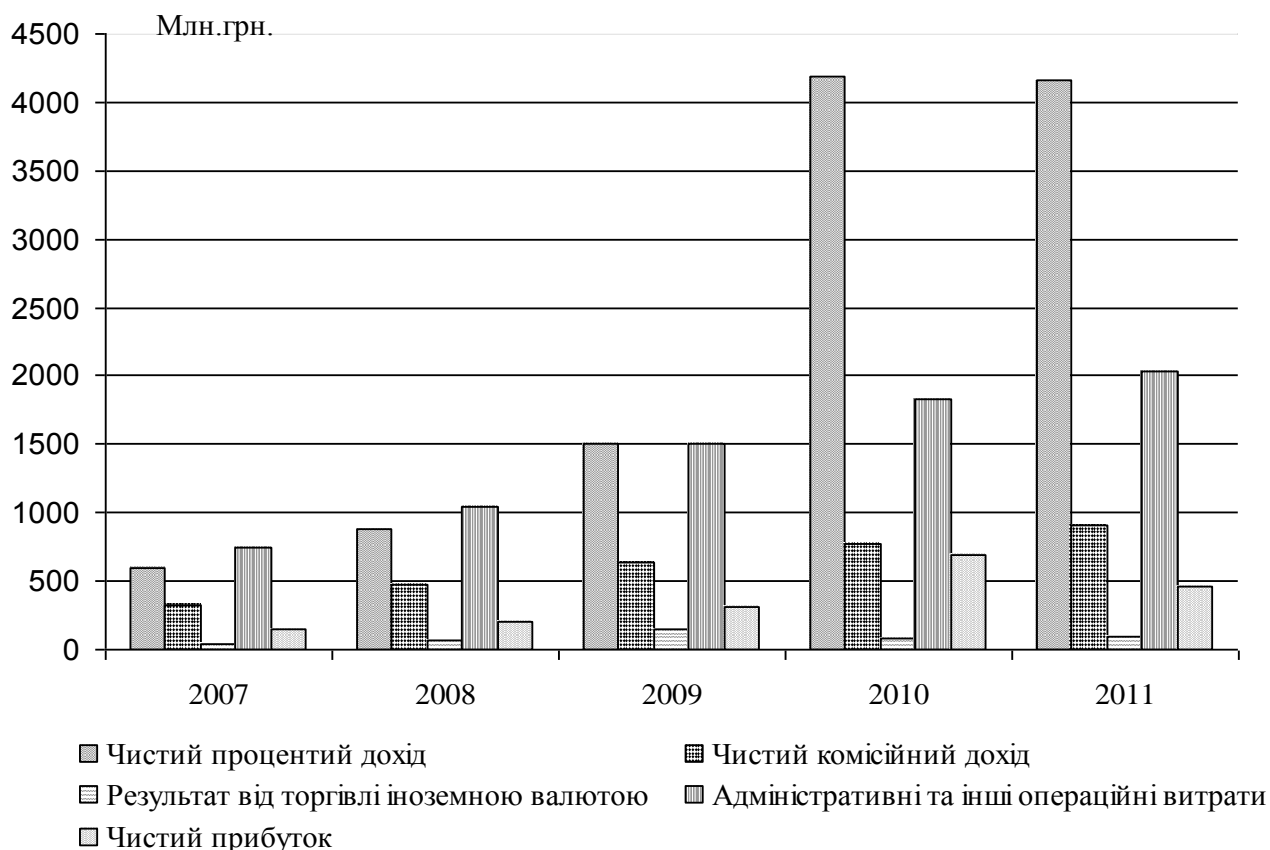

Рисунок 2.6 – Зміна результатів фінансової діяльності ВАТ «Ощадбанк» у розрізі статей за 2006–2010 роки, млн. грн..

Виходячи з аналізу динаміки і структури доходів і витрат за період з 2008 по 2010 роки, можна зробити висновок, що як доходи, так і витрати банку мають тенденцію до збільшення, але темпи зростання витрат не завжди є дніще за темпи росту доходів, тобто при такій ситуації доходи не покривають витрати. Це є негативним і характеризує не ефективну діяльність банку за період аналізу. За період 2008–2010 років чистий прибуток банку збільшився в 1,5рази.

Таким чином банк станом на 1.01.2011 року банк займає третє місце за обсягом отриманого прибутку серед банків першої групи.

За період 2008 – 2010 років чистий прибуток банку зменшився на 155363 тис. грн., тобто майже у 1,5 рази. Це свідчить про не ефективне управління та контроль банку над своїми витратами. Найбільшими темпами зростав резерв під заборгованість за кредитами (724,7 %), що пояснюється необхідністю доформування резервів за активними операціями. Характеризуючи коефіцієнти ефективності діяльності, слід зазначити, що коефіцієнт загального рівня рентабельності (дивитись таблицю К.1 протягом аналізованого періоду збільшився і станом на 01.01.2011 рік склав – 13,79, що на 3,48 більше, ніж у 2008 році.

У цілому рівень ділової активності щодо залучення ресурсів зі сторони характеризує коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, який, як свідчать дані таблиці К.2, не має чітких тенденцій розвитку. Аналіз показників ділової активності активів протягом 2008–2010 років свідчить про тенденцію щодо постійності коефіцієнту рівня доходних активів.

Динаміка показників фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк» з 01.01.2008 по 01.01.2010 року наведена у таблиці К.3. Проаналізувавши ці показники, можна сказати, що коефіцієнт надійності, коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, коефіцієнт захищеності власного капіталу мають тенденцію до росту, що свідчить про підвищення фінансової стійкості банку, але слід зосередити увагу на політиці банку на залученні коштів на фінансовому ринку (коефіцієнт фінансового важеля знижується), що свідчить про підвищення ризикованості діяльності.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) має становити не менше 120 млн. грн. [36]. Дана вимога виконується банком. Нормативне значення нормативу Н2 має бути не менше ніж 10 %. У ВАТ «Ощадбанк» даний норматив становить 16,7 %. Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) відображає розмір регулятивного капіталу, необхідний для здійснення банком активних операцій. Нормативне значення нормативу Н3 має бути не менше ніж 9 %. Він складає 14,1%.

Аналіз показників ліквідності банку (таблиця К.4), свідчить про досить високу спроможність банку виконувати свої зобов'язання перед контрагентами.

Так, коефіцієнт миттєвої ліквідності за два роки знизився майже на 5,5 пунктів і станом на 01.01.2011 р. становить 45,36 %, але при нормативному значенні 20 % це свідчить про високу спроможність банку погашати поточні зобов'язання.

За період аналізу відбувалося як і зростання коефіцієнта поточної ліквідності, так і його зменшення, але при нормативному значенні 40 %, свідчить про високий рівень ліквідності банку. За період аналізу коефіцієнт загальної ліквідності зріс на 43,52 % пункти і станом на 01.01.2011 р. становить 65,54 %, отже банк має достатню ліквідність, що в майбутньому може призвести до виконання банком всіх своїх зобов'язань.

Аналізуючи показники по лімітам валютної позиції варто зазначити, що банк за період аналізу дотримувався встановлених показників і не перевищував їх нормативного значення.

Отже, після аналізу показників діяльності ВАТ «Ощадбанк» за період з 1.01.2008 по 1.01.2010 років, можна сказати, що банк досить ефективно здійснює свою діяльність і має середні показники прибутковості, фінансової стійкості, але банку необхідно більш детально розглядати все напрями своєї діяльності для погращення результатів своєї роботи.

2.2 Аналіз валютного ризику ВАТ «Ощадбанк»

Валютний ризик визначається як ризик того, що вартість фінансового інструменту коливатиметься внаслідок зміни курсів обміну валют. Фінансовий стан банку та рух грошових коштів знаходиться під впливом коливань курсів обміну основних валют.

Відповідно до розрахованих значень можна стверджувати, що більшу частину (більше 80 %) коштів банк бажає тримати в гривневому еквіваленті, що є досить зрозумілим виходячи з вимог НБУ щодо банків України та специфіки діяльності даної банківської установи. Виключення становить така стаття як «Кошти в банках». У 2010 та 2009 роках сума коштів по даній статті у гривневому еквіваленті не перевищувала 25 % від загальної суми на відміну від 2008 року, коли сума даної статті у гривнях складала приблизно 71 %.

Такі статті як «Інвестиції наявні для продажу» та «Випущені боргові цінні папери» представлені на 100% лише у національній валюті України – гривнях.

Аналіз впливу валютного ризику наведеної в таблиці Л.1.

Якщо говорити про інші валюти, варто зазначити, що банк надає перевагу долару США перед євро в розрізі співвідношення статей балансу у різних валютах.

У структурі відкритої валютної позиції долар США на протязі останніх 3–х років займає більше 80 % (в 2010 році – 90 %), євро – 2–5 %, інші валюти – 6–15 % (значне скорочення частки у структурі в 2010 році до 6 %).

Питома вага складових балансу щодо впливу валютного ризику на діяльність ВАТ «Ощадбанк» в 2008–2010 роках представлена в таблиці Л.2.

Відкрита позиція ВАТ «Ощадбанк» в розрізі окремих валют в 2008–2010 роках наведена нижче у таблиці 2.1:

Таблиця 2.1 – Склад та динаміка статей відкритої позиції ВАТ «Ощадбанк» в розрізі окремих валют в 2008–2010 роках

Валюта	2008	2009	2010	Відхилення					
				2009/2008		2010/2009		2010/2008	
				абсол., тис. грн.	віднос., %	абсол., тис. грн.	віднос., %	абсол., тис. грн.	віднос., %
Долари США	351889	168182	408465	-183707	47,79	240283	242,87	56576	116,08
Євро	-22222	-5444	10634	16778	24,50	16078	-195,33	32856	-47,85
Інші іноземні валюти	61971	30978	30328	-30993	49,99	-650	97,90	31643	48,94

Банк здійснює операції з використанням похідних фінансових інструментів, до яких належать мультивалютні свопові та спотові договори.

Похідні фінансові інструменти – це договори або угоди, вартість яких визначається з одного або декількох відповідних індексів або вартості активів, яка закладена у договорі або угоді, які не вимагають зовсім або вимагають невеликих початкових чистих інвестицій та підлягають погашенню на майбутню дату. Валютні похідні фінансові інструменти, з якими Банк проводить операції, звичайно є предметом торгівлі на позабіржовому ринку з професійними учасниками, яка здійснюється на стандартних договірних умовах.

Похідні фінансові інструменти мають або потенційно вигідні умови (і є активами), або потенційно не вигідні умови (і є зобов'язаннями) в результаті коливань процентних ставок на ринку, курсів обміну валют чи інших перемінних чинників відносно умов цих інструментів.

Сукупна справедлива вартість похідних фінансових активів і зобов'язань може з часом значно змінюватись. Справедлива вартість похідних фінансових інструментів та спотових договорів включена до аналізу, представленого вище, а у наведеній в таблиці Л.3, де представлений подальший аналіз валютного ризику за видами похідних фінансових інструментів та спотових договорів.

Виходячи з аналізу дебіторської заборгованості за договорами спот та похідними фінансовими інструментами у 2010 році варто відзначити, що банк працював лише в гривнях та доларах США і приймав рішення про відкриття

довгих позицій, тобто здійснював покупку активів. Що ж стосується кредиторської заборгованості за договорами спот та похідними фінансовими інструментами, то в даному випадку банк приймав рішення про відкриття коротких позицій у гривнях та доларах США відповідно на 50 та 172 тис. грн.

У 2008 році банк навпаки надавав перевагу утриманню короткої позиції по всім валютам по дебіторській заборгованості та довгим позиціям по кредиторській заборгованості.

При цьому варто відзначити на багато більший обсяг здійснюваних операцій за договорами спот та похідними фінансовими інструментами у 2008 році в порівнянні з 2009 та 2010 роками, що є свідченням різкого зменшення обсягу проведення подібних операцій в 4961 разів у 2010 році в порівнянні з 2008 роком.

В цілому позиція банку протягом 2010 року залишалась відкритою довгою і на кінець року була закрита. Подібна ситуація спостерігалася і в 2009 році з відкриттям довгої позиції у гривнях по дебіторській заборгованості за договорами спот та похідними фінансовими інструментами та короткої у доларах США, євро та інших валютах по кредиторській заборгованості.

Склад та структура валютної позиції ВАТ «Ощадбанк» представлена у таблиці Л.4.

Як видно з таблиці Л.5, у якій розраховано динаміку зміни обсягу відкритої валютної позиції у розрізі окремих її складових, за період аналізу спостерігається скорочення обсягу по всім статтям. Особливо різким було скорочення в 2010 році в порівнянні з 2009, коли темп росту по таким валютам як долар США та євро не перевищував 44%. У 2010 році зріс лише обсяг операцій в фунтах стерлінгів на 17 % по активним операціям у валюті та на 31 % по пасивним. В цілому за період аналізу обсяг операцій у валюті скоротився приблизно на дві третини по долару США та євро як по активах, так і по зобов'язаннях. При цьому, темпи зменшення по активах були випереджали темпи зменшення обсягу зобов'язань майже по всіх валютах. У відповідності до цього спостерігалось скорочення значення відкритої позиції. Але, все ж

таки, вона залишалась довгою по всіх валютах, окрім долара США у 2008 та 2009 роках.

Розглядаючи співвідношення активів і зобов'язань у валюті, варто зазначити, що останні 2 квартали 2009 року обсяг активів у валюті був меншим за обсяг валютних зобов'язань ВАТ «Ощадбанк», але починаючи з першого квартала 2010 року ситуація стала протилежною.

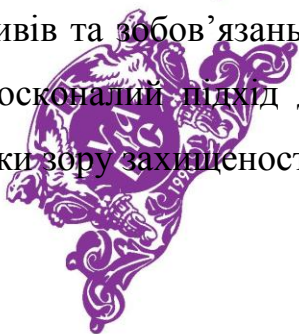
Розрахувавши співвідношення валютних активів у загальній структурі активів ВАТ «Ощадбанк» було отримане значення 7,54%. Порівнявши з аналогічним показником по кожному банку в першій групі було виявлено, що ВАТ «Ощадбанк» має найменшу частку валютних активів у загальній і сукупності. Середнє значення по першим десяти банкам склало 51,86%, що є значно більшим за аналогічний показник ВАТ «Ощадбанку».

Дане співвідношення проілюстровано на рисунку 2.1.

Це можна пояснити тим, що дана банківська установа є державним банком і розуміючи соціальну важливість та роль у реалізації державних програм, банк зосереджує свої зусилля на створенні сприятливих умов для обслуговування всіх верст населення, забезпеченні соціальних та компенсаційних виплат громадянам, наданні повного спектру банківських та інших операцій.

При цьому банк притримується зваженої консервативної політики і, таким чином, уникає та зменшує вплив багатьох ризиків, в тому числі і валютного.

Але при цьому, частка високоліквідних та найбільш надійних валютних активів та зобов'язань у загальній їх структурі є невеликою, що говорить про недосконалий підхід до формування кредитного та депозитного портфелів з точки зору захищеності банку від валютного ризику.

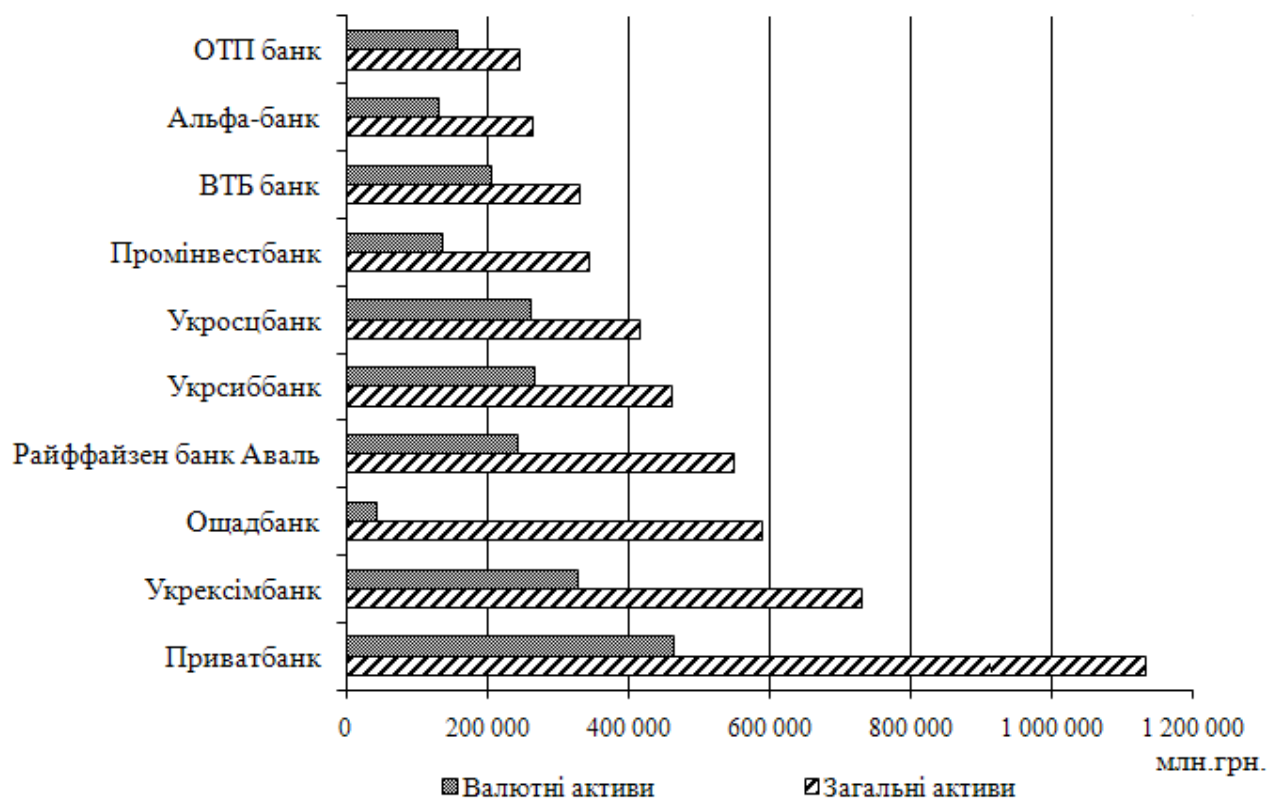

Рисунок 2.1 – Частка валютних активів перших десяти банків у загальному обсязі активів на 1.01.2011, млн. грн.

Як видно з таблиці Л.6, в валютних активах найбільшими темпами зростав обсяг кредитів та заборгованості юридичних осіб (за період аналізу в 2,6 рази) на фоні поступового зменшення обсягу кредитів та заборгованості фізичних осіб у валюті перед банком (на 40%). Загалом за період аналізу валютні активи збільшилися на 25 %, тобто на 4492 млн. грн.

Говорячи про валютні пасиви, маємо наступне: найбільші темпи зростання мали статті у іноземній валюті такі як «Кошти банків» та «Кошти фізичних осіб» – відповідно збільшення на 33 % та 65 % за період аналізу з одночасним незначним зменшенням статті «Кошти юридичних осіб».

Структура та динаміка валютних активів та зобов'язань ВАТ «Ощадбанк» за період аналізу проілюстровано на рисунку 2.1:

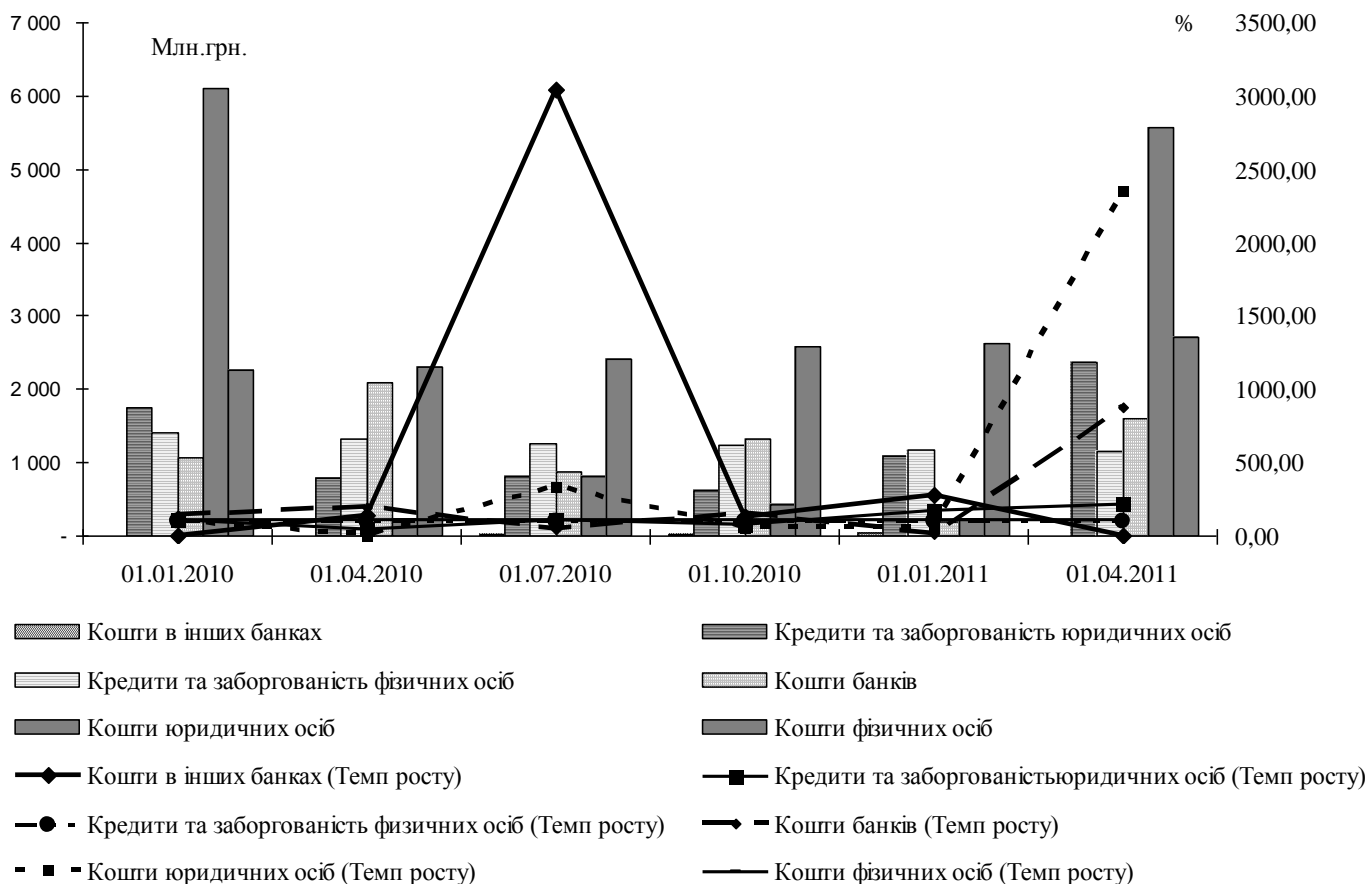

Рисунок 2.1 – Структура та динаміка валютних активів та зобов'язань ВАТ «Ощадбанк» з 1.10.2009 по 1.04.2011

У таблиці Л.7 представлений аналіз чутливості зміни фінансового результату та прибутку в результаті можливих змін обмінних курсів, що встановлені на звітну дату, за умови, що всі інші змінні характеристики залишаються фіксованими. В таблиці представлена інформація в розрізі основних іноземних валют в структурі балансу банку.

Обчислення чистої позиції в іноземних валютах здійснено як за балансовими, так і за позабалансовими монетарними активами/зобов'язаннями банку. Вплив на прибуток банку внаслідок зміни курсів валют розраховано з припущення короткострокового (на період – 1 день) 5%–го їх коливання та довгострокового (в середньому за рік) 20%–го коливання. Вплив зміни курсів валют на прибуток банку обчислено з урахуванням податку на прибуток.

Банком не проводились операції, які здійснюють безпосередній вплив на власний капітал внаслідок зміни курсів іноземних валют, окрім операцій, що впливають на прибуток/збиток. Рівень чутливості використовується банком при складанні звітів про валютний ризик для провідного управлінського персоналу банку і являє собою оцінку керівництвом банку можливої зміни валютних курсів. В аналіз чутливості включені тільки непогашені залишки монетарних активів, деноміновані в іноземній валюті, та коригування щодо їхнього переведення на кінець періоду з використанням відповідних змінених курсів обміну валют.

Аналіз чутливості включає зовнішні кредити банку, коли валюти позичальника та кредитора відрізняються одна від одної. Чим вищим (по модулю) є значення коефіцієнта еластичності, тим вище буде міра чутливості, і відповідно, ризик відносно зміни певного чинника, від якого залежить результативний показник. Виходячи з цього, найбільш схильним до підвищення ступеня втрат в результаті зміни курсу євро на 10 % банк був у 2009, коли прогнозована сума надходжень/збитків становила 544 тис. грн.. Про покращення роботи з ризик-менеджменту свідчить значне зменшення даного прогнозованого значення у 2010 році, в якому воно склало $\pm 1,063$ тис. грн.

Аналогічні показники у доларах США, то тут спостерігалася зворотня ситуація. Найменше значення можливих надходжень/втрат було зафіксовано у 2009 році – 16,818 тис. грн.. В 2008 та 2010 роках же значення складало аж 70,378 та 40,847 тис. грн. відповідно.

Але при цьому варто зазначити у обох випадках зменшення чутливості у 2010 році у порівнянні з 2008 роком. Що ж стосується впливи зміни валютних курсів на 5 та 20 % на фінансовий результат, то варто зазначити, що найбільш чутливими при 5 % зміни в даному аспекті є долар США. Якщо в 2009 році показник змін дорівнював по модулю 5312 тис. грн., то у 2010 він зріс більш ніж в тричі і становив по модулю 17303 тис. грн.

Обсяг гіпотетичних втрат/надходжень за іншими групами валют за період аналізу практично не змінився.

В банку загальний алгоритм аналізу чутливості наступний:

- побудова детермінованої моделі з використанням встановлених значень (базових значень) для вхідних змінних;
- вивчення чутливості результату до кожної вхідної змінної і далі проведення дій для зменшення ризику невизначеності там, де можливо;
- здійснення повного аналізу ризику з використанням ймовірностей для багатьох змінних за один раз.

В наведених вище таблицях відображений ефект змін, які ґрунтуються на головному припущенні, в той час як інші припущення залишаються незмінними. В дійсності існує зв'язок між припущеннями та іншими факторами. Також необхідно зауважити, що чутливість має нелінійний характер, тому не повинна проводитися інтерполяція або екстраполяція отриманих результатів.

Аналіз чутливості не враховує, що банк активно управляє активами та пасивами. В доповнення до цього, фінансовий стан банку може змінюватись в залежності від змін, які відбуваються на ринку. Наприклад, стратегія банку в області управління фінансовими ризиками спрямована на оптимізацію впливу ризику коливання ринку на діяльність банку. У випадку різких негативних коливань цін на ринку цінних паперів керівництво може звертатись до таких методів, як продаж інвестицій, зміна складу інвестиційного портфеля, а також інших методів захисту.

Відповідно, зміна припущень може не мати впливу на зобов'язання, але може суттєво вплинути на активи, які враховуються на звіт про фінансовий стан за ринковою ціною.

В цій ситуації різні методи оцінки активів і зобов'язань можуть призвести до значних коливань величини власних коштів. Інші обмеження в наведеному вище аналізі чутливості включають використання гіпотетичних змін на ринку з метою розкриття потенційного ризику, які являють собою лише прогноз банку щодо майбутніх змін на ринку, які неможливо передбачити з якою-небудь мірою впевненості. Також обмеженням є припущення, що всі процентні ставки змінюються ідентичним чином.

Таким чином, можна стверджувати, що ВАТ «Ощадбанк» у своїй діяльності обирає поміркований тип валютної політики, тобто досить добре застрахований від втрат, що можуть виникнути в результаті зміни валютного курсу певної валюти через переважаючу частку гривневого еквівалента у порівнянні з іншими валютами у балансі банку.

2.3 Організаційно-методичні підходи до управління валютним ризиком у ВАТ «Ощадбанк»

Управління ризиками в ВАТ «Ощадбанк» здійснюється у відповідності до Концепції управління ризиками [16], яка була затверджена Правлінням та Наглядовою радою Банку у 2004 році. Дана концепція стосується банку в цілому та всіх його організаційних департаментів, головних управлінь, місцевих та регіональних філій та відділень зокрема. Вона визначає основні категорії ризику, з якими банк стикається, та визначає основні організаційні та функціональні рівні управління ризиками.

Функції управління ризиками розподілені між Наглядовою радою, Правлінням, Комітетом з питань управління активами і пасивами банку (КУАП), Кредитним комітетом банку, Комітетами з питань управління активами і пасивами Регіонів та Кредитними комітетами регіональних управлінь відповідно до їх функціональних обов'язків та затверджених лімітів і повноважень. Департамент ризиків є незалежним від інших напрямів бізнесу та діє під наглядом заступника Голови Правління – куратора підрозділу.

Політика з управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» є складовою політики управління ринковим ризиком. Вона визначає основні елементи і принципи управління ринковим ризиком у відповідності зі стандартами нормативних актів НБУ, міжнародної та української банківської практики і передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів та заходів,

спрямованих на попередження та мінімізацію збитку, який може бути нанесений ВАТ «Ощадбанк» у зв'язку з проведенням операцій з фінансовими інструментами, схильними до ринкового ризику.

Система управління валютним ризиком є складовою системи управління ринковим ризиком, що має наступну структуру:

- стратегія;
- методологія;
- система повноважень;
- процедури мінімізації;
- контроль.

В ВАТ «Ощадбанк» встановлено наступний порядок участі органів управління і структурних підрозділів в управлінні ринковим ризиком.

Повноваження Правління Банку:

- забезпечення створення організаційної структури банку, що відповідає основним принципам управління ринковим ризиком;
- затвердження внутрішніх нормативних документів у межах своєї компетенції, в тому числі, з управління ринковим ризиком;
- затвердження торговельної, депозитної (та інших) політик;
- затвердження тарифів і процентних ставок по банківських рахунках і вкладах;
- затвердження розміру лімітів показників, що використовуються для моніторингу ринкового ризику.

Повноваження Комітету з управління активами та пасивами банку:

- розгляд питань про поточний фінансовий стан банку, в т.ч. структури доходів, витрат і прибутку, а також планованих значень основних показників;
- розгляд питань про рух грошових потоків;
- розгляд питань про розподіл активів і пасивів за строками виконання;
- розгляд питань про прибутковість торгового портфеля цінних паперів ВАТ «Ощадбанк», його склад, майбутній погашенні, оферти і придбанні цінних паперів;

- розгляд питань про прибутковість цінних паперів в розрізі емітентів;
- розгляд питань про реалізацію процентної політики, узгодження умов і процентних ставок за строковими вкладками і депозитами;
- узгодження заходів щодо мінімізації валютного ризику.

Повноваження кредитного комітету:

- прийняття рішень про надання кредитів юридичним та фізичним особам, в т.ч. відповідно до положень [47, 48] про відкриття кредитних ліній, про видачу банківських гарантій, в т.ч. визначення терміну, суми, плати за користування кредитними коштами, порядку погашення основної суми боргу і нарахованих відсотків, форми забезпечення, категорії якості і розміру сформованого резерву за можливими втратами;

- прийняття рішень з питань встановлення лімітів щодо банків – контрагентів та операцій з цінними паперами відповідних емітентів;

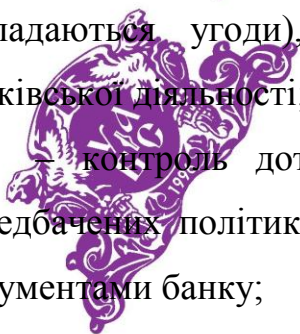
- прийняття рішень з питань встановлення лімітів за конверсійними операціями;

- прийняття рішень з питань встановлення лімітів на операції на фондовому ринку.

Повноваження служби внутрішнього контролю:

- визначення відповідності дій та операцій, здійснюваних керівництвом і працівниками банку, вимогам чинного законодавства, нормативних актів, внутрішніх документів банку, що визначають проведену банком політику, процедури ухвалення та реалізації рішень, організації обліку та звітності, включаючи внутрішню інформацію про прийняті рішення, проведення операцій (укладаються угоди), результати аналізу фінансового стану та ризику банківської діяльності;

- контроль дотримання процедур з управління ринковим ризиком, передбачених політикою банку, а також іншими внутрішніми нормативними документами банку;

– участь у розробці внутрішніх документів банку з метою перевірки відповідності їх змісту вимогам законодавства та системи внутрішнього контролю банку.

Повноваження відділу ризик–менеджменту:

- збір та узагальнення інформації про стан ринкового ризику;
- розрахунок показників валютного ризику відповідно до положення з управління валютним ризиком;
- контроль дотримання встановлених лімітів показників, що використовуються для моніторингу валютного ризику;
- регулярне складання і надання органам управління банку звітності та іншої інформації, встановленому внутрішніми нормативними документами банку з управління ринковим ризиком.

Повноваження структурних підрозділів (казначейство, кредитний відділ): здійснення заходів з управління та контролю за ринковим ризиком в рамках повноважень, встановлених Положеннями про структурні підрозділи [54].

Валютний ризик визначається як ризик того, що вартість фінансового інструменту коливатиметься внаслідок зміни курсів обміну валют. Фінансовий стан банку та рух грошових коштів знаходиться під впливом коливань курсів обміну основних валют.

Казначейство та Департамент ризиків здійснює щоденний моніторинг відкритої валютної позиції банку з метою дотримання вимог НБУ, а також обумовлених кредитними угодами з фінансовими організаціями.

На основі інформації, підготовленої Управлінням валютних операцій та операцій з банківськими металами, Казначейством та Департаментом ризиків банку, Комітет з питань управління активами та пасивами контролює валютний ризик шляхом управління відкритою валютною позицією, базуючись на прогнозованому рівні знецінювання гривні та інших макроекономічних показників, що дає банку можливість оптимізувати ризики від значних коливань валютних курсів по відношенню до національної валюти.

Банк використовує наступні показники для вимірювання валютного ризику:

- індивідуальна валютна позиція для окремих валют;
- валютна позиція банку нетто;
- VaR для кожної валюти: щоденний та 10-ти денний;
- VaR загальний: денний та 10ти денний;
- граничний VaR для кожної вільноконвертованої валюти;
- сценарний аналіз;
- стрес-тести;
- результат від валютних операцій банку.

В результаті формуються наступні звіти по валютному ризику:

– «Валютний ризик банку – щоденний звіт», що визначає рівень валютного ризику, ступінь використання лімітів валютного ризику банку, відображає рівень досягнутих параметрів VaR.

– «Валютний ризик банку – щонедільний звіт» – визначає рівень валютного ризику, ступінь використання лімітів валютного ризику банку на даній неділі, відображає рівень досягнутих параметрів VaR, результати сценарного аналізу;

– «Валютний ризик банку – щомісячний звіт» – відображає ступінь валютного ризику, ступінь використання лімітів банку в даному звітному місяці, формування валютної позиції, VaR, результати сценарного аналізу та стрес-тестування;

– «Звіт про перевищення ліміту валютного ризику» – складається один раз на місяць у випадку перевищення банком якого-небудь з обов'язкових лімітів валютного ризику банку, містить опис перевищених лімітів разом з причиною перевищення, дій, що були направлені на їх ліквідацію, а також результати цих дій.

Вибір інструменту управління валютним ризиком залежить від наступних факторів:

- доступності певних інструментів на ринку;
- витрат, пов'язаних з використанням певного інструменту;
- ризику ліквідності, з якими пов'язаний даний інструмент;
- ризиком процентної ставки, з пов'язаний даний інструмент.

Окрім заключення договорів, управління валютним ризиком банку здійснюється шляхом виконання наступних дій:

- вимірювання валютного ризику;
- визначення та контроль за лімітами валютного ризику;
- оцінка банківських продуктів з точки зору впливу на валютний ризик банку;
- встановлення валютних курсів в таблиці курсів банку;
- співставлення цінової політики банку.

Цінова політика, враховуючи доступні на ринку засоби фінансування, слугує стимулятором, з точки зору управління валютним ризиком, поведінки клієнтів банку, що полягає в зміні їх схильності до валютного ризику.

Моніторинг джерел фінансування кредитів в іноземних валютах, що надані клієнтам банку, слугує також для обмеження кредитного ризику, який у даному випадку є похідною від валютного ризику.

Для невеликих угод найбільш ефективним інструментом управління ризиком є різниця між курсом продажу та придбання, різниця між яким встановлюється таким чином, щоб покрити ризик.

Визначенням великих операцій та складанням звітів по них займається департамент ризик-менеджменту банку.

З метою забезпечення адекватного управління валютною позицією банку, визначаються угоди, які можуть здійснюватися підрозділами, що управляють валютними позиціями банку. Це дає можливість відокремити операції спекулятивного та клієнтського характеру від інших.

При розрахунку величини VaR банк здійснює наступні дії.

По–перше, проводиться підготовка і первинна обробка вихідних даних (рядів динаміки щоденних курсів валют до гривні, відкриття валютних позицій на дату розрахунку).

По-друге, здійснюється розрахунок логарифмів щоденних темпів зростання курсів валют. На основі даних про курси валют проводиться розрахунок логарифмів щоденних темпів зростання (починаючи з першого, а не з нульового виміру). Логарифм темпу зростання курсу валюти характеризує інтенсивність зміни валютного курсу і є випадковою величиною, розподіл якої в даній методиці передбачається близьким до нормального.

Третім етапом є розрахунок ковариационної і кореляційної матриць для випадкових величин (логарифмів темпів зростання i -ої валюти), $i = 1, 2, \dots, n$, аналіз кореляції, динаміки та прогнозування волатильності.

Потім визначається економічна вартість відкритих валютних позицій з вихідних даних по кожній валюті як добуток позиції в одиницях відповідної валюти та курсу в гривнях за одиницю даної валюти.

П'ятим етапом є безпосередній розрахунок величини VaR за наступною формулою (2.1):

$$VaR = k \times \sigma \times Y \quad (2.1)$$

де k – коефіцієнт певного довірчого інтервалу;

Y – вартісний обсяг активу,

σ – волатильність курсу валюти.

У банку використовується довірчий інтервал – 95 %, що є найбільш розповсюдженим. Він показує вірогідність перевищення розрахованого VaR. Для даного довірчого інтервалу коефіцієнт дорівнює 1,65.

Згідно до політики управління ризиками в ВАТ «Ощадбанк» розраховують VaR для кожної валюти (щоденний та 10–ти денний), VaR

загальний (денний та 10-тиденний та граничний VaR для кожної вільноконвертованої валюти.

Метод VaR, що використовується в ВАТ «Ощадбанк» відноситься до методів варіації–коваріації, що є досить простими у використанні та надійними. Недоліком даного методу є те, що його використання дає адекватні результати лише у випадку коли статистичні дані, що вивчаються, відповідають нормальному розподілу. Це означає, що у реальності не має бути значних відхилень значень курсів від середнього рівня.

Висновки до розділу 2

ВАТ «Ощадбанк» – одна з найбільших банківських установ в Україні, яка стабільно працює в умовах постійної конкуренції на ринку банківських послуг та прагне бути сучасним конкурентоспроможним банком стратегія якого спрямована на максимальний розвиток роздрібногo бізнесу та створення умов для повного банківського обслуговування корпоративних клієнтів.

Проаналізувавши фінансову діяльність ВАТ «Ощадбанк» за 2008–2010 роки варто відзначити ефективність управління та позитивну результативність роботи даної фінансової установи на ринку фінансових послуг України.

Банк має середні показники прибутковості, фінансової стійкості, але менеджменту банку необхідно більш детально розглядати все напрями своєї діяльності для погращення результатів своєї роботи.

В умовах кризових явищ на фінансових ринках діяльність банку була спрямована на утримання стійких позицій державного банку та підтримку державних програм фінансування реального сектору економіки країни.

Політика з управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» є складовою політики управління ринковим ризиком. Вона визначає основні елементи і принципи управління ринковим ризиком у відповідності зі

стандартами нормативних актів НБУ, міжнародної та української банківської практики і передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів та заходів, спрямованих на попередження та мінімізацію збитку, який може бути нанесений ВАТ «Ощадбанк» у зв'язку з проведенням операцій з фінансовими інструментами, схильними до ринкового ризику.

Для оцінки та подальшого управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» використовують розрахунок VaR, сценарні аналізи та стрес-тести. На основі розрахованих показників формуються звіти, що вивчаються та аналізуються відповідними службами банку, які є складовими організаційної системи ризик-менеджменту.

Проаналізувавши схильність ВАТ «Ощадбанк» до валютного ризику варто зазначити, що у своїй діяльності менеджмент даної установи обирає поміркований тип валютної політики, тобто банк досить добре застрахований від втрат, що можуть виникнути в результаті зміни валютного курсу певної валюти через переважаючу частку гривневого еквівалента у порівнянні з іншими валютами у балансі банку.

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE
Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СЛУЖБИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ В ВАТ «ОЩАДБАНК»

3.1 Розробка динамічного індикатора для оцінки валютного ризику банку

Для аналізу валютного ризику на етапі загального моніторингу паралельно з вже прийнятими в ВАТ «Ощадбанк» методиками нами розроблено и запропоновано застосовувати підхід, що базується на використанні динамічного індикатора.

Даний підхід дає змогу реалізувати системний підхід до аналізу та описати у формалізованому вигляді не лише банк (статичний аналіз), а й процес руху системного об'єкта в часі (динамічний аналіз). Фундаментальними елементами методики побудови нормативної динамічної моделі є такі як система інтегральних показників, що являє собою сукупність значимих співвідношень (коефіцієнтів), які комплексно характеризують діяльність банку у валюті. Другим елементом є динамічний норматив – сукупність показників, упорядкованих за ознакою ступеня їх динаміки (зокрема, темпів чи індексів їх зростання та приросту) так що підтримання цього порядку в реальній діяльності банку забезпечує отримання кращих порівняно з попереднім періодом результатів. Нормативна, або еталонна модель що надає формалізований опис бажаного стану банку, здійснена за допомогою упорядкованого ряду індексів динаміки аналітичних показників (коефіцієнтів), що комплексно описують діяльність банку у валюті, модель одночасно слугує засобом досягнення заданого стану системи «банк».

Показник сукупного ступеня валютної ризиковості – співвідношення загальної суми елементів матриці відповідності фактичних та еталонних співвідношень на загальну суму (за модулем) елементів матриці динамічного нормативу.

За своїм змістом нормативна модель є ідеальною, на практиці недосяжною. Призначення такої моделі полягає в тому, щоб не лише визначати напрям руху системи, а й керувати ним, спрямовуючи на досягнення поставлених банком цілей. Структурно–логічна схема оцінки валютного ризику банку на основі динамічного нелінійного індикатора наведена на рисунку 3.1:

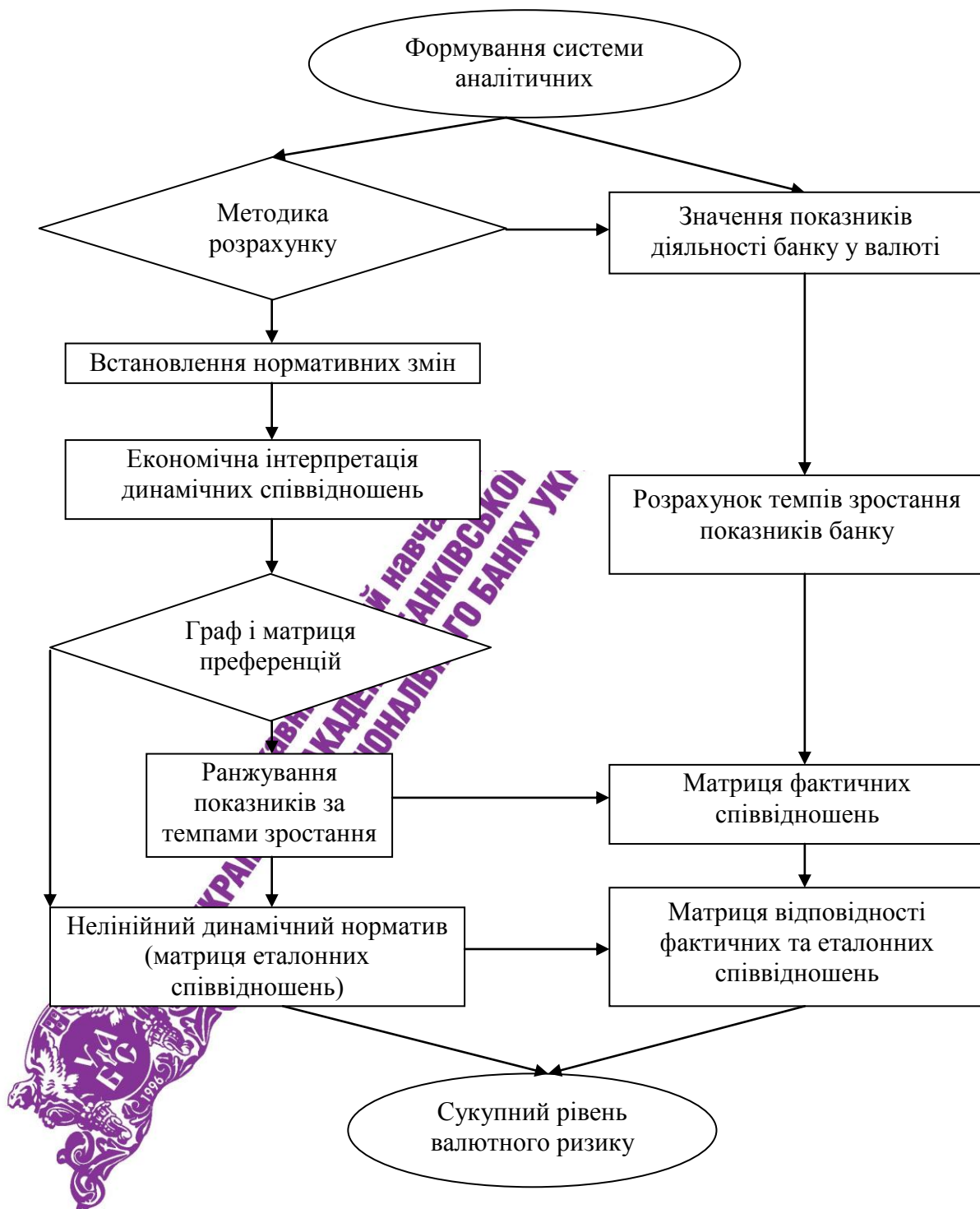

Рисунок 3.1 – Структурно–логічна схема оцінки валютного ризику банку на основі динамічного нелінійного індикатора

Аналітичний процес формування динамічної моделі розпочинається з процедури вибору значимих і технологічно реалізованих показників діяльності банківської установи, на основі яких формується динамічний норматив.

Засобом наочного зображення графу є матриця преференцій, яка відображає нормативні співвідношення показників, обраних для характеристики схильності банку до валютного ризику. Кожен елемент матриці преференцій (a_{ij}) визначають так:

$a_{ij} = 1$, якщо i -й показник має зростати швидше за j -й;

$a_{ij} = -1$, якщо i -й показник має зростати повільніше за j -й;

$a_{ij} = 0$, якщо нормативне співвідношення між i -м і j -м показниками не виявлено (табл. 3.2).

Така процедура здійснюється для всіх коефіцієнтів (див. табл. 3.1), а якщо нормативного співвідношення між темпами зростання показників не виявлено, то у відповідному рядку й стовпці ставимо «0».

Далі проводиться ранжування показників з урахуванням їх значущості від найбільшого до найменшого. При цьому здійснюється розгляд та аналіз усіх можливих пар відібраних на першому етапі показників і впорядкування їх, орієнтуючись на досягнення стратегічних цілей банку. У результаті отримують нормативне (еталонне) впорядкування показників, яке є економічно обґрунтованим з позицій діяльності того чи іншого банку.

Проранжувавши показники валютної ризиковості за темпами росту та на основі матриці преференцій схильності банку до валютного ризику будують матрицю еталонних співвідношень (динамічний норматив) (табл. 3.2), виходячи із принципу транзитивності. Наприклад, якщо $I(A_{(B)}) > I(K \text{ ю.о.}_{(B)}) > I(K \text{ ф.о.}_{(B)})$, то $I(A_{(B)}) > I(K \text{ ф.о.}_{(B)})$. Тому у рядку 2 рядку 7 стовпці з'являється «1» і, відповідно у 7 рядку 2 стовпці з'являється «-1».

Таким чином, нормативна модель валютного ризику банку слугує засобом досягнення та є формалізованим описом бажаного стану банку, здійсненого на основі упорядкованого ряду індексів динаміки аналітичних

показників (коефіцієнтів), що комплексно характеризують валютну ризикованість комерційного банку.

Таблиця 3.2 – Матриця преференцій еталонних співвідношень валютного ризику банку (динамічний норматив)

	КВБ _(в)	КБ _(в)	Д стр. _(в)	Р-т від торг. операцій	ЧКД _(в)	К	А _(в)	ВП	К ю.о. _(в)	Д _(в)	К ф.о. _(в)
КВБ _(в)	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
КБ _(в)	-1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Д стр. _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Р-т від торг. операцій	0	0	0	0	-1	0	1	0	0	0	0
ЧКД _(в)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
К	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
А _(в)	-1	-1	-1	-1	-1	-1	0	1	1	0	1
ВП	0	0	0	0	0	-1	-1	0	0	0	0
К ю.о. _(в)	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	1
Д _(в)	0	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0
К ф.о. _(в)	0	0	0	0	0	0	-1	0	-1	0	0

Далі проведемо оцінку рівня схильності до валютного ризику ВАТ «Ощадбанк» за допомогою динамічного індикатора за результатами 2008, 2009, 2010 років. Для цього необхідно поррахувати темпи росту відібраних раніше показників на три звітні дати, що наведені в таблиці 3.3.

Інформаційною базою для побудови таблиці виступають:

- річна фінансова звітність ВАТ «Ощадбанк» за 2008, 2009, 2010 рік;
- квартальна фінансова звітність ВАТ «Ощадбанк» за 2008, 2009, 2010 рік;
- річні фінансові звіти ВАТ «Ощадбанк» за 2008, 2009, 2010 рік.

На основі даних таблиці 3.3 формують фактичне впорядкування обраних показників валютної ризиковості шляхом побудови матриці фактичних

співвідношень на кожну звітну дату, яке відображає реальний стан ризиковості банківської установи.

Таблиця 3.3 – Абсолютні значення й темпи зростання показників валютної ліквідності ВАТ «Ощадбанк» за період з 01.01.2009 по 01.01.2011

Показники	Абсолютні значення			Ланцюговий темп росту, %		
	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011
КвІБ _(в)	10093	35	50034	154,87	0,35	142954,29
КБ _(в)	615652	1073653	182619	187,98	174,39	17,01
Д стр. _(в)	1507673	7840043	2516314	432,35	520,01	32,10
Р–т від торг. операцій	30403	9578	28161	198,44	31,50	294,02
ЧКД _(в)	186315	228123	240695	134,12	122,44	105,51
К	16128867	16576089	16626329	98,43	102,77	100,30
А _(в)	3450364	5420637	4449285	167,45	157,10	82,08
ВП	14725077	12773821	12798131	121,72	86,75	100,19
К ю.о. _(в)	643313	1751483	1095130	178,91	272,26	62,53
Д _(в)	263026	517209	419664	210,89	196,64	81,14
К ф.о. _(в)	1615795	1403333	1174872	99,21	86,85	83,72

Для побудови матриці фактичних співвідношень показників за темпами зростання необхідно показники з таблиці 3.3 ранжувати за фактом зростання.

Так на 01.01.2011 року $I(A) = 82,08\%$, а $I(\text{КвІБ}) = 142954\%$ (Таблиця 3.3), тоді фактично $I(\text{КвІБ}) < I(A)$, тобто темп зростання валютних активів більший за темп зростання коштів в інших банках у валюті. Тому в 1 рядку 2 стовпці

таблиці 3.4 ставимо «-1» і відповідно у 2 рядку 1 стовпці ставимо «1» (табл. 3.5).

Аналогічно будуються матриці фактичних співвідношень на 01.01.2009 та 01.01.2010 років (табл. М.1; М.2).

Таблиця 3.4 – Матриця фактичних співвідношень показників валютної ліквідності ВАТ «Ощадбанк» на 01.01.2011 року

	КВБ _(в)	КБ _(в)	Д стр. _(в)	Р-т від торг. операцій	ЧКД _(в)	К	А _(в)	ВП	К ю.о. _(в)	Д _(в)	К ф.о. _(в)
КВБ _(в)	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0
КБ _(в)	0	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1
Д стр. _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Р-т від торг. операцій	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
ЧКД _(в)	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0
К	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0
А _(в)	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
ВП	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1
К ю.о. _(в)	0	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1
Д _(в)	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0
К ф.о. _(в)	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0

На наступному етапі будують матрицю відповідності фактичних та еталонних співвідношень. Розглянемо приклад заповнення матриці відповідності:

– якщо у таблиці 3.2 на перетині певного рядку та стовпця стоїть «-1», а таблиці 3.4 на тому самому місці стоїть «1» (незбіг), тому в таблиці 3.5 на тому ж місці ставимо «0»;

– якщо у таблиці 3.2 на перетині певного рядку та стовпця стоїть «-1», а таблиці 3.4 на тому самому місці стоїть також «-1» (збіг), тому в таблиці 3.5 на тому ж самому місці ставимо «1»;

– у таблиці 3.2 на перетині певного рядку та стовпця стоїть «1», а таблиці 3.4 на тому самому місці – також «1» (збіг), тому в таблиці 3.5 на тому самому місці ставимо «1»;

– там, де в таблиці 3.2 стоїть «0», у таблиці 3.5 на тому самому місці також ставимо «0» (табл. 3.6).

Таблиця 3.5 – Матриця відповідності фактичних та еталонних співвідношень показників валютної ліквідності ВАТ «Ощадбанк» на 01.01.2011 року

	КВБ _(в)	КБ _(в)	Д стр. _(в)	Р-т від торг. операцій	ЧКД _(в)	К	А _(в)	ВП	К ю.о. _(в)	Д _(в)	К ф.о. _(в)
КВБ _(в)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
КБ _(в)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Д стр. _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Р-т від торг. операцій	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ЧКД _(в)	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0
К	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
А _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ВП	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
К ю.о. _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Д _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
К ф.о. _(в)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Аналогічно будуються матриці відповідності фактичних та еталонних співвідношень на 01.01.2009 та 01.01.2010 років (табл. М.3; М4).

Тепер на основі таблиць 3.2, і 3.5 розрахуємо сукупний ступінь схильності до валютного ризику ВАТ «Ощадбанк» (коефіцієнт Z) на початок 2009, 2010, 2011 років діленням загальної суми елементів матриці відповідності фактичних та еталонних співвідношень на загальну суму (за модулем) елементів матриці динамічного індикатора.

За наведеною нижче формулою (3.1) обчислюють остаточний індикатор валютної ліквідності:

$$Z = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n d_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|}, \quad (3.1)$$

де i, j – порядкові номери показників у динамічному нормативі ($i=1, n$);

d_{ij} – елементи матриці ідентичності фактичних та еталонних співвідношень між темпами зростання показників;

e_{ij} – елементи матриці еталонних співвідношень (динамічного нормативу) між темпами зростання показників.

За формулою (3.1) розрахуємо індикатор схильності ВАТ «Ощадбанк» до валютного ризику станом на три звітні дати:

$$Z_{2008} = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n d_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} = \frac{8}{28} = 0,28$$

$$Z_{2009} = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n d_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} = \frac{6}{28} = 0,21$$

$$Z_{2010} = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n d_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} = \frac{6}{28} = 0,21$$

Таким чином, індикатор схильності до валютного ризику ВАТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2009 склав 28 %, що є досить низьким значенням, але в наступному році було виявлено ще менше його значення – 21 %, яке збереглося і в 2010 році. Це можна пояснити тим, що станом на 1.01.2010 обсяг валютних коштів банку значно скоротився і склав 35 % від

обсягу попереднього року. Крім того, в 2009 році спостерігалось значне зменшення доходу від торгівельних операцій. Виходячи з ранжування статей з точки зору тепів їх зростання, дані статті є одними з найбільш впливових на валютну безпеку, тому їх скорочення призводить до зменшення рівня валютної безпеки банку.

Такий його рівень можна пояснити з тої точки зору, що вище керівництво банку націлене на мінімальний рівень ризиковості в діяльності банку, але при цьому банк є комерційною структурою, тому такі низькі значення говорять про першочерговість отримання прибутку від операцій у валюті, при цьому дещо ігноруючи захищеність банку з точки зору структури його активів і пасивів.

Таким чином, нами проведено апробацію розробленого методичного підходу щодо розрахунку динамічного індикатора валютної ризиковості.

Отже, дослідження особливостей побудови моделі динамічного індикатора для оцінювання сукупного ступеня схильності банку до валютного ризику та прикладних аспектів її реалізації, дає змогу зробити висновки й узагальнення стосовно практичного спрямування та можливостей застосування цього підходу у вітчизняних банках.

По–перше, модель побудови динамічного нормативу може бути застосована для комплексного оцінювання рівня валютного ризику банку на різних рівнях ієрархії:

- для рівня валютної ризику банківської системи загалом;
- у процесі оцінювання ризиковості валютної діяльності окремих груп банків;
- для оцінювання рівня валютної ризиковості окремої банківської установи та управління її валютним ризиком;
- для комплексного оцінювання рівня валютного ризику структурних підрозділів банку.

По–друге, розглянута модель для оцінювання сукупного ступеня валютного ризику банку дає змогу використовувати всі основні напрями та прийоми.

По-третє, загальні принципи та підходи до побудови динамічного нормативу можуть бути застосовані для оцінювання загального стану ризикованості діяльності банківської установи.

Вважаємо, що граничний рівень коефіцієнта Z кожний банк визначає самостійно, виходячи із тактичних та стратегічних завдань банку та кон'юнктури фінансового ринку та макроекономічних тенденцій.

Застосування моделі ефективно при плануванні валютного ризику на певну дату в майбутньому. Залежно від прогнозованих економічних умов та обраної банком стратегії управління валютним ризиком, банк встановлює планове значення нормативу. Запропоновану модель банку доцільно використовувати для оцінки рівня всього валютного ризику та окремих структурних підрозділів на певну дату. Розроблену модель банк також може застосовувати для моніторингу досягнення тактичних завдань, спрямованих на першочергове забезпечення управління валютною позицією банку або його окремих підрозділів в умовах системної або внутрішньобанківської кризи. Частота розрахунку динамічного індикатора повинна залежати від економічних умов, в яких функціонує банк. Ми пропонуємо банку розраховувати динамічний індикатор щомісячно, а в більш нестабільних умовах – щотижня.

Отже, спираючись на результати проведених досліджень, можна стверджувати, що динамічний норматив є зручним і ефективним інструментарієм комплексного оцінювання валютного ризику банку, який дає змогу не лише аналізувати ступінь ризику банківської установи, а й передбачати подальший розвиток ситуації.

3.2 Визначення рівня валютної безпеки ВАТ «Ощадбанк» як орієнтира для контролю валютного ризику

З метою оцінки валютного ризику в ВАТ «Ощадбанк» в доповнення до вже прийнятих у банку методів нами запропоновано застосовувати підхід, що дає змогу визначити позицію банку щодо якості управління валютним ризиком у порівнянні з іншими банками. Даний підхід полягає у формуванні рейтингової оцінки банківської установи на основі відхилення показників його функціонування від значень «еталонного» банку.

При формуванні системи показників нами враховано методика розрахунку економічної безпеки України [20]. Спосіб розрахунку ґрунтується на методичних підходах до визначення фінансової безпеки банку [74].

Сутність підходу полягає у визначенні на основі квазівідстаней поточної позиції кожного банку з розглянутої вибірки, що дає можливість зробити висновки про міру схильності банку до валютного ризику. Таким чином у результаті ми отримуємо відносну оцінку валютної безпеки банку.

Адаптуючи таксонометричний метод до рейтингування банків для визначення відносно рівня їх валютної безпеки розглянемо наступну послідовність його реалізації.

- ідентифікація фінансових показників, що представляють собою пряме або опосередковане відображення рівня валютної безпеки фінансової установи, для чого будують таблицю, яка характеризує значення показників, побудованих на основі фінансової звітності у розрізі кожного з банків;

- побудова матриці значень фінансових показників на основі даних першої таблиці, що є концентрованим вираженням інформації, яка характеризує різні напрями діяльності банків у розрізі їх валютної безпеки;

- нормалізація визначеної в попередніх пунктах системи фінансових показників, що передбачає їх перетворення у порівняльний вигляд;

- визначення кількісних характеристик валютної безпеки банків, які пропонується прийняти як «еталонні»;
- формування квазівідстаней шляхом порівняння нормалізованих абсолютних та відносних фінансових показників банків з аналогічними значеннями «еталонного» банку;
- рейтингування розглянутої сукупності банків шляхом використання зважених квазівідстаней як рейтингових оцінок.

Для наочності процедури розрахунків за таксонометричним методом з метою рейтингування банків за рівнем валютної безпеки проведемо математичну формалізацію алгоритму вирішення поставленої задачі.

Першим етапом є ідентифікація фінансових показників, що прямо або опосередковано відображають рівень валютної безпеки відповідної фінансової установи. Для порівняння було обрано банки першої групи, в яку входить ВАТ «Ощадбанк», та 12 банків України, у яких показник частки валютних активів у загальній структурі активів знаходиться станом на 1.01.2011 в діапазоні від 7 % до 10 %. Дані, які характеризують значення фінансових показників, побудованих на основі фінансової звітності у розрізі кожного з розглянутих банків представлено в таблиці П.1 та П.2. Для отримання інформації було використано фінансову квартальну звітність.

Дані таблиці є свосередними матрицями, рядками яких є фінансові показники, що характеризують валютну діяльність банку, з яким перетинаються стовпчики – назви банків. Цей вид відображення показників вхідних даних щодо оцінки валютної безпеки банку надає можливість сконцентрувати та візуалізувати інформаційну базу моделі і спростити розрахунки шляхом здійснення операцій над матрицями.

На третьому етапі реалізації таксонометричного підходу до визначення рейтингових оцінок банків, фінансовим показникам доцільно надати порівняльного вигляду, тобто нормалізувати обрані показники за блоком формул (3.2, 3.3, 3.4).

$$I_{ij} = \frac{k_{ij} - \bar{k}_i}{\sigma_i}, \quad (3.2)$$

$$\bar{k}_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^n k_{ij}, \quad (3.3)$$

$$\sigma_i = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{j=1}^n (k_{ij} - \bar{k}_i)^2} \quad (3.4)$$

де I_{ij} – нормалізований i -й показник для j -го банку;

\bar{k}_i – середнє значення i -го показника для всієї сукупності розглянутих банків;

σ_i – середньоквадратичне відхилення i -го показника.

Необхідність проведення нормалізації фінансових показників зумовлена різноманітністю форм вираження та одиниць виміру, в яких вони представлені.

У нашому випадку усі показники були відносними, оскільки порівнювалися банки з різних груп. Але методика надає можливість також використовувати абсолютні показники (валютну позицію и т.і.) при дослідженні банків з однієї групи.

На четвертому етапі проводиться формування «еталонного» з точки зору оцінки рівня валютної безпеки банку. На цьому ж етапі визначаємо оптимальне значення i -го нормалізованого показника за всією сукупністю розглянутих банків. Після цього проводиться розрахунок нормалізованих фінансових показників «еталонного» банку шляхом корегування визначеного оптимального значення i -го нормалізованого фінансового показника на величину середньоквадратичного відхилення. Підґрунтям для коригування оптимальних значень фінансових показників на середньоквадратичне відхилення є прийняте припущення про неможливість досягнення банками «еталонного» значення фінансового показника. Виходячи з цього можна вважати, що «еталон» – це величина, більша за оптимальне значення i -го нормалізованого фінансового

показника за всією сукупністю розглянутих банків. У нашому випадку як коефіцієнт зважування доцільно використовувати середньоквадратичне відхилення, що характеризує відхилення середнього значення показника від індивідуальних рівнів.

Зауважимо, що цей – четвертий етап є основою таксонометричного підходу до визначення рейтингової оцінки банку, оскільки «еталонний» з точки зору валютної безпеки банк дає можливість менеджменту банківської установи сформулювати стратегію та тактику розвитку власної діяльності, наближуючи фінансові показники банку до «еталонного» значення.

Проміжні розрахунки та значення показників «еталонного» банку представлено в таблиці 3.6, яка розрахована на основі даних балансів 12 банків України, у яких показник частки валютних активів загальній структурі активів станом на 1.01.2011 перебувають в діапазоні від 7 % до 10 %.

Проміжні розрахунки та значення показників «еталонного» банку представлено в таблиці 3.7, яка розрахована на основі даних балансів банків першої групи найбільших (за класифікації НБУ) станом на 1.01.2011.

П'ятий етап дослідження передбачає розрахунок квазівідстаней між j -тим та «еталонним» банками на основі формули 3.5:

$$KV_j = \sum_{i=1}^m (I_{ij} - I_{iet})^2 \quad (3.5)$$

де KV_j – квазівідстань між j -тим та «еталонним» банком;

I_{ij} – нормалізований i -й показник для j -го банку;

I_{iet} – «еталонний» показник.

Визначення на цьому етапі квазівідстаней є тією кількісною характеристикою функціонування банків, яка відображає відповідність рівня валютної безпеки кожного з них еталонному значенню.

Отримані на даному етапі значення квазівідстаней пропонується використовувати як рейтингові оцінки, відображають відносний рівень валютної безпеки.

Заключним етапом реалізації таксонометричного підходу є проведення рейтингування розглянуто сукупності комерційних банків на основі ранжування квазівідстаней від найменшого до найбільшого значення.

Результати розрахунків рівня валютної безпеки відібраних банків на основі квазівідстаней представлено в таблиці 3.8, яка розрахована на основі даних балансів 11 банків України, у яких показник частки валютних активів загальній структурі активів станом на 1.01.2011 перебувають в межах від 7 % до 10 %.

Таблиця 3.8 – Рейтинг за рівнем валютної безпеки відібраних банків на основі квазівідстаней на 1.01.2011

Група	Банк	Квазівідстань	Рейтинг
4	Укооспілка	0,0301	1
4	Астра банк	0,0512	2
4	Європейський банк Раціон Фінанс	0,0983	3
2	Родовід	0,1282	4
1	Ощадбанк	0,1426	5
4	Авант–Банк	0,3568	6
4	Грін Банк	0,4064	7
2	Імексбанк	0,5540	8
4	Укркомунбанк	0,5702	9
4	Фінансово–промисловий банк	0,6061	10
2	Фінансова ініціати́ва	0,8076	11

Як видно з таблиці за рейтингом валютної безпеки ВАТ «Ощадбанк» займає п'яте місце. Перші 3 місця займають банки четвертої групи, які майже не здійснюють активні та пасивні операції у валюті та, як наслідок, рівень їх валютної безпеки досить високий. Четверте місце належить банку «Родовід», у якому наразі діє тимчасова адміністрація, тому ступінь контролю за даним банком дуже є дуже висока, у тому числі і за операціями в валюті. Виходячи з цього, можна сказати, що ВАТ «Ощадбанк» має досить якісну структуру активів і зобов'язань в валюті.

Результати розрахунків рівнів валютної безпеки банків першої групи на основі квазівідстаней представлено в таблиці 3.9, яка розрахована на основі даних балансів цих банків станом на 1.01.2011.

Як видно з таблиці 3.9 по рейтингу валютної безпеки ВАТ «Ощадбанк» займає десяте. Що дає змогу говорити про досить недосконалу структуру валютних активів та пасивів ВАТ «Ощадбанк» у порівнянні з середньогруповими показниками. Значення квазівідстаней у таблиці 3.3 знаходяться приблизно в однаковому діапазоні зі значеннями з таблиці 3.2. Що говорить про об'єктивність отриманих результатів і можливість використання даного методу при співставленні банків різних груп незалежно від обсягів їх діяльності.

Таким чином можна зробити висновок про лінійну залежність між рейтинговою оцінкою банку та рівнем його валютного ризику, виходячи з результатів розрахованих показників структурних співвідношень. Чим далі в рейтингу є банк, тим більш він є схильним до впливу валютного ризику.

Виходячи з отриманих розрахунків ВАТ «Ощадбанк» є досить захищеним від впливу зміни валютного курсу, але валютна структура його активів та пасивів розрахована на основі таксонометричного підходу за значеннями квазівідстаней, потребує зміни.

Запропоновані нами підходи пропонується інтегрувати в систему ризик-менеджементу ВАТ «Ощадбанк» виходячи з існуючого ієрархічного підпорядкування керуючих органів, що представлено на рисунку 3.3:

Рисунок 3.3 – Організаційне та інформаційне забезпечення оцінки валютної безпеки та розрахунку динамічного індикатора

Наглядова рада, що визначає основні напрямки організації ризик-менеджменту в банку і розробляє та затверджує стратегію управління ризиками має на щорічній основі розглядати результати впровадження системи оцінки валютної безпеки та вносити пропозиції щодо її вдосконалення. Крім того, наглядова рада має забезпечити та постійно проводити перегляд та оцінку відповідності систем внутрішнього контролю, аудиту і ризик-менеджменту організаційній структурі й основним напрямкам діяльності банку.

Роль правління банку в процесі ризик-менеджменту реалізується через взаємодію з наглядовою радою, а також при здійсненні функцій безпосередньої організації та управління процесом ризик-менеджменту в банку.

Саме правління повинно забезпечити розробку та впровадження системи оцінки валютної безпеки і контролювати за процесом її інтеграції на основі квартальної та річної фінансової звітності.

Взаємодія правління з наглядовою радою передбачає раз на рік звітування та надання рекомендацій щодо оцінки схильності банку до валютного ризику на основі динамічного індикатора. При цьому основою для звітування є річна фінансова звітність.

У разі потреби правління банку надає наглядовій раді консультації та роз'яснення стосовно процесів та методів управління ризиками, а за необхідності подає рекомендації щодо внесення змін і корегувань у стратегію управління ризиками банку, виходячи з орієнтовано значення запропонованого нами індикатора схильності банку до валютного ризику.

У процесі ризик-менеджменту правління банку може делегувати частину своїх функцій та повноважень профільним колегіальним виконавчим органам банку (комітету з управління активами та пасивами, відділу ризик-менеджменту, казначейству).

Виходячи з запропонованих нами підходів щодо оцінки валютного ризику банку на основі динамічного індикатора, до основних завдань та функцій комітету з управління активами та пасивами у сфері ризик-менеджменту пропонуємо додати моніторинг за структурою активів та пасивів ВАТ «Ощадбанк» у валюті, виходячи з рівня їх ризиковості та прибутковості, використовуючи управлінську та статистичну звітність.

Служба ризик-менеджменту – це підрозділ, що безпосередньо здійснює регулярну (щоденну, щотижневу, щомісячну) оцінку розміру і рівня концентрації ризиків та їх відповідності затвердженим керівництвом банку обмеженням. Саме на дану службу покладено завдання відслідковувати на основі динамічного індикатора рівень ризику активів і пасивів банку у валюті, виходячи з його структури та обсягів та оцінювати рівень валютної безпеки.

Загальне управління валютним ризиком покладене на казначейство. Поточне управління здійснює комітет з управління активами та пасивами та відділ ризик-менеджменту.

Функції фронт-офісів у процесі управління ризиками полягають у дотриманні встановлених рівнів толерантності до ризиків при проведенні банківських операцій, а функцію безпосереднього нагляду за дотриманням встановлених норм здійснюють підрозділи бек-офісу.

Висновки до розділу 3

З метою удосконалення механізму управління валютним ризиком ВАТ «Ощадбанк» було розроблено систему оцінки валютного ризику на основі динамічного індикатора.

В ході реалізації даної моделі було використано різноманітні аналітичні показники, серед яких провідне місце належить аналітичним коефіцієнтам, що задають співвідношення між окремими індикаторами чи іншими показниками.

І, таким чином, нами було проведено апробацію розробленого методичного підходу щодо розрахунку динамічного індикатора валютної ризиковості.

Застосування моделі ефективно при плануванні валютного ризику на певну дату в майбутньому. Залежно від прогнозованих економічних умов та обраної банком стратегії управління валютним ризиком, банк встановлює планове значення нормативу. Запропоновану модель банку доцільно використовувати для оцінки рівня всього валютного ризику та окремих структурних підрозділів на певну дату. Розроблену модель банк також може застосовувати для моніторингу досягнення тактичних завдань, спрямованих на першочергове забезпечення управління валютною позицією банку або його окремих підрозділів в умовах системної або внутрішньобанківської кризи.

Крім того, в доповнення до уже існуючих методів, пропонується новий підхід, що являє собою формування рейтингової оцінки банківської установи на основі відхилення показників його функціонування від значень «еталонного» банку. Що дає змогу визначити відносну позицію банку щодо інших банків у сфері управління валютним ризиком.

Так, на основі квазівідстаней була визначена сучасна позиція кожного банку з розглянутої вибірки, що дало можливість зробити висновки про міру схильності банку до валютного ризику.

Також нами запропоновано механізм організації та інформаційного забезпечення оцінки валютної безпеки та розрахунку динамічного індикатора виходячи зі структури та підпорядкування органів ризик-менеджменту ВАТ «Ощадбанк».

Виходячи з отриманих розрахунків ВАТ «Ощадбанк» є досить захищеним від впливу зміни валютного курсу, але валютна структура його активів та пасивів, розрахована на основі таксонометричного підходу за значеннями квазівідстаней, потребує покращення.

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

ВИСНОВКИ

Фінансовий менеджмент банківських ризиків, зокрема валютних, в умовах нестабільної ринкової ситуації підвищує ймовірність настання збитків та втрату вкладених ресурсів. Це зумовлює потребу в підвищенні якості методик аналізу та оцінки валютних ризиків комерційних банків, які повинні відповідати вимогам регулюючих органів країни та забезпечувати адекватний рівень оптимізації співвідношення ризику та доходу комерційних банків.

Поняття валютного ризику доцільно розглядати не лише з точки зору наявного у банку ризику, а й з точки зору потенційного його виявлення.

Система управління валютним ризиком є сукупністю елементів, до яких відносяться об'єкт управління, суб'єкти управління, інструменти управління, підсистеми забезпечення процесу управління. Усі елементи системи управління валютним ризиком забезпечують мінімізацію впливу на прибуток даного фінансового ризику.

Ефективне управління ризиками в банках повинно проводитися на наступних етапах: планування ризик-менеджменту, ідентифікація ризику, якісний аналіз ризику, кількісний аналіз ризику, планування реагування на ризик, прийняття управлінського рішення, оцінка ефективності реалізованих заходів, моніторинг та контроль ризику. Важливим при цьому є використання правдивої та об'єктивної інформації, отриманої як з зовнішніх, так і внутрішніх джерел.

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи, та з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищення позитивного іміджу, особливого значення для банків набуває потреба вдосконалення валютного ризик-менеджменту.

Незважаючи на швидке поширення практики управління ризиками в банках та інших фінансових установах, досі існують різноманітні тлумачення ризиків, що ускладнює розроблення єдиних норм і правил управління ними.

Існуючі методики виявлення, вимірювання та оцінки валютного ризику банку не дають повністю достовірних результатів, тому останнім часом все більше вітчизняних науковців і практиків досліджують та розробляють методології стрес-тестування, трансфертного ціноутворення, хеджування ризиків зміни валютного курсу, використовуючи зарубіжний досвід.

ВАТ «Ощадбанк» – одна з найбільших банківських установ в Україні, яка стабільно працює в умовах постійної конкуренції на ринку банківських послуг та прагне бути сучасним конкурентоспроможним банком. Маючи статус державного банку, ВАТ «Ощадбанк» прагне бути уособленням стабільності, впевненості та динамічного розвитку, національним надбанням держави та символом її респектабельності.

Проаналізувавши фінансову діяльність ВАТ «Ощадбанк» за 2008–2010 роки варто відзначити ефективність управління та позитивну результативність роботи даної фінансової установи на ринку фінансових послуг України.

Політика з управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» є складовою політики управління ринковим ризиком. Вона визначає основні елементи і принципи управління ринковим ризиком у відповідності зі стандартами нормативних актів НБУ, міжнародної та української банківської практики і передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів та заходів, спрямованих на попередження та мінімізацію збитку, який може бути нанесений ВАТ «Ощадбанк» у зв'язку з проведенням операцій з фінансовими інструментами, схильними до ринкового ризику.

Для оцінки та подальшого управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» використовують розрахунок VaR, сценарні аналізи та стрес-тести.

Проаналізувавши схильність ВАТ «Ощадбанк» до валютного ризику варто зазначити, що у своїй діяльності менеджмент даної установи обирає консервативний тип валютної політики, тобто банк досить добре захищений від втрат, що можуть виникнути в результаті зміни валютного курсу певної валюти

через переважаючу частку гривневого еквівалента у порівнянні з іншими валютами у балансі банку.

Виходячи з місії та цілей, вдосконалення системи управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк» є одним з завдань керівництва банку. Діюча система достатньо адекватно оцінює наявні ризики, що пов'язані з можливою зміною курсів валют. Але при цьому її недоліком є те, що результати розраховані відповідно до внутрішніх методик є достовірними лише у випадку, коли статистичні дані, що вивчаються, відповідають нормальному розподілу. Це означає, що у реальності не має бути значних відхилень значень курсів від середнього рівня.

Високий ступінь змінюваності вартості залучення та непередбачуваність вартості розміщення ресурсів, можливість різкої зміни валютних курсів обумовлюють і поглиблюють проблеми управління валютним ризиком в банках України.

Гострота проблеми посилюється тим, що банки України тільки освоюють ринкові методи управління. У зв'язку з цим розробка дієвих і ефективних методів, моделей та інструментів управління процентним ризиком має особливу актуальність.

З метою удосконалення механізму управління валютним ризиком ВАТ «Ощадбанк» нами було розроблено систему оцінки валютного ризику на основі динамічного індикатора.

В ході реалізації даної моделі було використано різноманітні аналітичні показники, серед яких провідне місце належить аналітичним коефіцієнтам, що задають співвідношення між окремими індикаторами чи іншими показниками.

Застосування моделі ефективно при плануванні валютного ризику на певну дату в майбутньому. Залежно від прогнозованих економічних умов та обраної банком стратегії управління валютним ризиком, банк встановлює планове значення нормативу. Розроблену модель банк також може застосовувати для моніторингу досягнення тактичних завдань, спрямованих на

першочергове забезпечення управління валютною позицією банку або його окремих підрозділів в умовах системної або внутрішньобанківської кризи.

Крім того, в доповнення до розробленого нами методу пропонується новий підхід, що являє собою формування рейтингової оцінки банківської установи на основі відхилення показників її функціонування від значень «еталонного» банку.

Так, на основі квазівідстаней була визначена сучасна позиція ВАТ «Ощадбанк» та інших банків з розглянутої вибірки, що дало можливість зробити висновки про міру схильності банку до валютного ризику.

Виходячи з отриманих розрахунків ВАТ «Ощадбанк» є досить захищеним від впливу зміни валютного курсу, але валютна структура його активів та пасивів, розрахована на основі таксонометричного підходу за значеннями квазівідстаней, потребує покращення. Дана функція має бути покладена на органи ризик-менеджменту ВАТ «Ощадбанк».

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework. Bank for International Settlements (BIS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>. – Заголовок з екрану.
2. Blaschke, W. Stress Testing of Financial Systems: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience / Jones T., Majum G., Peria S–M. IMF Working Paper, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs856394.htm>. – Заголовок з екрану.
3. SMIDA [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua/>. – Заголовок з екрану.
4. Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs96.pdf?noframes=1>. – Заголовок з екрану.
5. Stress testing by large financial institutions: current practice and aggregation issues, 2000 [Електронний ресурс] / The Bank for International Settlements – Режим доступу <http://www.bis.org/> – Заголовок з екрану.
6. Антонов, С. Організація обігу валютних деривативів в Україні: Питання теорії та практики [Текст] / С. Антонов, С. Шишков // Ринок цінних паперів. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2009. – № 5/6. – С. 37–57.
7. Асоціація Українських банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт – Режим доступу: <http://aub.org.ua/>. – Заголовок з екрану.
8. Болгар, Т. Н. Подходы к количественной оценке банковских рисков на основе методики Value-at-Risk (VAR) [Текст] / Т. Н. Болгар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Вип. 21. – С.297–301.

9. Волицька, А. А. Трансфертна модель як інструмент управління валютним ризиком банку [Текст] / А. А. Волицька // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 14. – С.155–162.

10. Гармидар, П. П. Удосконалення системи управління ризиками в банках [Текст] / П. П. Гармидаров // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 9. – С.297–301.

11. Грищенко, А. І. Можливості використання методології Value-at-Risk для оцінки валютних ризиків в українських умовах курсоутворення [Текст] / А. І. Грищенко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 11. – С. 39–57.

12. Громова, Н. М. Основы экономического прогнозирования: монография / Громова Н. М., Громова Н.И. [Електронний ресурс] / Научная электронная библиотека. – Режим доступу: <http://www.monographies.ru/10>. – Заголовок з екрану.

13. Дослідження впливу реалізації непрямого валютного ризику на діяльність банків окремих країн СНД [Електронний ресурс] / Library.tane.edu.ua – Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/Fx1KKc.pdf. – Назва домашньої сторінки Інтернету.

14. Жидко, К. Теоретичні основи побудови системи трансфертного ціноутворення у банку [Текст] / К. Жидко // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 1. – С.123–142.

15. Коваленко, М. А. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slv.com.ua/book/52/3814.html>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

16. Концепція управління ризиками: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 9.07.2004 № 124. – Б. м. : Б. в., 2004. – 134 с.

17. Макаренко, М. А. Запровадження Базеля II в Україні та відповідні зміни в управлінні валютним ризиком для вітчизняних банків [Текст] / М. І. Макаренко, Т. О. Маринич // Вісник Сумського державного університету. Сер., «Економіка». – 2009. – № 1. – С. 184–189.

18. Маринич, Т. О. Еволюція управління валютними ризиками в банках у світлі вимог Базеля II [Текст] / Т. О. Маринич // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць : заснований у 1999 р./ ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 25. – С. 324–330.

19. Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала: Уточненные рамочные подходы [Електронний ресурс] / Банк международных расчетов. Базельский комитет по банковскому надзору. – Режим доступа : <http://www.cbr.ru/today/pk/Basel.pdf>. – Назва домашньої сторінки Інтернету.

20. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступа : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat. – Заголовок з екрану.

21. Місце валютних ризиків в системі комерційних ризиків. Підходи до вибору стратегії захисту від валютних ризиків [Електронний ресурс] / Ринок фінансових послуг. – Режим доступа : <http://readbookz.com/book/129/3581.html>. – Заголовок з екрану.

22. Національний банк України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт – Режим доступа : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm. – Заголовок з екрану.

23. Параметрический метод расчёта VaR: методы оценки рыночного риска [Електронний ресурс] / Riskovik.com – All about the risks – Режим доступа : <http://riskovik.com/index.php/seminary/180-metody-ocenki-rynochnogo-riska>. – Заголовок з екрану.

24. Перехрест, Л. М. Банківський ризик-менеджмент [Текст] / Л. М. Перехрест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 122–129.

25. Пискулов, Д. Ю. Теория и практика валютного дилинга. Foreign exchange and money market operations [Текст] : прикладное пособие/ Д. Ю. Пискулов. – 2-е, испр.. – М.: Инфра-М, 1996. – 224 с. – ISBN 5–865–207–Х.

26. Пожар, О. М. Інформаційне забезпечення управління процентним ризиком банку [Текст] / О. М. Пожар // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Вип. 22. – С.116–117.

27. Пожар, О. М. Управління процентним ризиком банку / дис. ... канд. економ. наук: спец. 08. 00. 08 – гроші, фінанси і кредит [Текст] / О. М. Пожар ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми : [Б. В.], 2009. – 186 с. – ISBN 978–966–680–5.

28. Положення з управління процентним ризиком в ВАТ «Ощадбанк»: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 8.09.2007 № 124. – Б. м. : Б. в., 2007. – 175 с.

29. Примостка, Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст] : монографія / Л. О. Примостка, О. В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с. – ISBN 978–966–483–132–8.

30. Примостка, Л. Управління банківськими ризиками [Текст] : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»; ред. Л. Примостка. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – 600 с. – ISBN 978–966–483–001.

31. Про банк [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВАТ «Ощадбанк». – Режим доступу: <http://www.oschadnybank.com/>. – Заголовок з екрану.

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>. – Заголовок з екрану.

33. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. – Заголовок з екрану.

34. Про взаємодію Кабінету Міністрів України і Національного банку України щодо відчуження публічним акціонерним товариством «Родовід Банк» зобов'язань перед фізичними особами за вкладками та активів відкритому акціонерному товариству «Державний ощадний банк України» Постанова

Національного банку України та Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 № 323 [Електронний ресурс] / ВАТ «Ощадбанк». – Режим доступу : http://www.oschadnybank.com/ua/rodovid/index.html.php?_m=publications&_t=rec&id=1847. – Заголовок з екрану.

35. Про деякі питання управління Державним спеціалізованим комерційним ощадним банком України: Наказ Президента [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=876-99-%EF>. – Заголовок з екрану.

36. Про затвердження інструкції про порядок регулювання діяльності банків України: Постанова Національного банку України від 28.08.2001 № 368 [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0841-01>. – Заголовок з екрану.

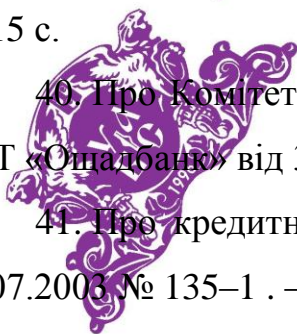
37. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України 07.12.2004 № 598 [Електронний ресурс] / [Zakon.nau.ua](http://zakon.nau.ua). – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z1660-04>. – Заголовок з екрану.

38. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова Національного банку України 17.06.2004 № 280 [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0918-04>. – Заголовок з екрану.

39. Про комітет з управління активами і пасивами ВАТ «Ощадбанк»: Постанова правління ВАТ «Ощадбанк» від 29.07.2003 № 25. – Б. м. : Б. в., 2003. – 115 с.

40. Про Комітет тарифної та продуктової політики: Постанова правління ВАТ «Ощадбанк» від 30.12.2007 № 15. – Б. м. : Б. в., 2007. – 125 с.

41. Про кредитний комітет: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 29.07.2003 № 135-1 . – Б. м. : Б. в., 2003. – 111 с.

42. Про Національний банк України: Закон України [Електронний ресурс/ Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=679-14> . – Заголовок з екрану.

43. Про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: Постанова Національного банку України № 566 від 30.12.98 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0056-99> – Заголовок з екрану.

44. Про підтримку стабільного функціонування ВАТ «Ощадбанк»: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 02.03.2009 № 57/1. – Б. м. : Б. в., 2009. – 175 с.

45. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2346-14> . – Заголовок з екрану.

46. Про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції в безготівковій та готівковій формах та контроль за їх дотриманням уповноваженими банками: Постанова Правління Національного банку України 12.08.2005 № 290 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0946-05>. – Заголовок з екрану.

47. Про порядок кредитування фізичних осіб у системі ВАТ «Ощадбанк»: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 21.05.2009 № 11. – Б. м. : Б. в., 2009. – 195 с.

48. Про порядок кредитування юридичних осіб: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» 18.04.2007 № 34. – Б. м. : Б. в., 2007. – 175 с.

49. Про порядок проведення роботи з позичальниками (юридичними особами) та розподіл обов'язків між службами банку в процесі надання, супроводження та повернення кредитів: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 13.03.2009 № 27. – Б. м. : Б. в., 2009. – 85 с.

50. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>. – Заголовок з екрану.

51. Про порядок та умови торгівлі іноземною валютою. Постанова Правління Національного банку України від 10 серпня 2005 року № 281 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0950-05>. – Заголовок з екрану.

52. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року № 15-93 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=15-93>. – Заголовок з екрану.

53. Про службу ризик-менеджменту: Постанова правління ВАТ «Ощадбанк» від 20.12.2005 № 23. – Б. м. : Б. в., 2005. – 75 с.

54. Про структурні підрозділи. Постанова правління ВАТ «Ощадбанк» від 24.03.2007 № 96. – Б. м. : Б. в., 2007. – 115 с.

55. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361 [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0361500-04>. – Заголовок з екрану.

56. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: Постанова правління НБУ від 02.08.2004 № 361 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0361500-04>. – Заголовок з екрану.

57. Про тендерні комітети: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 24.08.2008 № 383. – Б. м. : Б. в., 2008. – 76 с.

58. Про управління валютним ризиком в ВАТ «Ощадбанк»: Постанова правління ВАТ «Ощадбанк» від 19.07.2009 № 125. – Б. м. : Б. в., 2009. – 145 с.

59. Про утворення кредитно–гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва: Наказ Президента України [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=540%2F99>. – Заголовок з екрану.

60. Про фінансовий комітет ВАТ «Ощадбанк»: Постанова Правління ВАТ «Ощадбанк» від 29.07.2003 № 135–1. – Б. м. : Б. в., 2003. – 55 с.

61. Програма розвитку ВАТ «Ощадбанк» на 2008 – 2010 роки [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВАТ «Ощадбанк» – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/reports.html.php>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

62. Ребрик, М. А. Договірні методи управління валютним ризиком банку [Текст] / М. А. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XII Всеукраїнської науково – практичної конференції (12 – 13 листопада 2009 р.): у 2 т./ Держ. вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Т. 2. – С. 144–146.

63. Ребрик, М. А. Дослідження впливу непрямого валютного ризику на діяльність банків України [Текст] / М. А. Ребрик, Я. І. Мозговий // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей V Міжнародної науково – практичної конференції (27 – 28 травня 2010 р.) : у 2 т./ Держ. вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т. 2 – С. 124–130.

64. Ребрик, М. А. Ліміти як вираження толерантності банку до валютного ризику [Текст] / М. А. Ребрик // Актуальні проблеми економіки. – Журнал. – 2010 р. № 1. – С. 37–57.

65. Ребрик, М. А. Розробка системи управління валютним ризиком банку як фактор підвищення його конкурентоспроможності [Текст] / М. А. Ребрик // Міжнародна банківська конкуренція : теорія і практика: збірник тез доповідей V Міжнародної науково – практичної конференції (27 – 28 травня 2010 р.) : у 2

т./ Держ. вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т. 2. – С. 147–148.

66. Ребрик, М. А. Управління структурними компонентами валютного ризику банку [Текст] / М. А. Ребрик // Соціально–економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція: збірник наукових праць. – Львів, 2009. – Вип. 2(76). – С. 324–330.

67. Ребрик, М. А. Фактори валютного ризику банку [Текст] / М. А. Ребрик // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 2. – С. 71–73.

68. Річний звіт ВАТ «Ощадбанк» за 2010 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВАТ «Ощадбанк» – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/reports.html.php>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

69. Річний фінансовий звіт ВАТ «Ощадбанк» за 2008 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВАТ «Ощадбанк» – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/reports.html.php>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

70. Річний фінансовий звіт за 2009 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВАТ «Ощадбанк» – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

71. Роз'яснення щодо порядку складання фінансової звітності банків України: Лист департаменту бухгалтерського обліку Національного банку України від 22.12.2008 № 12–111/1538–18226 [Електронний ресурс] / [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v8226500-08>. – Заголовок з екрану.

72. Сало, І. В. Управління валютним ризиком банку на основі застосування трансфертного ціноутворення [Текст] / І. В. Сало, М. А. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць : заснований у 1999 р./ ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 25. – С. 324–330.

73. Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навчальний посібник / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с. – ISBN 978–966–680–312–5.

74. Сенченко, О. Рейтингова оцінка банків у розрізі аналізу їх фінансової безпеки на основі таксометричного методу [Текст] / О. Сенченко // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 58–60.

75. Сучасна валютна система [Текст] / Гальчинський А.С. – К.: Лібра, 1993. – 98 с. – ISBN 5–86225–207–67.

76. Тупіцина, А. Хеджування валютних ризиків опціонним контрактом [Текст] / А. Тупіцина // Фінансовий ринок України, 2009. – № 1. – С. 10–14.

77. Уваров, К. В. Управління валютним ризиком в банках України: автореф. дис. ... канд. економ. наук [Текст] : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / К. В. Уваров; ДВНЗ «КНЕУ ім. Василя Гетьмана». – К.: [Б. В.], 2007. – 17 с.

78. Управління валютним ризиком [Електронний ресурс] / Fingal.com.ua. – Режим доступу : <http://fingal.com.ua/content/view/1015/76/1/3/>. – Заголовок з екрану.

79. Федоров, Е. Практическое применение метода Value-at-Risk для оценки и прогнозирования рыночного риска [Текст] / Е. Федоров // Финансовые риски. – 2007. – № 4. – С. 67–73.

80. Фрост, Стівен М. Настольна книга банківського аналітика [Текст] : гроші, ризики і професійні прийоми / Стівен М. Фрост; пер. з англ. за наук. ред. М. В. Рудя. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2006. – 320 с. – ISBN 127–966–680–312–5.

81. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] / Zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-1577>. – Заголовок з екрану.

82. Щодо здійснення на міжбанківському валютному ринку України операцій купівлі–продажу іноземної валюти за гривні на умовах «форвард» [Електронний ресурс] : Лист департаменту валютного регулювання

Національного банку України від 23.10.2009 № 13–214. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v8226500-08>. – Заголовок з екрану.

83. Ющенко, В. А. Управління валютними ризиками [Текст] : навчальний посібник / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко. – К.: Знання, 1998. – 444 с. – ISBN 998–276–534–312–5.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

**Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"**

**State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"**

ДОДАТКИ

Додаток А

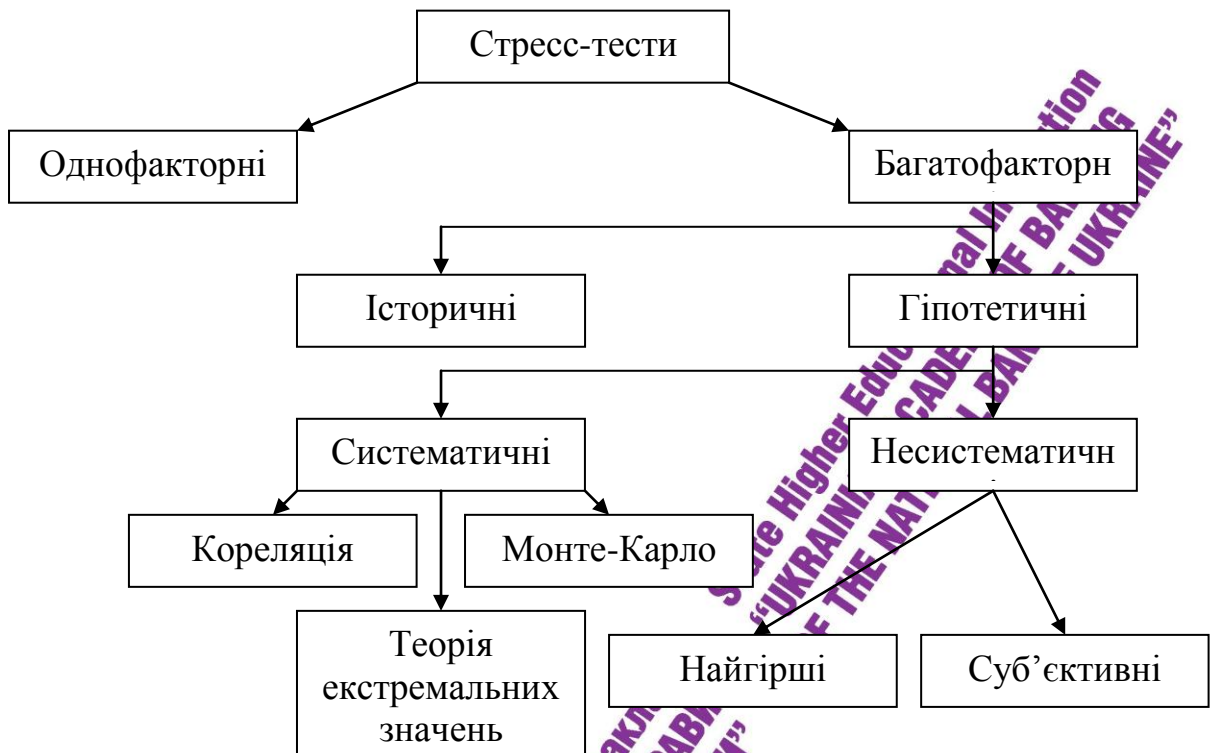

Рисунок А.1 – Класифікація методик стрес-тестування валютного ризику в банку

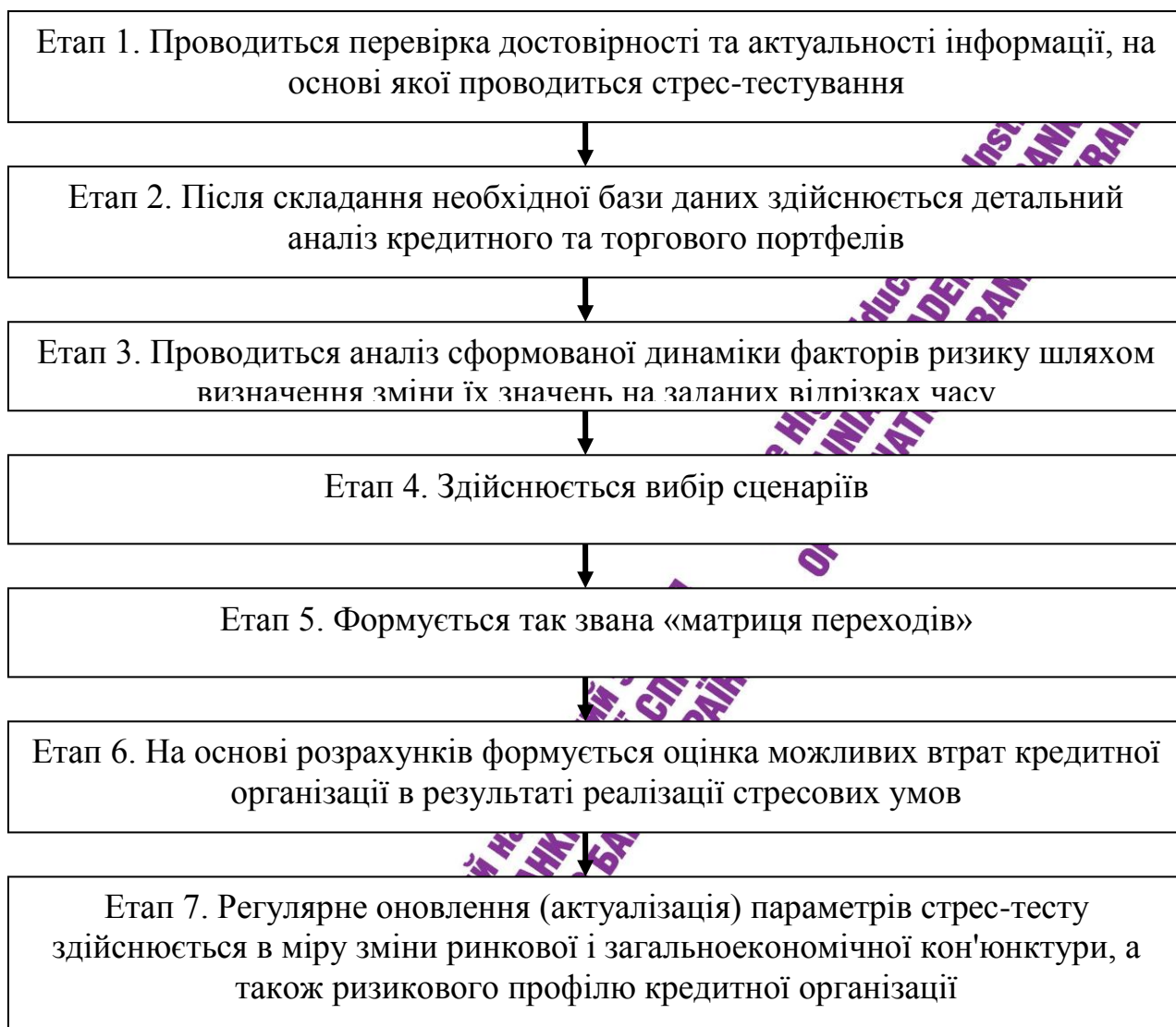

Рисунок А.2 - Етапи проведення процедури стрес-тестів в банках

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Інформаційна база управління валютним ризиком банку, сформована із зовнішніх джерел

Інформаційні показники	Основні складові	Джерела надходження
1. Показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни		
Показники макроекономічного розвитку	Обсяг доходів та витрат Державного бюджету; розмір бюджетного дефіциту; обсяг емісії грошей; грошові доходи населення; внески населення в банках; індекс інфляції; облікова ставка НБУ	Публікації, звіти Державного комітету статистики, інших державних агентств; наукові публікації; аналітичні журнали; довідники та списки
Показники розвитку банківської системи	Рівень капіталізації банків; обсяги сукупних активів в валюті; обсяги сукупних зобов'язань банківського сектору в валюті; рівень прибутковості банків тощо	Звіти НБУ, в тому числі розміщені на сайті, статистичні довідники, інформаційні газети, журнали, сайт Асоціації українських банків, інші сайти банківського профілю
2. Показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку		
Показники, що характеризують кон'юнктуру ринку цінних паперів	Характеристики боргових цінних паперів, що обертаються на біржовому і позабіржовому ринку; ціни пропозиції та попиту основних боргових інструментів; ціни угод за борговими інструментами в валюті; норма доходності та середньозважений строк погашення боргових інструментів валюті; форма та нахил кривих прибутковості по операціях в валюті	Звіти ДКЦПФР, інформаційні матеріали, що стосуються ринку цінних паперів, наукові та практичні дослідження в даній сфері
Показники, що характеризують кон'юнктуру грошового ринку	Депозитна та кредитна ставки окремих банків в різних валютах; середньозважена вартість валютних ресурсів по банківській системі (регіону)	Інформаційні сайти банків, НБУ, офіційні видання НБУ (Бюлетень НБУ)
Показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів	Показники діяльності банків-конкурентів, небанківських фінансових установ та клієнтів в сфері регулювання ринкових ризиків	Публікації звітних матеріалів у пресі, рейтинги, а також платні бізнес-довідки, надані окремими інформаційними компаніями
Нормативно-регулюючі показники	Нормативно-регулюючі показники з різних напрямків фінансової діяльності, пов'язаних з валютними цінностями; з питань функціонування окремих сегментів фінансового ринку	Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків

Додаток В

Таблиця В.1 - Моделі прогнозування та оцінки статистичних параметрів факторів ризику

Модель	Порядок розрахунку	Умовні позначення
Усереднення за період	$\bar{Z}_{t+T} = \frac{T}{P} \sum_{i=0}^P Z_{t-i} = TZ_t$	$\bar{Z}_t = \frac{1}{P} \sum_{i=0}^P Z_{t-i}$ - середнє значення логарифмічного темпу зростання, розраховане за обрані періоди часу; P - кількість періодів часу, обраних для аналізу; \bar{Z}_{t+T} - прогноз логарифмічного темпу росту для періоду t + T; Z_{t-i} - значення логарифмічного темпу зростання в період часу t-i
Лінійна екстраполяція	$\bar{Z}_{t+T} = \sum_{i=1}^T [b_0 + b_1 \times (t+i)]$	Коефіцієнти b_0, b_1 розраховуються методом лінійної регресії; \bar{Z}_{t+T} - прогноз логарифмічного темпу росту для періоду t + T
Квадратична екстраполяція	$\bar{Z}_{t+T} = \sum_{i=1}^T [b_0 + b_1 \times (t+i) + b_2 \times (t+i)^2]$	Коефіцієнти b_0, b_1 і b_2 розраховуються методом квадратичної регресії на підставі значень фактора ризику за обрані періоди часу; \bar{Z}_{t+T} - прогноз логарифмічного темпу росту для періоду t + T
Експоненційне середнє	$\bar{Z}_{t+T} = T \left(\alpha \sum_{i=0}^{P-1} (1-\alpha)^i Z_{t-i} + (1-\alpha)^P Z_{t-P} \right) = T\bar{Z}$	α - параметр експоненціального згладжування; P - кількість періодів часу, обраних для аналізу; \bar{Z}_{t+T} - прогноз логарифмічного темпу росту для періоду t + T; Z_{t-i} - значення логарифмічного темпу зростання в період часу t - i
Експоненціальне згладжування 1-го порядку	$Z_{t+i} = \sum_{i=1}^T [b_{0,t} + b_{1,t} (t+i)]$	Коефіцієнти $b_{0,t}$ і $b_{1,t}$ розраховуються методом експоненціального згладжування 1-го порядку на підставі значень фактора ризику за обрані періоди часу
Експоненціальне згладжування 2-го порядку	$Z_{t+i} = \sum_{i=1}^T [b_{0,t} + b_{1,t} * (t+i) + b_{2,t} (t+i)^2]$	Коефіцієнти $b_{0,t}, b_{1,t}$ і $b_{2,t}$ розраховуються методом експоненціального згладжування 1-го порядку на підставі значень фактора ризику за обрані періоди часу
Модель Бокса-Дженкінса	$\bar{Z}_{t+T} = \sum_{i=1}^T [\varphi_1 z_{t+i-1} + \dots + \varphi_{p+d} z_{t+i-p-d} - \theta_1 a_{t+i-1} - \dots - \theta_q a_{t+i-q} + a_{t+i}]$	φ_i, θ_i - коефіцієнти, що знаходяться за допомогою спеціальних ітераційних процедур; a_t - помилки апроксимацій на етапі проведення ітераційних процедур

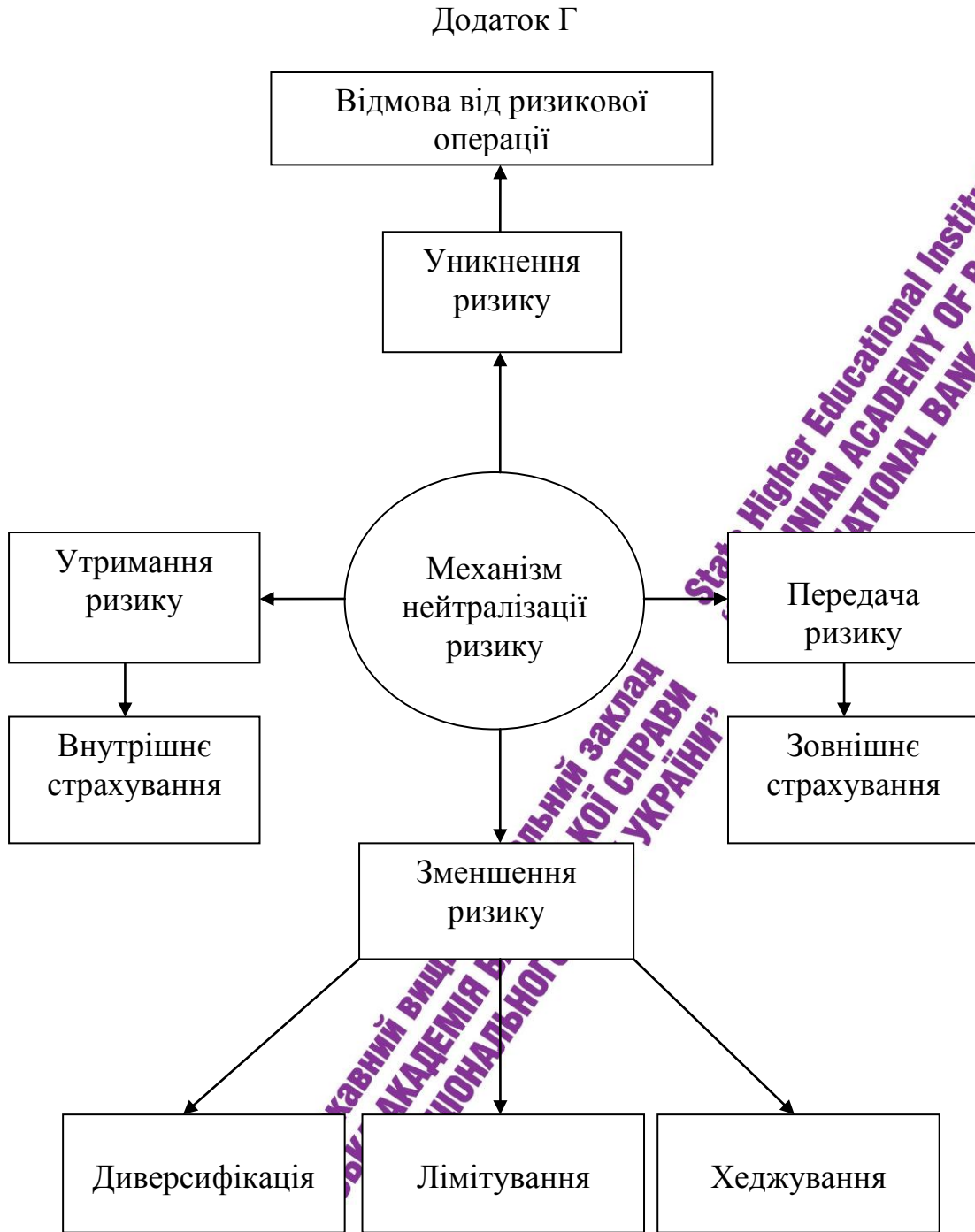

Рисунок Г.1 - Механізм нейтралізації валютних ризиків

Додаток Д

Таблиця Д.1 - Порівняльна характеристика біржових і позабіржових опціонів

Критерій	Біржові опціони	Позабіржові опціони
Продаж	Через біржу	Через банк
Вибір валюти	Фіксований	Вільний
Обсяги торгівлі	Значні	Незначні
Фіксація суми опціону	Існує	Не існує
Терміни завершення опціону	Стандартні	За домовленістю
Ціни виконання	Фіксовані	За домовленістю
Вартість	Нижча	Вища
Перепродаж	Можливий	Не можливий
Покупець	Переважно банки	Великі корпорації

Додаток Е

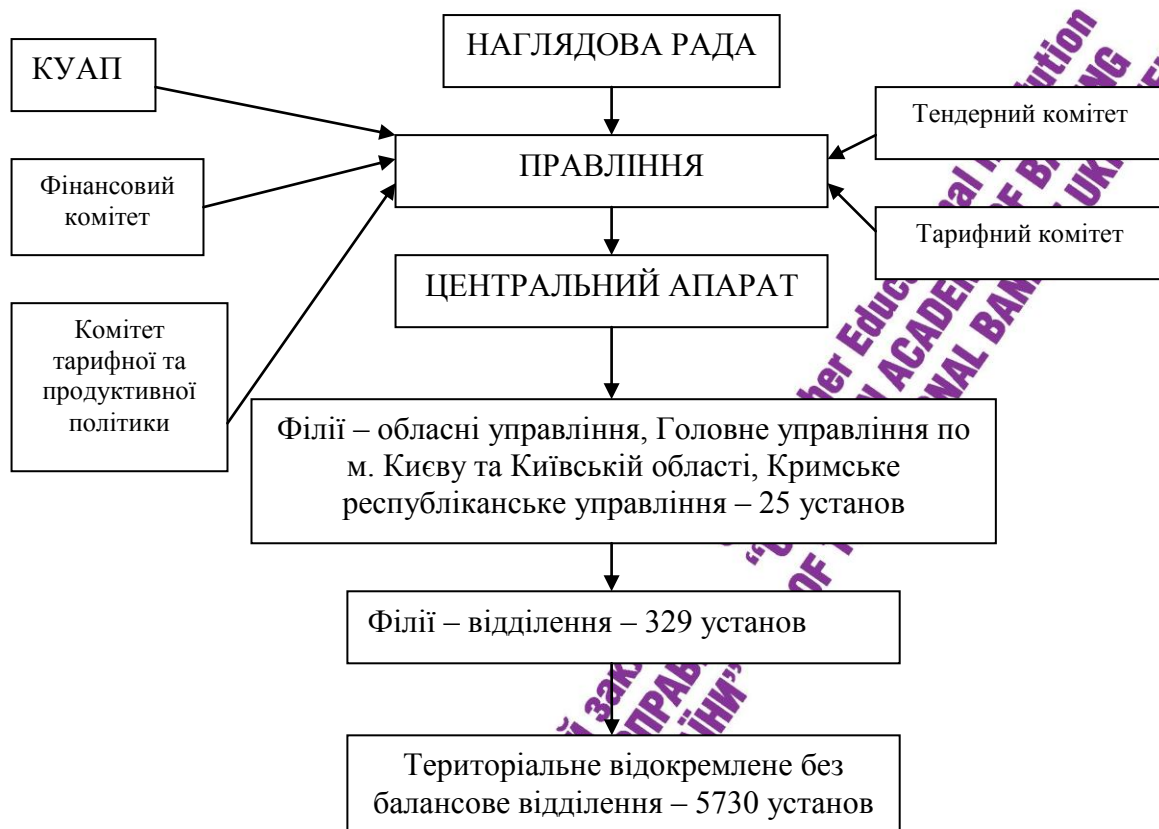

Рисунок Е.1 - Організаційна структура ВАТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2010 року

Додаток Ж
Фінансова звітність ВАТ «Ощадбанк»

Таблиця Ж.1 - Баланс ВАТ «Ощадбанк» за 2008-2010 роки, тис. грн.

Найменування статті	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	2593350	6034358	5455665
Кошти в інших банках, у тому числі:	3142878	2718957	534228
В іноземній валюті	4 635	35	50034
Резерви під знецінення коштів в інших банках	- 57555	66651	- 3675
Резерви у відсотках до активу	2	25	1
Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі:	34883269	44601114	44778201
Кредити та заборгованість юридичних осіб, у тому числі:	27 809 480	38 641 705	39749673
В іноземній валюті	1893187	1751483	1095130
Кредити та заборгованість фізичних осіб, у тому числі:	7073789	5959409	5028528
В іноземній валюті	1784956	1403333	1174872
Резерви під знецінення кредитів	- 4704551	- 2868141	- 5574776
Резерви у відсотках до активу	17	6	12
Цінні папери в портфелі банку на продаж	112986	5 926965	7739828
Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	-19 666	-38 451	-42677
Резерви у відсотках до активу	1	1	1
Цінні папери в портфелі банку до погашення	352019	3318358	3203318
Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	-753	-44415	-15176
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	188192	241375	81130
Основні засоби та нематеріальні активи	1820341	2162785	2447593
Інші фінансові активи	63973	214877	205219
Резерви під інші фінансові активи	-10987	- 8294	-14136
Резерви у відсотках до активу	77	4	7
Інші активи	164682	185486	227659
Резерви під інші активи	-10048	-4682	-3268
Резерви у відсотках до активу	38	3	1
Усього активів, у тому числі:	57788082	59926579	59019133
В іноземній валюті	5282370	5420637	4449285

Продовження Таблиці Ж.1

1	2	3	3
Зобов'язання			
Кошти банків, у тому числі:	23157471	17067961	15859360
В іноземній валюті	2007362	1073653	182619
Кошти юридичних осіб, у тому числі:	3787061	9521572	4940353
В іноземній валюті	1398744	6102739	237427
Кошти юридичних осіб на вимогу, у тому числі:	13409769	3250428	3871073
В іноземній валюті	2327490	255998	148315
Кошти фізичних осіб, у тому числі:	13409769	15002121	19480222
В іноземній валюті	2983730	2254503	2634985
Кошти фізичних осіб на вимогу, у тому числі:	10676876	7462470	8748830
В іноземній валюті	453289	261211	207783
Боргові цінні папери, емітовані банком, у тому числі:	494595	446177	511231
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	384020	71	12946
Відстрочені податкові зобов'язання	294199	410756	510723
Резерви за зобов'язаннями		4123	1677
Інші фінансові зобов'язання	-	225934	216752
Інші зобов'язання	788952	36936	36099
Субординований борг	-	824578	823441
Усього зобов'язань, у тому числі:	42316139	43540229	42392804
В іноземній валюті	9734906	10260641	3887283
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	13892000	13892000	13892000
Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку	376469	376469	376469
Резерви переоцінки необоротних активів, у тому числі:	898658	1 117589	1116776
Резерви переоцінки нерухомості	895145	1 114281	1113849
Резерви переоцінки цінних паперів	-2220	-671	-12110
Прибуток/Збиток минулих років	1259	306925	792593
Прибуток/Збиток поточного року	305777	692696	460601
Усього власного капіталу	15471943	16386350	16626329
Усього пасивів	57788082	59926579	59019133

Таблиця Ж.2 - Узагальнений звіт про рух грошових коштів ВАТ «Ощадбанк» за 2007-2009 роки, тис. грн.

Найменування статті	2007	2008	2009
Грошові кошти від операційної діяльності:			
Чистий прибуток/(збиток) за рік	207181	305238	692696
Амортизація	75605	87545	101096
Чисте збільшення/(зменшення) резервів за активами	65895	363669	2170837
Нараховані доходи	14762	67641	1 040 094
Нараховані витрати	-95222	-124 883	-109 978
Торговельний результат	806	641	3 569
Нарахований та відстрочений податок	-571	82 918	-211 543
Прибуток/(збиток) від продажу інвестицій	-356	436	-302
Амортизація дисконту і премії фінансових інструментів	-31643	-37205	-90369
Інший рух коштів, що не є грошовим	-5188	-9215	-269140
Чистий грошовий прибуток/(збиток) до зміни операційних активів та зобов'язань	392189	862397	2005008
Зміни в операційних активах та зобов'язаннях:			
Чистий (приріст)/зниження за коштами в інших банках	1373213	-1654583	-365698
Чистий (приріст)/зниження за кредитами та заборгованістю клієнтам	-4398 816	-25984007	-8735645
Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами	-31742	-34340	-80877
Чистий (приріст)/зниження за іншими активами	-8304	-136 292	-933439
Чистий (приріст)/зниження за коштами інших банків	1228551	21021781	6099039
Чистий (приріст)/зниження за коштами клієнтів	5417990	-	-
Чистий (приріст)/зниження за борговими цінними паперами, що ємитовані банком	-209	-	-
Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими зобов'язаннями	48913	1011802	958852
Чистий (приріст)/зниження за резервами під зобов'язання та відрахування та інші зобов'язання	140061	153134	7371
Чисті грошові кошти, що отримані від операційної діяльності (використані в операційній діяльності)	1151906	1015075	7134846
Грошові кошти від інвестиційної діяльності:			
Придбання цінних паперів у портфелі банку на продаж	-314 465	-1150974	-6702152
Дохід від реалізації цінних паперів у портфелі банку на продаж	-806	-641	-3569
Придбання цінних паперів у портфелі банку до погашення	-313952	-1473539	-609656

Продовження таблиці Ж.2

1	2	3	3
Дохід від погашення цінних паперів у портфелі банку до погашення	-	-	-
Придбання основних засобів	-77164	-291038	148856
Дохід від реалізації основних засобів	375	438	303
Дивіденди отримані	-	-	-
Придбання асоційованих компаній	525	-	-
Дохід від реалізації асоційованих компаній	-	-	-
Придбання інвестиційної нерухомості	-	-	-
Дохід від реалізації інвестиційної нерухомості	-	-	-
Придбання нематеріальних активів	-947	4871	-1 225
Дохід від вибуття нематеріальних активів	9	-2	-1
Чисті грошові кошти, що отримані від інвестиційної діяльності/(використані в інвестиційній діяльності)	704534	-13279398	-7158460
Грошові кошти від фінансової діяльності:			
Отримання субординованого боргу	498242	262124	28218
Погашення субординованого боргу	-	-	-
Емісія звичайних акцій	200000	12970000	-
Емісія привілейованих акцій	-	-	-
Інші внески акціонерів, окрім емісії акцій	146000	172516	-
Викуп власних акцій	-	-	-
Продаж власних акцій	-	-	-
Дивіденди виплачені	-	-	-
Інші виплати акціонерам, окрім дивіденд	-	-	-
Чисті грошові кошти, що отримані від фінансової діяльності/(використані у фінансовій діяльності)	844242	13404640	28218
Вплив змін обмінного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти	-	-	-
Чистий приплив (відплив) грошових коштів та їх еквівалентів	1291614	1140317	51832
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	2353919	3645533	4785850
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	3645533	4785850	4837682

Додаток К

Показники ефективності діяльності ВАТ «Ощадбанк» за 2008-2010 роки

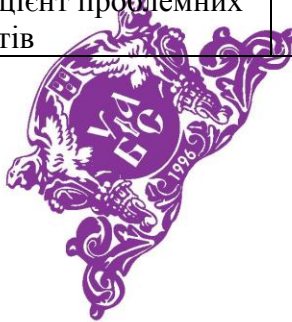
Таблиця К.1 – Динаміка показників ефективності діяльності ВАТ «Ощадбанк» за 2008-2010 роки

Найменування показника	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	Абсолютний приріст, тис. грн.		
				в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
				на 01.01.2010	на 01.01.2011	
Коефіцієнт загального рівня рентабельності	10,31	23,43	13,79	13,12	-9,63	3,48
Коефіцієнт співвідношення загальних доходів банку та загальних витрат (коефіцієнт дієздатності) (оптимальне значення – не менше 120%).	130,19	120,96	143,07	-9,23	22,12	12,88
Прибутковість статутного капіталу	8,67	18,82	14,83	10,15	-3,98	6,17
Прибутковість балансового капіталу	6,37	11,23	9,35	4,86	-1,88	2,98
Прибутковість активів	1,22	2,41	1,61	1,20	-0,81	0,39
Доходність активів	15,36	12,46	16,66	-2,90	4,20	1,30
Чиста процентна маржа	6,01	4,64	5,51	-1,37	0,88	-0,50
Чистий спред	6,42	5,99	3,71	-0,43	-2,28	-2,71
Прибуток від операцій в розрахунку на одного працівника банку	33,79	22,20	82,71	-11,60	60,52	48,92
Чистий прибуток в розрахунку на одного працівника банку, тис. грн.	11,54	24,81	26,49	13,27	1,68	14,95
Рентабельність доходів	7,92	19,37	9,64	11,45	-9,73	1,72

Таблиця К.2 - Коефіцієнти ділової активності ВАТ «Ощадбанк» за 2008 – 2010 роки

Найменування показника	Ум. познач.	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	Абсолютний приріст, тис. грн.		
					в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
					01.01. 2010	01.01. 2011	
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	К _{ЗК}	0,78	0,79	0,84	0,01	0,06	0,06
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	К _{ЗМБК}	0,07	0,07	0,10	-0,01	0,04	0,03
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	К _{ЗСД}	0,68	0,66	0,72	-0,01	0,05	0,04
Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у доходні активи	К _{ЗДА}	0,98	1,09	0,93	0,10	-0,15	-0,05
Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у кредитний портфель	К _{ЗКР}	1,02	0,92	1,07	-0,10	0,15	0,06
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	К _{ДСКР}	1,17	1,09	1,26	-0,08	0,17	0,09
Коефіцієнт рівня доходних активів	К _{ДА}	0,79	0,73	0,90	-0,07	0,18	0,11
Коефіцієнт кредитної активності	К _{КРА}	0,79	0,73	0,90	-0,07	0,18	0,11
Коефіцієнт проблемних кредитів	К _{ПКР}	0,02	0,02	0,08	0,00	0,06	0,06

Таблиця К.4 – Динаміка показників ліквідності ВАТ «Ощадбанк» з
1.01.2009 по 1.01.2011

Показник	Умовні позначення	1.01.2009	1.01.2010	1.01.2011	Відхилення		
					2010 р. – 2009р.	2011 р. – 2010 р.	2011 р. – 2009 р.
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	К _{МЛ}	35,86	100,33	45,36	68,47	-62,97	5,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	К _{ПЛ}	58,39	122,12	65,44	75,73	-63,68	12,05
Коефіцієнт загальної ліквідності	К _{ЗЛ}	30,02	27,13	68,54	289	46,41	43,52

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE